

NOTÍCIES HISTÒRIQUES DE LES PARRÒQUIES
SELVATANES DE SILS, VALLCANERA, RIUDARENES
I L'ESPARRA

ERNESTO ZARAGOZA PASCUAL
erzarpa@gmail.com

RESUM:

L'autor, antic rector (2003-06) de les parròquies selvatanes de Santa Maria de Sils, Sant Martí de Riudarenes, Santa Eulàlia de Vallcanera, Sant Martí de l'Esparra i del santuari de Ntra. Sra. d'Argimon, en aquest treball aporta notícies esparses d'aquestes parròquies i santuari (inscripcions lapidàries, obres de restauració, visites pastorals, rectorologi, arxius parroquials...) des del segle XIII fins el segle XXI, prou interessants per a la història d'aquestes quatre parròquies gironines, que encara esperen qui les estudiï de manera global.

PARAULES CLAU:

Sils, Riudarenes, l'Esparra, Vallcanera, Argimon, parròquies selvatanes.

ABSTRACT:

The author, former rector (2003-06) of Santa Maria de Sils, Sant Martí de Riudarenes, Santa Eulàlia de Vallcanera, Sant Martí de l'Esparra and the sanctuary of Ntra. Mrs. of Argimon, in this work brings news of these parishes and spots sanctuary (lapidary inscriptions, restoration works, visits pastoral, rectorology, parochial archives ...) from XIII century upwards the 21st century, quite interesting for the history of these four Parishes of Girona, who still wait for those who study them in a way global.

KEYWORDS:

Sils, Riudarenes, Esparra, Vallcanera, Argimon, parishes.

-
- ADG: Arxiu Diocesà de Girona.
 BOOG: Boletín Oficial del Obispado de Gerona/
 Butlletí Oficial del Bisbat de Girona.
 VP: Visites pastorals.

PARRÒQUIA DE SANTA MARIA DE SILS

Quan vaig ser nomenat rector de les parròquies de Santa Maria de Sils, Santa Eulàlia de Vallcanera, Sant Martí de Riudarenes i Sant Martí de l'Esparra el 4 d'agost de 2003 vaig continuar publicant cada setmana el *Suplement del Full Parroquial*, però amb dues novetats, una que partir de llavors sortiria imprès i que cada setmana inclouria un apartat intítulat: *Notícies històriques breus de les nostres parròquies*, on vaig anar publicant les notícies que em semblaven interessants per a la història de les

nostres parròquies i del pobles, sobretot perquè durant la passada guerra civil espanyola, el 1936, van ser cremats tots els llibres parroquials, fora dels de l'Esparra que passaren a l'Arxiu Diocesà de Girona el 1990. De manera que els altres tres pobles han perdut la seva història familiar i religiosa completa dels últims cinc-cents anys, si bé els de Sils ja havien estat cremats pels soldats francesos el 1810 quan passaren per la vila. Els llibres que actualment posseeixen aquestes parròquies són còpia dels que hi ha a l'Arxiu Diocesà a partir de 1918 i originals a partir de 1939 fins ara.

Setmana a setmana, amb més o menys extensió hem anat donant notícies d'aquestes parròquies extretes dels arxius parroquials i de les visites pastorals servades a l'Arxiu Diocesà de Girona, de les quals hem extractat les més antigues corresponents als segles XIV i XV, que ens han proporcionat els noms dels primers rectors i clergues coneguts de les mateixes, que nosaltres hem completat donant el rectorologi complet des de 1865 fins a l'actualitat. Cert que teníem el propòsit de continuar extractant les actes de visites pastorals fins ara, però l'haver-nos confiant el Sr. Bisbe les parròquies de Castell-Platja d'Aro i S'Agaró ens han impedit de continuar la nostra tasca. Per tant no es tracta de la història global de cada una d'aquestes parròquies, ni tampoc del detall mes a mes i setmana a setmana que es trobaran al *Suplement del Full Parroquial* des que en tingueren cadascuna i fins al comú dels anys 1995-2006. Tot i això, les notícies aquí aplegades no són menyspreables per a la història d'aquests pobles. Per això hem decidit reordenar-les i publicar les referents a cada municipi, és a dir Sils i Vallcanera per una part i Riudarenes i l'Esparra amb el santuari d'Argimon.

Amb el nostre pacient treball setmana rere setmana, pensem haver prestat un servei complementari al servei pastoral al llarg dels tres anys que hem estat rector d'aquestes parròquies selvatanes. I alhora amb la seva publicació volem retre agraïment a la bona entesa i col·laboració que hi tinguérem amb les persones i institucions municipals i vilatanes.

El significat del nom Sils

Fins ara no se sap d'on ve el nom de Sils i quin és el seu significat. Si fos derivat de Sirus, d'on deriva silo en castellà i sitja en català, i en plural significaria sitges subterrànies per a guardar el gra. Però com que els noms de lloc generalment sempre fan referència a coses i situacions del mateix indret, no sembla que Sils -lloc pla i més aviat humit- sigui adient per a sitges subterrànies.

Fem notar, que el nom de Sils sempre va lligat al d'estany. De manera que si Sils derivés de *silens*, *silentis*, els significat seria “Estany tranquil o solitari”; si de *siler*, *sileris*, “Estany dels Joncs”; i si de *silentes*, –els morts segons Ovidi–, el significat seria “l’Estany dels morts”, molt adient per emmarcar la tardana llegenda d’En Pere Porter, però totes aquestes grafies s’aparten del mot Sils, tal com avui el coneixem. I segons J. Coromines (*Onomasticon Cataloniae* VII, pàg. 134) prové de “Silvis” i que significa “en plena selva”, i per tant el significat seria “L’estany de la Selva”. Per creiem que és poc concreta aquesta indentificació de lloc, éssent l’antiga comarca de la Selva tan extensa i posseïdora de moles altres estanys. Per això creiem, que originàriament el nom complet del lloc deuria ésser: “L’Estany de Sils”, en llatí “*Stagnum silis*”. *Sil*, *silis* significa “d’or” (en el sentit de color d’or, perquè segons Vitruvi “sílica” és una espècie de llot de color grog o ocre, freqüent en les mines d’or i plata; i “silaceus” és el color ocre. Tenim que els mots llatins *Stagnum* i *silis*, són tots dos neutres, el primer va en nominatiu i el segon en genitiu, sens dubte perquè és emprat com adjectiu qualificatiu de *Stagnum*. Però més tard, ignorant-se segurament el significat primigeni del mot Sils, s’interpretaria com el nom del lloc on estava situat l’Estany i així restà substantivat. I després, desapareixent el mot comú d’estany restà el mot *Silis* -després Sils per corrupció- com a nom propi del lloc.

Però potser hem de recórrer als hidrònims indoeuropeus, com ara *Silid*, que en irlandès significa “aigua que flueix”, *Silop* de l’anglosaxó que significa “mar”. J. Pokorny, en la seva obra: *Indogermanische Etymologisches Wörterbuch*, 2 Vols., Stuttgart, 1989, p. 889 inclou entre els seus derivats els rius venecians *Silis* i *Silarus*, l’il·liri *Silarus*, el ligur *Silans*, el gallec Sil, declinat com *Silis*, *Silim* i *Sile*. De manera que el seu significat seria simplement: “L’Estany” o “El Llac”.

A la Vila de Sils

I que en sou de ben plantada,
al bell mig del pla joliu,
entre l'aigua assolellada
i el recés del bosc ombriu,
on benaurada floriu,
vila de Sils estimada.

Sou del matí a l'albada,
de Vallcanera a l'Estany,
prat de flor aponcellada,
com un polit viarany,
que enamoreu fins l'estrany,
vila de Sils estimada.

Del campanar benaurada,
la sentència clama fort,
norma per cert ben preuada
de "viu i pensa en la mort",
que ens dóna seny i conhort,
vila de Sils estimada.

Santa Maria lloada
sota el seu mantell joiós
acull tota la contrada
d'aquest jardí esponerós
que creix al vostre redós
vila de Sils estimada.

Dels vostres fills ben amada,
del qui us coneix gran consol,
vulgui Déu vostra fillada,
allunyar-la de tot dol
fins l'hora de prendre el vol
vila de Sils estimada.

MN. ERNEST ZARAGOZA

Parròquia de santa Maria de Sils

La primera notícia de l'església de Sils es troba a la butlla del papa Lluci III del 10 de maig de 1185 que confirma al monestir de Breda els masos i drets que té al lloc de Santa Maria de Sils, ratificada per Innocent IV (1246)¹

L'edifici actual, de factura barroca-neoclàssica, és del s. XVIII-XIX, i del temple més antic només es conserva una làpida de 1333 encastada al costat de la porta i la capella lateral gòtica del Roser (1576). La porta té ornamentacions neoclàssiques i la data de 1802 a la llinda. A sobre hi ha una fornícula. L'interior es troba molt ben conservat, i hi ha capelles del Santíssim i dels Sants Metges (S. XVII), patrons de Sils, aquesta última amb un interessant retaule neoclàssic restaurat el 2005 per Imma Péra, igualment que les façanes del temple. El campanar, de planta quadrada, és també del s. XVIII i el corona un interessant forjat de ferro dissenyat per l'arquitecte Rafael Masó, així com el rellotge –automatitzat el 1980–, amb les seves dues campanes i l'esgrafiament exterior que decora la seva esfera, tot de 1907. Hi ha notícies d'un retaule del segle XVII, cremat el 1936, com l'arxiu parroquial, que ja havia estat cremat pels francesos el 1810. La rectoria, antiga casa d'en Bernat Caldes, situada a l'esquerra del temple i separada d'aquest per la plaça de Sant Marc –antic cementiri– és dels segles XVI-XVIII.

A Santa Maria de Sils

Puig que sou la nostra guia
i de Sils molt estimada,
sigueu la nostra advocada
patrona Santa Maria.

Vostre tron de gràcies mils
damunt l'estany s'emmiralla
i el vostre nom és muralla,
que fa inexpugnable Sils.

1. Cf. J. COLL I CASTANYER, *Breda històrica i actual*, Granollers, 1971, pàg. 57.

Tota silenca que infanta
i ha collit un fruit de vida,
acut per ser beneïda
del vostre Fill Verge Santa.

I en venir el moment suprem,
que la set de viure arbora,
acut a Vós, Senyora
i amb vostre ajut res no tem.

Perquè sap que al clos sagrat
hi arriba vostra mirada
i sent vós mare aimada
s'adorm en pau confiat.

Puig que sou la nostra guia
i de Sils molt estimada,
sigueu la nostra advocada
patrona Santa Maria.

MN. ERNEST ZARAGOZA

Una inscripció lapidària silenca del segle XIV

Al costat de la porta d'entrada de l'església parroquial de Santa Maria de Sils, hi ha adossada una làpida del segle XIV, que té una inscripció llatina, que traduïda diu: “*Aquí jau Berenguer Salvador de Teixidor, el qual en el seu últim testament abans de morir, institueix que cada any els clergues que hi hagi en aquesta església de Sils hagin de celebrar misses en aquesta església en tal dia, en el qual haurà passat d'aquest món la seva ànima, i l'endemà hagin de sortir i anar al seu sepulcre; i tinguin com oblació per cada dia, entre tots dos, XII diners, que són en suma II sous i III diners, de les ofrenes del primer dia; també mana que això es faci perpètuament i per això obligà el seu alou, que ara té Bartomeu Muga. I morí el 15 de les kalendes de desembre (17 de novembre), de l'any del Senyor M. CCC. XXXIII (1334). L'ànima del qual descansi en pau. Amén.*”

La capella del Roser de Sils

Mirant i remirant la nostra església parroquial, llegirem una data interessant, perquè ens dóna a conèixer quan es va fundar la capella del Roser, que és la primera entrant a mà dreta. Aquesta capella de nervis de pedra picada i d'estil gòtic té una clau de volta on hi ha la següent inscripció: + JHS Quasi plantatio rosae Hier[ico], que vol dir *Jesús Home Salvador* i: (el Rosari és) *Com un planter de roses de Jericó*, frase extreta del llibre de l'Eclesiastès (Si 24,28), que diu: *Quasi plantatio rosae in Jericho*. I en el frontis l'any: 1576. Per tant, aquesta capella fou bastida cinc anys després de la victòria de la batalla de Lepant (1571), atribuïda a la protecció de la Mare de Déu, invocada per mitjà de la pregària del rosari. Aquesta victòria naval que impedí que els moros envaïssin Europa, tingué lloc el 7 d'octubre i el papa sant Pius V, que era dominic i havia manat que es resés el rosari demanant la intercessió de la Mare de Déu, va instituir la festa del Rosari aquest dia. La fundació d'aquesta capella resulta ser la més antiga que conserva la nostra església parroquial, perquè les altres, inclosa la dels Sants Metges, foren bastides al segle XVIII, i en la mateixa hi havia instituïda la confraria del Roser.

El 1936 el seu altar fou destruït, però acabada la guerra civil es posà l'actual de pedra amb les imatges de la Mare de Déu del Roser, Sant Llop de Sens i l'Apòstol Sant Jaume; i el 4 d'octubre de 1942 tornà a funcionar la confraria del Roser amb 61 confreres i confreresses. La festa anyal del Roser es celebrava el dia de Pasqua de Resurrecció amb un ofici solemne a 2/4 d'11, seguit de processó i cant dels goigs del Roser. Pel programa que ens ha arribat, sabem que en la Festa del Roser del dissabte 25 d'abril de 1953, a la tarda es projectaren dues pel·lícules i el No-Do, a saber: "A orillas del Río Bravo" i "Las Minas del Rey Salomón". I l'endemà, diumenge, altre sessió de cinema amb les pel·lícules: "Cómo le conocí", seguida de sardanes i ball per l'orquestra Meravella. Tota la festa era organitzada per la "Sociedad Recreativa la Laguna, de Sils". La Confraria durà fins el 1961, últim que tenim constància del pagament de la quota anyal dels confreres, la qual donava el dret a la celebració d'una missa els primers dies següents a la defunció de cada confrare o confrassera.

Les visites pastorals de Sils dels segles XIV-XV

Les actes de visites pastorals, passades pels bisbes de Girona o els seus delegats, proporcionen força informació sobre l'estat de les parròquies. Des del segle XIV incideixen sobretot en les qüestions de culte i de la moralitat dels clergues i laics. Més tard, s'enriqueixen amb l'inventari dels objectes de culte i ornaments, i miren de remeiar les deficiències en edificis i equipaments litúrgics i de la casa rectoral.

A l'Arxiu Històric Diocesà de Girona es conserven les següents actes de visites pastorals de la parròquia de Santa Maria de Sils. *Quatre del segle XIV*: 1323, 1329, 1338, 1383; *nou del segle XV*: 1402, 1423, 1432, 1437, 1440, 1447, 1470, 1478, 1490; *vint-i-una del segle XVI*: 1506, 1510, 1511, 1514, 1520, 1531, 1532, 1537, 1544, 1545, 1548, 1551, 1554, 1559, 1560, 1563, 1573, 1582, 1588, 1591, 1594; *dinou del segle XVII*: 1602, 1606, 1608, 1610, 1613, 1615, 1617, 1626, 1629, 1632, 1634, 1637, 1641, 1659, 1661, 1671, 1681, 1689, 1692; *catorze del segle XVIII*: 1700, 1716, 1723, 1732, 1734, 1736, 1746, 1758, 1762, 1768, 1775, 1780, 1784, 1790; i *tres del segle XIX*: 1828, 1851 i 1857.

La primera visita pastoral de la parròquia de Sils, que conserva l'Arxiu Històric Diocesà de Girona és la passada el 14 de maig de 1323, pel Gerald Calvet, prior del monestir de canonges regulars de Santa Maria de Roca-rossa. L'acta de visita només anota el nom del rector –el primer conegut– Jaume d'Aulet, i els noms dels dos testimonis, que declaren que el diaca Ferrer té fama que coneix carnalment a Caterina, la muller de Pere Pastells, la qual no vol viure amb el seu marit, i que Oliva Pelina tampoc vol viure amb el seu espòs².

La segona visita conservada "ecclesie de Santae Marie de Sils", fou feta pel visitador delegat del bisbe de Girona a el 25 d'octubre de 1329. Els testimonis Pere de Vallcanera, Nicolau Martori i Batomeu Muga el jove, sota jurament, responen a les preguntes del visitador, que no sabem que hi hagi res a corregir a la parròquia, excepte que el rector –aleshores anomenat en llatí Hebdomadari i en català Domer– Bernat de Pou, té dintre casa seva una dona anomenada Oliveta, de la qual té una filla, però que no saben si té dispensa del bisbe, ni si aquest li imposà cap pena. Un altre testimoni diu que el rector ja fa dos anys que no es veu amb la dita Oliveta. Tot i això el visitador li mana sota pena

2. VP, vol. 168, f. 8r.

de 50 sous, que es vegi amb ella en lloc suspecte i que es presenti personalment a provar la seva innocència davant de dos oficials de la cúria episcopal de Girona un dels nou dies següents a la festa de Tots Sants. L'església està servida per tres clergues i el batlle és Nadal Ares, per Ferrer de Maçanet. El rector diu que Ferrer de Pou, diaca de la parròquia, està absent des del 24 de juny i no sap si té llicència del bisbe per absentar-se. I que Jaume Oller, tonsurat, és qui fa el servei del diaca, llevat de llegir l'evangeli, que ho fa el prevere que li toca oficiar aquella setmana³.

La tercera visita conservada és del 25 de gener de 1338. Fou passada pel bisbe Arnau de Mont-rodó. Els testimonis seglars declaren que el diaca Francesc de Pou era absent de la parròquia, però que feia el seu servei Mateu Mata i que ell i el rector tots dos feien bé el seu servei i eren de bona vida; que de la dècima se'n feien tres parts, dues pels clergues de la parròquia i la tercera per a cert militar; i que la teulada de l'església necessitava reparació⁴.

El 16 de gener de 1383 passà visita pastoral Pere Carbonell, prevere i beneficiat de la catedral de Girona, comissionat pel bisbe Bertran de Mont-rodó. El rector era un tal David i residia a Barcelona, que a Sils era substituït per Pere Vilana, a qui ajudava el diaca Pere Prat, que obtenia també el benefici de la capellania del castell de Montsorís, però sense dispensa de residència. El Santíssim, les fonts baptismals, els corporals i les pàl·lies tot estava bé. Però el visitador manà sota pena d'interdicte, que reparessin la “camisa romana” –l'alba– que estava estripada i que en fessin una altra de nova abans de l'1 de juny, i que els feligresos reparessin la teulada de l'església que necessitava “summa repartiu-ne”. Les campanes feia sis o set anys que no sonaven, perquè el campanar amenaçava ruïna. El visitador manà que abans de Tots Sants –després fou perllongat el temps fins a finals de novembre– que es reparés el campanar, i que si no es podia reparar de manera que quedés ben segur, que facin uns pilars per posar les campanes.

Els obrers Bernat Prat i Jaume Sabater preguntats pel visitador, responen que els clergues no denunciïn cada més els excomunicats, homicides, els que hagin posat mans violentes sobre les persones, no hagin prestat auxili, ni les dones que hagin fet sortilegis, conjurs, etc. Que la renda anualment del rector puja a 18 o 20 lliures i el benefici diaconal

3. VP, vol. 5, f. 94r.

4. VP, vol. 7, f. 42r.

9 o 10, i que ambdós beneficis són, el primer de col·lació del bisbe i el segon del capítol de Girona. I que la capellania la posseïa el venerable Francesc de Fortià.

Ramon Suradell i Bernat Puig, de Sils, declaren que el diaca sovint s'aïra i mira "inhonestament" i es té sospita que peca d'incontinència amb la dona que viu amb ell, anomenada Joana, que té de 35 a 40 anys d'edat, la qual no saben si és lliure o no, perquè fa poc temps que són en aquesta província. El visitador per part seva, constata que la rectoria necessita reparació, però no s'hi poden fer obres perquè les rendes del benefici de la rectoria amb prou feines són suficients per a poder viure el rector⁵.

La primera visita pastoral del segle xv fou passada l'1 de juliol de 1402 per fra Joan arquebisbe d'Arborea, que regentava la diòcesi de Girona com a delegat del cardenal Berenguer d'Anglesola, que era també bisbe Portuense i retenia l'administració de la seva antiga diòcesi de Girona. El rector era Pere de Sa Ferrera i el "prevere diaca" era Antoni Camps, rector de Vallcanera, que amb llicència episcopal del 15 de juny de 1402 residia al seu benefici diaconal de Sils, que servia des del 30 de setembre de 1401, els dos residents.

Els testimonis jurats, Joan Ros obrer i Pere Arnau, declararen que el benefici de la rectoria rendava anualment 20 lliures i el diaconal 12, i que la capellania s'arrendava per 6 lliures anuals. La resta tot estava bé, igualment que els altars de Santa Maria i Sant Marc, anomenats per primera vegada. Però el visitador constata que l'església necessita una capa de festa, i la mana fer abans de tretze mesos sota pena d'interdicte, així com reparar la teulada i el "campanile" abans de la festa de Sant Miquel (29 de setembre), i comprar un llibre ordinari (missal) abans de Pasqua. L'11 d'agost de 1403 el rector i l'obrer Francesc Llobet asseguren que tot s'havia fet, llevat de la capa de festa, per a la confecció de la qual s'allargà el temps primer fins el 14 de maig de 1404, després fins el 29 de setembre del mateix any i encara fins l'abril de 1405⁶.

El bisbe Andreu Bertran passà visita pastoral a Sils el 28 de setembre de 1423. Ara el rector era Pere Boix i el diaca Pere Ferrer, tots dos residents. La rectoria rendia 25 lliures i 27 el benefici diaconal juntament amb el benefici fundat a l'altar de Sant Marc. Després de dir missa i donar l'absolució general, el bisbe visita el Santíssim, guardat en una

5. VP, vol. 14, ff. 8v-10r.

6. VP, vol. 15, f. CXXXIVr.

custòdia (copó) de plata, dins el sagrari tancat amb clau. Està bé, però ordena renovar-lo cada quinze dies. Hi havia encara un altre copó de plata per a portar la comunió als malalts. Els sants olis estaven en ampolles de vidre i el bisbe manà que les fessin d'estany. La pica baptismal tenia l'aigua neta, estava tancada amb clau i tapada amb un cobertor. I el bisbe mana que cada any, la vigília de la Pentecosta, es posi un ciri pasqual nou per batejar. Diu que l'altar major, dedicat a Santa Maria, estava proveït d'estovalles, corporals, creu, dos missals votius i dos calzes de plata "adornats", però manà sota pena d'interdicte (=prohibició d'entrar a l'església) cobrir-lo amb un cobertor de couro, fer una pàl·lia de color blanc abans de la quaresma, i reparar una casulla. L'altar de Sant Marc té també estovalles, pal·lies, corporals, ara, cobertor de couro adornat i missal propi.

Els llibres litúrgics, estan tots bé, però el bisbe mana adquirir un salteri abans de Tots Sants. També hi ha prou ornaments litúrgics, però mana fer tres "vestimentes", una pels dies de festa, altra pels diumenges i altra pels dies ordinaris.

A l'església hi cremaven continuadament quatre llànties d'oli, dues a càrrec de l'obra, i les altres dues, una a càrrec dels sagristà i l'altra del diaca. Com a d'altres esglésies, el bisbe manà escriure les paraules de la consagració i les de posar l'aigua dins el calze, en un pergamí –a manera de sacra–; que abans de la festa de Santa Maria del pròxim mes d'agost i sota pena d'interdicte es repari la teulada d'un tram del temple i d'altres llocs perquè no s'hi plogui. I finalment, preguntats els obrers sobre la vida i fama del rector i del diaca, responen que ambdues són bones⁷.

Essent bisbe de Girona el cardenal dominic Joan de Casanova (1431-36), el 27 d'octubre de 1432 hi tornà a haver visita pastoral. Els preveres eren els mateixos que la visita anterior, Pere Boix, rector, i Pere Ferrer. Continuen en bon estat els mateixos sagrari, pica baptismal, robes, ornaments, llibres i sants olis, de la visita anterior, però ara els sants olis es guarden en ampolletes d'estany, dins una caixa de fusta. Els dos altars existents estan ben proveïts. A l'altar major hi ha units els beneficis de la rectoria, que renda 20 lliures anuals i és de col·lació del bisbe, i el diaconal que renda 25 lliures. A l'altar de sant Marc hi ha un benefici unit a la confraria de sant Marc –primera confraria coneguda i primera vegada que aquesta s'esmenta– servit per Pere Ferrer⁸.

7. VP, vol. 18, ff.LXr-LI r.

8. VP, vol. 19, f. CXC VII r.

El 27 de febrer de 1437 tornà a ser visitada la parròquia. Els domers són: Pere Boix, que continua essent rector i Joan Soms, després rector de Vallcanera, que serveix el benefici diaconal. El Santíssim està en un copó de plata, tancat dins el sagrari; hi ha dos calzes i dues patenes, un copó i un relicari acabat amb una creu –no diu quines relíquies tenia– de plata. La resta està tot com cinc anys abans. Però ara el visitador mana al rector, sota pena d'interdicte, que acabi d'escriure el llibre de consuetat⁹.

El 2 de setembre de 1440 el visitador arriba a Santa Maria de “Cils”. Hi troba com a domers, el rector Antoni de Camps i el prevere Bernat Soler, el primer benefici és de col·lació del bisbe i el segon ho és alternativament del capítol de Girona i dels confreres de Sant Marc. Tota la resta està bé. Hi ha quatre llànties que cremen, dues a càrrec de l'obra, altra de la sagristia i altra dels devots de Sant Marc. El visitador mana sota pena d'interdicte, que es faci un cobertor de couro per l'altar major abans de la pròxima pasqua, que abans d'un any s'acabi el llibre de consuetat, que abans de dos mesos es faci una porta de fusta que impedeixi pujar al campanar, perquè hi ha perill que caigui i que es tapin els forats de les campanes. També mana que es tanqui bé el cementiri, a la banda d'occident¹⁰.

El 24 de no sabem quin mes de 1447 hi hagué nova visita. El rector era Rafael Planqueda i el beneficiat de l'altar de Sant Marc –l'acta diu equivocadament Sant Joan– és Joan Sunyer. El visitador manà als obrers reparar els fulls de l'epistolari, que d'ací a Tots Sants fessin una casulla i dos roquets nous, i sota pena d'interdicte que abans de pasqua reparin la pica baptismal, que estava esquerdada i que es cobreixi la teulada de l'església, de manera que no hi plogui com aleshores¹¹.

Novament hi hagué visita pastoral el 21 de juny de 1470. El visitador delegat ho trobà tot bé, però la pica baptismal està esquerdada i mana fer-ne una de nova abans d'un any. El rector continuà essent Rafael Planqueda. El diaca és absent, però serveix l'ofici el prevere Joan Reverter, a qui se li mana que demani la corresponent llicència abans de 15 dies i sota pena de 10 sous. El visitador mana sota pena d'interdicte arranjar la teulada abans de sis mesos, fer un conopeu pel sagrari i que reparin un cantoral abans de quatre mesos, i el llibre de l'ofici del

9. VP, vol. 168, s. f.

10. VP, vol. 21, f. 236r.

11. VP, vol. 22, f. 416v.

Corpus Christi abans de vuit mesos; i que Mateu Grau, arrendador del Mas Samgrí? i Jaume Jaupí, arrendador del Mas Riera, paguin el deute de cera que tenen amb la parròquia abans de 35 dies¹².

La següent visita pastoral es féu el 27 de novembre de 1478 pel visitador delegat. El Santíssim estava dins un viril de plata, però el visitador mana sota pena d'interdicte que abans de tres anys es faci fer una capsa de plata per a guardar-lo. Els llibres litúrgics: missal, evangeliari, epistolari i oficier estan bé, però el visitador mana relligar el salteri i un breviari rotulat en pergami abans d'un any i que es compri un llibre ordinari. Els ornaments que hi ha són: un joc complet de color blanc, altre complet amb dues casulles, una de ras per les festes i altra de "fustrà" pels dies ferials. Hi ha també una casulla de ras de "pompolat", una pàlia de ras vermell d'Angers i altra de vellut del mateix color.

A l'església hi cremen dues llànties, una a costa del sagristà i l'altra del benefici diaconal. Els domers són: Miquel Alva, rector, procurador del capítol de Girona, que serveix el seu ofici per Antoni Matras. Aquest benefici és de presentació del bisbe i té l'obligació de celebrar missa tres vegades per setmana i els diumenges i festes. Un tal Agullana obté el benefici diaconal, unit al benefici de Sant Marc, que és de presentació dels pabordes de l'asmentada confraria de Sant Marc i del capítol de Girona, alternativament. Els dos beneficis curats renden cadascun 30 lliures anuals. Per primera vegada apareix l'altar de Sant Llop i Sant Baldiri, sense cap benefici fundat. Al campanar, tancat amb porta, hi ha dues campanes, que ha de tocar el diaca, segons pactà amb els obrers¹³.

L'última visita pastoral del segle XV fou passada el 24 de febrer de 1498. El visitador troba el Santíssim en una capsa de plata i mana renovar-lo cada vuit dies. També mana renovar els sants olis dintre d'un mes i fer un cobertor de cuir abans de sis mesos per a tapar la pica baptismal. Troba els llibres ordinaris en bon estat, però mana als obrers fer sacres per l'altar major abans d'un mes. Hi ha una custòria rematada amb una creu, un calze de plata amb la seva patena, missal amb col·lectari, evangeliari i epistolari i bons ornaments. El benefici de la rectoria l'obté el prevere resident Pere Corguen. El segon domer, que té el benefici diaconal unit al de Sant Marc, amb obligació de tocar les campanes, fer cremar una llàntia i un ciri durant les misses, dir l'evangeli els diumenges, assistir al rector en l'administració de sagraments

12. VP, vol. 23, f. 252v.

13. VP, vol. 26, f. 39r-v.

i misses, dir la missa matutinal dels diumenges i celebrar tres vegades per setmana, li mana el visitador que faci fer un cobertor de couro per l'altar de Sant Marc sota pena de 20 sous. I sota pena d'interdicte que faci capbrevar les terres del seu benefici¹⁴.

La primera visita pastoral del segle XVI es féu el 16 de novembre de 1506. Tot estava igual que la visita de 1498, però el visitador manà fer uns corporals per l'altar de Sant Llop, un cobertor de couro per la pica baptismal. Hi trobà dues llànties que cremaven nit i dia i canelobres de ferro als altars major, de Sant Marc i de Sant Llop. La imatge de Santa Maria porta una corona de plata daurada i una diadema amb pedres precioses, i la de l'infant Jesús una corona de plata. Les casulles estan bé. Hi ha un missal imprès i al campanar, a més de les dues campanes grans, hi ha onze campanetes. El rector continua essent Pere Corguen, prevere resident i el segon domer, que té el benefici diaconal, és Pere Francesc de Sant Celoni, canonge de Girona, absent, però servit per Pere Corchs¹⁵.

La visita de la Mare de Déu de Fàtima a Sils

De la visita de la Imatge de la Mare de Déu de Fàtima a Sils se'n féu ressó el diari *Los Sitios*, de Girona el diumenge 15 de abril de 1951, segons una crònica de l'enviat J. Sureda i Prat. Aquest diu que tots els carrers per on passà la Imatge eren plens de plantes i flors oloroses. La rebuda de la Mare de Déu es féu el dijous dia 12 a les 6 de la tarde als límits municipals –puix que venia de Caldes de Malavella–, dotzenes de ciclistes amb les seves bicicletes i cotxes adornats amb garlandes i banderetes blanques i blaves. Portada pels joves d'Acció Catòlica de Caldes, la Imatge anà en processó fins el Carrer Major, on la seva entrada fou saludada dels silencis amb gran alegria amb cohets i càntics. Allà el rector de Caldes féu entrega de la Imatge al rector de Sils Mn. Josep Clos, que en nom de tots els catòlics de Sils li donà les gràcies i expressà la seva immensa alegria de veure tots els seus feligresos congregats als peus de la Mare de Déu. L'alcalde Pere Capdevila diposità el bastó de comandament municipal als peus de la Verge i li pregà que governés la vila durant la seva estança i a ell illuminés per a regir-la després. Finalment es féu una ofrena de coloms i s'organitzà la proces-

14. VP, vol. 28, ff. 252r-253r.

15. VP, vol. 29, f. 169r.

só cap al temple parroquial, on es va resar el rosari i els pares missioners Venanci Planas i Josep Maria Girbal pronunciaren unes pareules de benvinguda. Després, a les 10 de la nit hi hagué una processó de torxes pels principals carrers de la vila i des de les 11 fins a les 3 de la tarde hi hagué torns de vetlla de pregària. A les cinc es celebrà la funció de comiat i es consagrà la parròquia a l'Immaculat Cor de Maria, acabant amb el besamans de la Mare de Déu. I a les 6 de la tarda, pels joves d'Acció Catòlica fou portada en processó fins el terme parroquial de Vallcanera, on estigué els dies 13 i 14, que passà a Riudarenes. D'aquesta visita s'en feren recordatoris. I el rector de Vallcanera, Mn. Lluís G. Pons, que si bé tenia algunes habilitats poètiques, i molt bona voluntat, les seves poesies no eren gaire reixides, escribí i publicà un full en forma de goigs, que porta el títol: *Glòria a la Verge de Fàtima. Record de la visita de la Verge a Sils i Vallcanera els dies 12-13 i 13-14 d'abril del 1951*, unes poesies per a cantar amb la música de l'Avemaria de Fàtima.

De la intitolada *A la Verge* n'extractem aquests fragments:

De Caldes a Sils
la verge Maria
deixava els raïls
per a una altra via.
Ave, ave, ave Maria.

De Caldes a Sils
amb gran simpatia
son cor s'esbadia
vessant gràcies mils.

A dintre el poblet
de Sils, s'estaciona
la Verge Maria
amb gran simpatia.
graciant-la a pleret.

El tretze d'abril
la Verge Maria
surt de Sils eix dia
joiosa i gentil.

Del poble de Sils
s'en ve a Vallcanera
deixava els raïls
per a una altra via.
que encisa els humils.

L'altra poesia va dedicada *A la Verge de Fàtima*.

I finalment dues dedicades als rectors de Sils i Riudarenes: *Déu-vos-guard i Adéu-siau a la Verge de Déu-vos-guard i Adéu-siau a la Verge de Fàtima en sa visita a Vallcanera*. Aquí anotem la dedicada *Al Sr. Rector de Sils*:

Jo us accepto amb confiança
eixa gran Mare de Déu;
a la sombra seva avança,
féu-hi arribi a flô, ¿ho fareu?
Dintre el poble en harmonia
hi ha un os fora de lloc.
Vós, celestial Maria,
ai! poseu-li poc a poc.

No sabem però, a qui o a què es refereix aquest *os fora de lloc*.

El mateix rector de Vallcanera per a felicitar la Pasqua al seus feligresos, el 1956 publicà un full amb la fotografia de l'església de Vallcanera i una poesia de la seva collita, que titulà: *Vallcanera*. Diu així:

Vallcanera eixa setmana
la viurà en la seva vida
i la Pasqua en sa florida
li darà millor ufana
I com no si udola amb gana
d'una "resurrecció"
de tota ella en floració?
menjarà el pa celestial
i beurà el vi, manantial
del goig, en ebullició.

La Confraria de la Doctrina Cristiana de Sils

Segons el llibre de la Confraria de la Doctrina Cristiana, servat a l'arxiu parroquial de Sils, aquesta Confraria fou fundada per Mn. Josep Clos el 20 de juny de 1943 i la primera junta de la mateixa fou: President Joan Bosch i Coll; secretari Francesc Latiesas i Costa, i tresorer Albert Batlle i Nicolau.

Els primers confreres foren 32, encapçalats pel rector i 33 confrereses, els noms de les quals s'enregistren en el llibre. La llista fou aprovada per Sr. Bisbe de Girona, Dr. Josep Cartañá, en la visita pastoral que féu a la parròquia de Sils el 21 d'octubre de 1943. Els confreres pagaven una qüota anyal voluntària i els mesos de juliol, agost i setembre a les misses dominicals es feia una col·lecta per a sufragar les despeses del Dia del Catecisme i comprar juguines i material escolar, diplomes, estampes, premis a l'assistència, llibres pels catequistes i pels infants i la revista mensual "El Ángel".

La confraria finà les seves activitats el 1950, signant els comptes el vicari Mn. Joan Pons i Ribas. Les entrades pujaren des de 260 pessetes el 1943, fins a les 2.749 de 1950. I les despeses de 131,75 pessetes a 1.738,90 els mateixos anys.

Exercitants de Sils, els anys 1950

Ordenant l'arxiu parroquial de Sils, hem trobat unes llistes i direccions dels que aquells anys anaven a fer exercicis espirituals, generalment a càrrec de l'Obra Diocesana d'Exercicis, que donava tandes per a homes i joves i per a dones i noies a Banyoles i també a Arenys de Mar. Els predicadors dels exercicis solien ser jesuïtes o claretians, és a dir de la Companyia de Jesús o Missioners de l'Immaculat Cor de Maria. El cost de la pensió era de 100 pessetes. Se solia fer de manera que cada comarca elegia una tanda i els fidels de les parròquies de la mateixa s'hi apuntaven, si bé tothom podia anar a la tanda que volgués. Per a la informació, tres vegades l'any es feien uns cartells, anunciant, dies, llocs i predicadors de les tandes d'exercicis espirituals.

Dels homes de Sils en feren: Joaquim Aragay, Joseph Mª Auladell, Lluís Bayé, Enric, Salvador, Joan i Rafel Compañó, Ramon Dalmau, Joseph i Pere Domingo, Enric Gual, Modest Juan, Narcís Sureda, Joseph Vall-llosera, Pere Vilar, Miquel, Llorenç i Pere Viñals, i Joan Bosch.

De les dones en feren: Pilar Adroguer, Salut Bayé, Maria Call, Neus i Narcisa Camps, Dolors Capdevila, Àngela Carreras, Victòria Colomer, Dolors, Pilar, Teresa i Maria Compañó, Montserrat Costabella, Montserrat Juan, Josefa i Dolors Madrenys, Carme i Júlia Manero, Empar i Neus Roquet, Dolors Sarrà, Francesca Sureda, Dolors i Mª Rosa Viñals, Hermínia Figolé, Mª Rosa Pons, Dolors Roca i Vicenta Sancho.

Alguns d'aquests han pastat ja a la casa del Pare, d'altres sortosament encara estan entre nosaltres.

La Setmana Santa de Sils el 1943

Hem trobat un exemplar de la *Hoja Parroquial de Santa María de Sils*, del 18 d'abril de 1943, on Mn. Josep Clos dona notícies de les activitats parroquials. Primer, aquest diumenge de Rams, a la tarda, es faria el salpàs al veïnat de Mallorquines, el dilluns al de la Granota i el dimarts dins la població. El dijous sant, a les 9 del matí hi hauria missa i el monument a Jesús Sagramentat, amb hora santa a les 5 de la tarda i torns de vetlla a càrrec dels membres d'Acció Catòlica. El divendres sant a les vuit del matí l'adoració de la Creu. El dissabte sant a les 7 del matí la benedicció del foc nou, el ciri pasqual i les fonts baptismals, amb missa de glòria i repicada de campanes. I a les 5 de la tarda els infants que havien de fer la seva primera comunió feien la primera confessió i un acte de preparació. I els de l'Aspirantat d'Acció Catòlica cantaven les caramelles. L'endemà, diumenge de pasqua, se celebrava la festa del Roser, i a la missa de 2/4 de 8 del matí els infants feien la seva primera comunió. A 2/4 d'11 hi havia ofici solemne, processó i cant dels goigs del Roser; i a les 3 de la tarda funció de glòria amb el cant del "Regina coeli".

Al mateix full hi ha una petició del rector que diu: "Es hora ya de que esta parroquia de Sils tenga la imagen de su titular y patrona Santa María de la Asunción. Para adquirirla faltan 1.200 ptas. Que con buena voluntad fácilmente se podrán recaudar entre los feligreses". És la imatge de l'Assumpció que presideix el nostre altar major. Llàstima que Mn. Josep s'equivoqués –al mateix passà al rector de Santa Maria de Vilalba Sasserra i d'altres llocs–, perquè la titular de la parròquia i patrona de Sils no ha estat mai l'Assumpció de la Mare de Déu, sinó Santa Maria, encara que la seva festa se celebri el 15 d'agost, diada de l'Assumpció. La diferència d'una imatge a l'altra és que Santa Maria porta sempre l'infant Jesús als braços, com Santa Maria de Montserrat o Santa Maria de Núria. De manera que algun dia s'hauria de posar

al seu lloc una imatge antiga o moderna de Santa Maria i desplaçar l'actual a un altre lloc del temple, però no eliminar-la, perquè ha rebut les pregàries i ha acompanyat molts moments alegres i tristos de dues generacions de silencis i silenques.

Els sants metges, patrons de Sils

Sant Cosme i Sant Damià, anomenats també els Sants Metges, són els màrtirs més famosos i venerats de tota l'antiguitat cristiana. I com succeeix amb tots els màrtirs famosos, el desig de saber més coses de la seva vida ha fet que la llegenda s'hagi apoderat de la seva memòria fins el punt que resulta impossible destriar amb certesa la veritat del que es diu sobre ells.

Sorgí una *passio*, que diu que eren originaris d'Aràbia, que havien après l'art de la medicina a Síria, i que després s'establiren a Egea de Cilícia, on exercien gratuïtament –d'aquí la seva denominació grega d'"anàrgiros", és a dir, *sense plata*– la seva professió de metges, la qual aprofitaven per fer adeptes al cristianisme. A la persecució de Dioclecià l'any 287, foren arrestats pel governador Lísies, que els sotmeté a torment per fer-los renunciar la seva fe.

Segons la llegenda, el seu martiri fou farcit de meravelles, com ara camells que parlen, dimonis que fuetegen, pedres que es tornaven contra els que les tiraven, el ferro s'emicolava, el foc refrigerava i el mar es feia sòlid. A més, patirent tota mena de turments, perquè foren empresonats, tirats al mar, al foc, crucificats, assotats, apedregats i finalment decapitats. És a dir, quasi esgotaren tots els turments clàssics, dels quals naturalment sortien sans i estalvis per a seguir confessant Jesucrist.

La primera notícia històrica que tenim del seu culte ens la dóna el gran bisbe i teòleg Teodoret (+ 458), que diu que a la seva ciutat episcopal de Cir, al costat d'Alep, a Síria, hi tenien dedicada una basílica, en la qual es creia que hi havia el seu sepulcre. Aquesta basílica fou més tard ampliada per l'emperador Justinià al segle VI.

D'aquí que el seu culte s'expandí per Orient, de manera que toben esglésies a ells dedicades a Grècia, Palestina, Capadòcia, Escítica, Mesopotàmia i Constantinoble, on acudien els malalts a cercar la curació, seguint el tradicional ritus de la *incubatio nocturna*, és a dir, que dormien prop del sepulcre dels sants i somniaven que aquests els curaven amb oli beneït i altres remeis, i es produïen curacions i sanacions aleshores considerades miraculoses per inexplicables.

A Occident, el primer indici del seu culte el trobem a Roma, on el papa Sant Símmac (+ 514) els dedicà un oratori al costat de la basílica de Santa Maria la Major, i el seu successor Fèlix IV (526-530) els dedicà la primera basílica de Roma, aprofitant dos edificis d'època clàssica, als àbsis dels quals apareixen els dos sants amb les corones del martiri al costat dels apòstols Sant Pere i Sant Pau. I tant important fou la seva devoció, que el seu nom entrà al *communicantes* del cànon romà de la missa.

Moltes esglésies i monestirs foren dedicats als Sants Metges per tot Europa. La seva festa la celebren els grecs el 17 d'octubre, però a Occident se celebrava el 27 de setembre, suposada data de la dedicació de la seva basílica romana, però des de 1969 passà al 26, per estar ocupat el 27 per St. Vicenç de Paul. Sobretot a l'època medieval foren patrons de metges, cirurgians, farmacèutics i barbers (aquests extreien la sang) i advocats contra a pesta, la hidropesia i les malalties renals, de manera que s'els pinta correntment més amb la indumentària i els instruments quirúrgics propis del seu ofici de metges-cirurgians, que no pas patint el martiri. No cal dir que la llegenda engrandeix les seves virtuts mèdiques, com ara extraient la solitària de la boca d'un ancià. El seu culte i devoció foren molt grans a l'època del Renaixement, sobretot a Florència, on la gran família dels Mèdici els tenia per patrons.

A França la seva devoció s'extengué a partir de l'arribada de les seves relíquies i de la construcció de les esglésies de Luzarches i de París al segle XII, destinades a guardar les seves relíquies, les quals més tard foren seus de la Germandat dels Sants Cosme i Damià, –i després del col·legi de cirurgians–, que durant molts anys fou l'única germandat d'Europa, i sempre la més prestigiosa i poderosa, que seguint l'exemple dels seus sants titulars, practicava la medicina visitant gratuïtament els malalts un dia a la setmana. La pintura francesa i espanyola pinta el martiri dels nostres patrons, i l'espanyola aquell miracle fet “post mortem”, en el que mentre dormia, substituïren una cama grangrenada del sagristà de la seva basílica de Roma, per la d'un esclau negre, que acabava de morir, segons diuen els llibres.

A molts llocs d'Espanya aquest dia la gent acudia a cercar l'unguent beneït pel sacerdot en nom de Sant Cosme i Sant Damià, perquè durant l'any els deslliurés de pestes i influències diabòliques. A Girona, el seu culte arribà segurament des de França. Li foren dedicades les capelles de Begudà i les dels hospitals de les Preses i de Lloret de Mar, però històricament a cap lloc hi ha tanta devoció com aquí a Sils, de manera que encara a la primeria del segle XX l'historiador Francesc Monsalvatje, parla del “Santuari” dels Sants Metges de Sils.

Però de la seva vida, i de la seva mort, n'hem d'extreure una lliçó de vida cristiana. Ells foren uns cristians laics, que exercint la medicina gratuïtament, evangelitzaven els malalts. Heus aquí una obra de misericòrdia, sovint massa oblidada: *Visitar malalts*. I portar-los juntament amb les medicines i cures paliatives, l'afecte de la nostra amistat i solidaritat, l'ungüent espiritual de la fe, que enforteix l'esperit, manté viva l'esperança i arbora la caritat.

No deixem per a demà allò que podem fer avui, visitar els malalts, especialment els que estan sols, i a aquells dels hospitals i residències que ningú visita. Traiem també una lliçó de martiri dels nostres Sants. Ells foren homes de conviccions profundes, cercaven els valors més grans i perdurables. Per a els que no tenen fe, la vida és el valor suprem, però pels creients, encara hi ha dos valors més grans, pels quals no solament és lícit, sinó honorable donar la vida; que són la fe i la caritat. La vida entregada per mantenir les conviccions cristianes fa màrtirs de la fe; la vida "perduda" (esmerçada) al servei del proïsme, fa màrtirs de la caritat. Jesús va dir: "No hi ha més gran amor, que el qui dóna la vida pels seus". Esmerçar la vida al servei dels altres, és fer com el mestre que no va venir a ser servit, sinó a servir i a donar la vida, que no són dues coses diferents, perquè el que serveix dóna la vida i el que dóna la vida és qui varitablement serveix. Com els nostres màrtirs patrons, que servien els malalts curant-los els cos, però sense oblidar l'esperit, perquè sabien que l'ésser humà és irreductible a la matèria. Sant Joan de la Creu deia que la producció més sublim de l'ésser humà és el pensament, i només Déu és digne d'ell.

No tinguem doncs només cura del cos, tinguem-ne també de l'esperit. I demanem que els Sants Metges, protegeixin el nostre poble de tota malaltia; que intercedeixin davant Déu, perquè els nostres malalts recobrin la salut, i en tot cas, que assoleixin aquella conformitat amb la voluntat de l'Altíssim, que fa savis els humils i forts els febles, la mateixa que donà als nostres Sants Màrtirs la força en el martiri i a nosaltres ens omple el cor de pau. Que ells, que estan tan aprop de Déu, ens obtinguin per a tots coherència a la nostra vida, a fi que tinguem un sant viure i un sant morir¹⁶.

16. Aquest escrit és l'homilia pronunciada pel que això escriu el 26 de setembre de 2003. El Dr. J. M. Vilarasau ha publicat un interessant llibre sobre la biografia, relíquies, miracles i patronatge dels Sants Metges, Cosme i Damià, titulat: *Els Sants Metges guaridors. Sant Cosme i Sant Damià. Història, llegenda, goigs*, Barcelona, 2004. La biografia que exposa dels nostres sants és la ja coneguda. És a dir que eren bessons, Cosme significa "adornat" i Damià "somniador" i com a sobrenom en grec són anomenats

Eren també patrons de les ciutats de Praga, Florència i Salamanca i tenen grans esglésies a Roma, Burgos, Covarrubias, Sils, etc. Els primers goigs impresos coneguts foren impresos a València el 1519: “Los goigs dels Gloriosos Metges”. Cosme va vestit de metge, perquè és patró dels metges, i Damià va vestit de farmacèutic perquè és patró dels cirurgians. De fet, tots dos són patrons dels metges, cirurgians, apotecaris, barbers, dentistes, ortopèdics, adroguers, dides, mercers i reposters. Eren invocats contra les úlceres, les malalties de ganglis, els transtorns renals, les inflamacions del ventre i l'incontinència urinària. De fet eren invocats en les malalties greus, perquè a l'Edat Mitjana foren inclosos entre els catorze “sants auxiliadors” en els grans perills de la vida.

La Juventut Femenina d'Acció Catòlica de Sils

Segons el programa d'actes, el dia 12 d'octubre de 1951, a les 7 de la tarda hi hagué rosari i plàtica del canonge lectoral de Girona Dr. Albert Vidal, consiliari diocesà de la juventut femenina d'Acció Catòlica. El dia 13, a les 6 del matí, hi hagué meditació i missa dialogada, i a la tarda, a les 7, rosari i plàtica. El 14, a 2/4 de 8 del matí, missa de comunió general amb plàtica del mateix canonge. A les 10 repicada de campanes i el rector Mn. Josep Clos beneí la bandera de la juventut femenina d'Acció Catòlica de Sils, que fou apadrinada pel Sr. Pere Domingo i Vall-llosera i la Sra. Dolors Maymí i Nualart, i després hi hagué missa cantada. A les 12, a sala La Laguna es féu un acte de propaganda, consistent primer en una salutació de Carme Sureda, presidenta del centre local de noies d'Acció Catòlica. Després la secretària Carme Viñolas llegí una memòria de les activitats del centre; Pilar Pujol parlà de la “Fortalesa”; Mª Teresa Serra, sobre la jove d'Acció Catòlica davant de la vida moderna; Rosa Merlo sobre els exercicis espirituals; Carme Gironella sobre el tema: “Jove, l'avenir és teu”, i el Dr. Albert Vidal

Anagiroi, que literalment significa *sense plata*, perquè curaven sese cobrar, és a dir gratuïtament. Patiren martiri per no voler renegar de la seva fe cristiana el 303 a Egea, de Sicília, amb els seus germans Antí, Leonci i Euprepi. Les seves despulles foren portades a Ciro (Síria) i més tard, concretament el 963, a Bremen (Alemanya) i el 1648 a Munich, segons pretenien els alemanys. El primer temple dedicat als Sants Metges fou bastit a Roma pel papa Fèlix IV. Amb les croades, el 1170 Jean de Beaumont, senyor de Luzarches (França), portà les relíquies aquí, on bastí una col·legiata a Sant Cosme i una església parroquial a Sant Damià. El 1226 el gremi dels cirurgians els trià per patrons.

sobre l'Acció Catòlica; i clausurà l'acte el rector Mn. Clos. A la tarda hi hagué imposició d'ensenyes i es representà *La neboda*, obra teatral original del prevere Marcial Martínez.

Val a dir, que el patró del centre d'Acció Catòlica juvenil de Sils era Sant Tarsici, la festa del qual se celebrava solemnement. En tenim el cartell del 17 d'agost de 1957. A la missa de 10, predicada per Mn. Vicenç Vila i Tibau, consiliari diocesà, s'imposaven les ensenyes als aspirants. Després hi hagué jocs de cucanya i dinar de germanor. I a la tarda funció eucarística i partit de futbol entre els aspirants de Riudarenes i els de Sils. I a 2/4 de 6, a la Sala Parroquial, sessió de cinema. A la festa s'hi convidaven els aspirants de les parròquies veïnes de Maçanet, Riudarenes, Vidreres i Vallcanera.

Les dues santes missions de Sils i la creu indulgència

Del 18 al 28 de novembre de 1948, essent rector Mn. Josep Clos, hi hagué a Sils la primera Santa Missió predicada pels Missioners del Cor de Maria, PP. Àngel Mª Roca i Narcís Franch, i tal com era costum, els missioners deixaven una creu o placa que recordés aquest fet religiós important, perquè suposava un revulsiu espiritual per a tota la parròquia i sovint era inici d'alguna o algunes activitats apostòliques. A Sils, com a record d'aquesta santa missió, es rematà la façana del temple parroquial amb l'actual creu de pedra, que fou beneïda el diumenge 28 de novembre a les 11, després de la missa major, la qual creu porta la inscripció: *Santa Misión. Año 1948*. I el senyor bisbe de Girona, Dr. Josep Cartaïà i Inglès, que assistí a la tarda al sermó de cloenda de la Santa Missió, l'11 de gener de 1949 concedí deu dies d'indulgència a tots els que diguessin un parenostre, credo o altra oració davant l'asmentada creu.

Val a dir que damunt de la porta de l'església, la portalada de la qual és del segle XVIII, si bé la fornícula que la remata porta la data 1801, hi ha la següent inscripció: QVAM TERRIBILIS EST LOCVS ISTE. NON EST H[E]C ALIVD / NISI DOMVS DEI ET PORTA COELI. GEN. CAP. 28. Que vol dir: *Quan terrible és aquest lloc, perquè no és altra cosa que la casa de Déu i la porta del cel. Gènesi, capítol 28*. Es tracta del verset 17 de l'esmentat capítol 28 del llibre del Gènesi, que refereix les paraules del patriarca Jacob, al despestar d'aquell somni, en el qual vejà una escala que anava de la terra al cel, per la qual pujaven i baixaven els àngels, i a Yahvè que li prometé que aquella terra on havia dormit seria seva i de la seva descendència. I Jacob aixecà la pedra que

li havia servit de capçalera com un monument o altar sobre el qual vessà oli, consagrant-la a Déu, en record del seu somni.

La segona Santa Missió fou celebrada del 8 al 19 d'abril de 1964 i predicada pels mossens Venenci Plana, Narcís Nierga i Pere Bach. Segons la crònica d'aquells dies, que ens deixà escrita Mn. Martírià Torras, el dimecres 8 es reberen els missioners a les Escoles Municipals, des d'on s'acompanyaren en processó fins a l'església parroquial, on varen saludar els feligresos. Tots els dies feiners hi hagué rosari de l'aurora, a les sis del matí, amb missa i predicació. A les 11 missió pels infants, i a les 13 guió radiofònic de sobretaula. Cada dia, a les 8 del vespre hi havia acte general, res del sant rosari, explicació d'un punt doctrinal dialogat i sermó.

Els diumenges 12 i 19 hi hagué les misses ordinàries a les 9 i a les 11; a 2/4 de 5 de la tarda acte general, i el 19 la cloenda de la Santa Missió amb assistència del Sr. Bisbe de Girona, el futur Cardenal Narcís Jubany; a 2/4 de 8 del vespre missa vespertina en sufragi del difunts de la parròquia i comiat dels missioners.

A més d'aquests actes n'hi hagueren d'altres, com ara la missió infantil, i els sermons dels missioners foren retransmesos per l'emissora mòbil diocesana, sobretot de cara als malalts, que no podien acudir als actes que es feien.

Els delmes de Sils al segle XIII

El delme era la contribució del deu per cent dels fruits que s'entregava a l'església per al sosteniment de les seves activitats i dels seus ministres. Generalment eran donats a seculars perquè en fessin la recaptació, si bé a vegades els bisbes quan necessitaven diners se'n venien una part dels mateixos o tots. I així, sabem que el 3 de juny de 1280 el bisbe Bernat de Vilert cedí a Rosa de Pineda, filla de Ferrer de Menola, un terç del delme de Sils amb d'altres de Maçanet, Tordera i Vallmanya per 400 sous (pergamí de la mitra, n. 351).

El 14 de juny de 1286, el mateix bisbe cedí a Simó de Trilla, que havia heretat el terç del delme de Sils, que abans posseïa el seu nebot Simó d'Aguilar, un altre terç dels delmes de Sils, juntament amb els de Vall-llòbrega, Maçanet i Massanes (pergamí, n. 408). L'altre terç del delme de Sils el posseïa Ponç Hug, comte d'Empúries, juntament amb els de Maçanet i Massanes, que cedí en administració a Simó Trilla el 13 de juliol de 1286 (pergamí n. 410). De manera que en Simó de Trilla

era el major recaptador dels delmes de Sils, puix tenia dos dels tres terços, un pel bisbe, l'altre pel comte d'Empúries i el tercer el tenia Rosa de Pineda. Però aquest últim, el 1287 havia passat a Ramon Andreu, ciutadà de Girona, i després a Astruc de Caldes i a Pere de Caldes, de Riudarenes, que després passaren a Sils.

Simó de Trilla era un noble cavaller de Calonge, oncle d'Ermessenda, filla de Bernat de Llançà i esposa de Bernat de Castellbisbal, que tenia pel bisbe els delmes d'altres pobles, com ara Vilarromà, Ullastret i Massanes, i també els seus familiars, com ara Pere de Trilla i Albert de Trilla, que el succeïren.

El campanar de Sils restaurat

El nostre campanar de Sils fou refet per iniciativa de l'ecònom Mn. Vicenç Tusell Palomer, nebot de l'anterior rector Mn. Francesc Tusell, tots dos fills de Gaserans. Aquest últim, el 1905 fundà el benefici del Sant Crist, amb una dotació de 20.000 pessetes, i morí a Sils el 19 de març de 1907, després de 19 anys de rectorat. La direcció de les obres la portà l'arquitecte gironí Rafael Masó i Valentí, que consolidà la torre, féu l'actual acabament amb ferro forjat, segurament obra de Nonito Cadenas, el rellotge i l'esgrafiament exterior que decora la seva esfera. Aquesta restauració i la campana petita fosa a Girona per Esteve Puig, foren beneïdes el 24 de novembre de 1907. Mn. Josep Clos posà la campana major, beneïda el 2 de febrer de 1946 amb el nom de Maria, i apadrinada per Josep Auladell i Carreras i Manuela de Palau de Fàbregas. I el rellotge fou automatitzat essent rector Mn. Martirià Torras, i batlle Joaquim Rovira i Planas, per Rellotges Fabra, de Girona, el 25 de setembre de 1980 i durà fins el 2006, que l'Ajuntament el canvià per un de la casa Rifer de Girona, a instàncies del que això escriu.

En els transcurso dels anys, el campanar s'havia degradat molt a causa dels elements atmosfèrics, i la seva pedra havia quedat ennegrida a causa de la humitat. El rector Dr. Josep M^a. Marquès promogué la seva restauració, però fou el seu successor, Dr. Ernest Zaragoza, el qui la portà a terme el setembre de 2003, de manera que ara es pot contemplar net i restaurat amb l'esgrafiament del rellotge –restaurat per Cati Aguer el 2003– que porta la inscripció: *Viu y pensa en la mort*. L'obra, que costà més de 38.000 euros fou possible mercès a la col·laboració del bisbat, l'Ajuntament i la Diputació de Girona.

La protecció de menors a Sils

A l'arxiu parroquial de Santa Maria de Sils hi trobarem un llibret amb els comptes dels ajuts que la Junta Local de Protecció de Menors, que tenia per president l'alcalde Sils, i per tresorer el rector Mn. Josep Clos, que es donaven als infants de famílies pobres. Comença l'any 1943 i els diners que disposava l'asmentada Junta Local eren els sobrants de la Festa Major i les aportacions d'alguns particulars de la vila. Es conserven encara els rebuts de les coses que lliuraven als infants pobres. Per exemple, el 1945 donaren onze parells d'espardenyas i deu gerseis. També l'Ajuntament ajudava alguns orfes silencs residents a Girona, amb certes quantitats trimestrals.

Es feien reis a orfes i òrfenes i se'ls ajudava per a fer la primera comunió i la comunió solemne, també amb diners per a comprar robes i 25 pessetes a cadascú. Els proveïdors de la Junta eren tots silencs. La roba es comprava a la casa Lloveras o a Can Danés, els mitjons a N. Guilleumas, Casa Faro i a Narcisa Clos, el vi a Ca l'Auladell, les espardenyas a Mateo Llinàs, els caramels i dolços a Can Compañó. Consta el nom dels infants ajudats, però una nota de Mn. Clos, de 1952, diu: "Este año se dejó (de) cobrar la Protección de Menores, que va íntegra a Gerona. Este año nos hemos valido de cuestación para la cabalgata, y este sobrante de 469 pesetas se invierten en ropa y dulces para niños pobres". En efecte, els comptes acaben el gener de 1953 amb la compra de quatre vestits de nena per 144 pessetes.

La biblioteca rectoral de Sils

La major part dels llibres del despatx parroquial el 2003 eren moderns i quasi tots ells sense gaire valor, perquè encara es troben al mercat de llibres vells. Però n'hi havia una setantena del segle XIX, força ben enquadernats i interessants, perquè no es troben ja fàcilment. Molts passaren d'un mossèn a l'altre. Per exemple, *El colegial o seminarista*, del P. Claret, 2 vols. Barcelona, 1883-84, porta en el seu segon volum la indicació que era de Mn. Miquel Pons, i que a la seva mort el 1892 passà a Martirià Tarafa i Castany, i a la mort d'aquest el 1923 a poder de Mn. Josep Clos i Fontfreda, que més tard fou rector de Sils. N'hi ha uns amb la signatura "Vidal Compta, Pbro", que després passaren a "Pedro Compta y Figueras" / 1892/ S. F. De Guíxols": *El protestantismo comparado con el catolicismo en sus relaciones con la civilización*

europa, de J. Balmes, 2 vols., Barcelona, 1842; *Catechismus Romanus ad parrochos ex SS. Concilii Tridentini*, Saragossa, 1827, que porta la signatura “Vidal Compta. P. D. Agost de 1880. Garriguella. I a sota el segell de “Pedro Compta Figueras, 1897, S. F. De Guíxols”; *Historia de la reforma protestante en Inglaterra e Irlanda*, Barcelona, 1849 i *Nuevas cartas de William Cobbett*, Barcelona 1850, que porten el segell de Pere Compta i els anys 1892 i 1897, respectivament; *Tratado de la divinidad de la confesión* del canonge D. Mario Aubert, Barcelona, 1851, porta també el segell de Pere Compta i l’any 1873, i també *Exámenes particulares* de Tromson, Barcelona, 1885. Aquests dos mossens, foren fills de Sant Feliu de Guíxols i d’una família que donà molts preveres a l’Església. La temàtica dels llibres és comprensible, perquè a Sant Feliu hi havia fabricants de taps alemanys i protestants, que tenien cementiri propi –que encara existeix– al costat del cementiri catòlic.

Com arribaren a Sils aquests llibres no ho sabem. Però sí sabem que Mn. Vidal Compta i Vidal, estigué a Garriguella (1880), era beneficiat de Sant Feliu de Guíxols ja a l’any 1865 i fins a la seva mort als 76 anys d’edat el 21 de setembre de 1891. I que Mn. Pere Compta i Figueras, nascut el 1877, era nebot seu, el qual fou ordenat prevere el 24 de setembre de 1904 i nomenat coadjutor de Sant Iscle de Vallalta el 26 de gener de 1905, i el 24 de setembre de 1906 capellà de l’Asil Surís de Sant Feliu de Guíxols, i després beneficiat de la parròquia del monestir guixolenc fins el 31 d’octubre del 1936, que l’afusellaren amb d’altres preveres i seglars al cementiri guixolenc en represàlia pel bombardeig que el vaixell Canàries havia fet a Roses.

Predicadors de Festa Major de Sils (1939-1960)

Regirant l’arxiu parroquial de Sils trobarem una carpeta on es guardaven els programes de la festa major des d’acabada la guerra civil espanyola fins el 1960. A tots hi figurava el predicador del dia dels Sants Metges, per això pensàrem que seria interessant de recollir els seus noms, ni que siguin només de vint anys.

- 1939 Dr. Bonaventura Verdguer, catedràtic del Seminari de Girona.
- 1940 P. Salvador Dalmau, de l’Escola Pia de Santa Anna de Mataró.
- 1941 P. Vivenç Ortí, de l’Escola Pia de Santa Anna de Mataró.
- 1942 P. Valentí Barba, de l’Escola Pia de Granollers.
- 1943 Dr. Josep Mª Noguera i Juliol, catedràtic del Seminari de Girona, i futur canonge ardiaca de la catedral (+ 1993).

- 1944 Mn. Eduard Puigvert i Fontfreda, consiliari de l'aspirantat d'acció catòlica, que el 17 d'octubre de 1954 tornaria a fer un recès espiritual per a noies, del qual encara ens en queda el programa, amb missa, comunió, visita al Santíssim, exposició, rosari, consagració al Cor de Maria i benedicció.
- 1945 Dr. Vicenç Vila, delegat diocesà de l'aspirantat d'acció catòlica.
- 1946 Dr. Jaume Viñas, capellà d'artilleria i catedràtic del Seminari de Girona.
- 1947 Dr. Carles Puigvert i Fontfreda, vicari de Calella de la Costa, que morí essent rector de Sant Feliu de Guíxols.
- 1948 Dr. Martirià Brunsó i Verdaguer, catedràtic del Seminari de Girona, escriptor i fundador de la revista Nord-Norte, que dirigí del 1981 fins el 1991, que morí.
- 1949 Dr. Joan Maragall, canonge penitencier de Girona.
- 1950 Mn. Ramon Baranera, catedràtic del Seminari de Girona.
- 1951 Dr. Francesc Rabassa, historiador i rector-arxipreste de Santa Coloma de Farners (+1981).
- 1952 Dr. Enric Pèlach i Feliu, catedràtic del Seminari de Girona i futur bisbe d'Abancay.
- 1953 Dr. Jaume Viñas, canonge doctoral de la catedral de Girona.
- 1954 Mn. Josep Mª Cervera i Berta (+1998) músic, escriptor, rector-arxipreste de Sant Feliu de Guíxols, que donà la primera comunió i fou assistent de primera missa del que això escriu, l'1 de novembre de 1977.
- 1955 Mn. Joan Quer, rector-arxipreste de Blanes.
- 1956 Dr. Carles Puigvert i Fontfreda, ecònom de Portbou, que després fou rector de Sant Feliu de Guíxols, i assistí al que això escriu en la seva primera missa cantada.
- 1957 Mn. Francesc Berga, rector de Maçanet de la Selva.
- 1958 Dr. Jaume Marquès i Casanovas, historiador i canonge de Girona (+1992).
- 1959 No en sabem el nom.
- 1960 Mn. Gumersind Palahí, rector de Tossa de Mar.
- 2000 No coneixem qui foren els predicadors de Festa Major posteriors fins els anys:
- 2001 i 2002 Dr. Josep Maria Marquès, Acadèmic C. de la Reial de la Història.
- 2003 i 2004 Dr. Ernest Zaragoza i Pascual, Acadèmic C. de les Reials Acadèmies de la Història i de Bones Lletres.

- 2005 Mn. Ramon Alventosa, natural de Blanes, rector de Santa Coloma de Farners i arxipreste. Mireu rectorologi de Riudarenes.
- 2006 Llic. Joan Amich i Raurich, rector de Maçanet i Martorell de la Selva, Sils i Vallcanera.

Dos predicadors de Sils i Mn. Ernest Zaragoza

L'any 1947 predicà a Sils el sermó dels Sants Metges el Dr. Carles Puigbert i Fontfreda. Havia nascut a Girona (15-XII-1919) i estudiat al Seminari Diocesà, d'on passà a la Universitat Pontifícia de Comillas (Cantàbria) per a doctorar-se en teologia el 1945, essent ordenat prevere el 22 de juliol del mateix any. Fou vicari de Torroella de Montgrí, Calella de la Costa i Sant Esteve d'Olot, ecònom i rector (25-IX-1956) de Portbou, regent (31-X-1960) i rector (15-V-1985) de Sant Feliu de Guíxols fins a la seva mort el 27 d'abril de 1986.

L'any 1954 vingué a Sils per a predicar el sermó de Festa Major, Mn. Josep M. Cervera i Berta, nascut a Figueres (16-X-1904) que, després d'estudiar al Seminari de Girona, fou ordenat prevere el 1929, essent ja professor del Col·lell (1927-33). Fou vicari de Sant Miquel de Campmajor (1930-33), organista de Palafrugell, vicari de Sant Pere i capellà del col·legi la Salle de Figueres (1939), ecònom de Peralada (1944), rector de Sant Feliu de Guíxols (1946-61) i regent de la parròquia del Mercadal de Girona (1861-75), ecònom i rector de Bell-lloc d'Aro i Solius (1985-93). El 1992, vivint ja jubilat a Sant Feliu de Guíxols, el feren canonge honorari. Dedicà els últims anys de la seva vida a escriure diverses biografies de sacerdots diocesans, músics, poetes, i màrtirs del 1936.

Tots dos mossens tingueren amistat amb Mn. Ernest Zaragoza, pel seu comú interès en temes històrics. Mn. Cervera li donà la primera comunió i l'emmenà cap a la vida religiosa, i aquest, essent ja membre de la Reial Acadèmia de la Història, li prologà la seva breu història del monestir guixolenc. El Dr. Puigbert també fou amic de Mn. Ernest i ambdós l'acampanyaren el dia de Tots Sants de 1977, quan cantà la seva primera missa solemne a la parròquia del monestir benedictí guixolenc. Heus aquí doncs, tres mossens amics i relacionats amb Sils.

Sant Llop de Sens, segon patró de Sils

El primer patró de Sils fou Sant Marc, del qual encara en queda el nom de la plaça de l'església, i el segon a finals del segle XV Sant Llop

de Sens, bisbe i confessor, que té imatges a moltes esglésies, com ara a Sant Antoni de Calonge, i a les ermites de Sant Dalmai i de Torrent. Però la seva vida és pràcticament desconeguda. Segons la tradició escrita a la crònica dels bisbes de Sens, Sant Llop nasqué el 573 en el si d'una família benestant de la regió d'Orleans, a França. Els seus pares foren Betton i Austregilda, germana de Sant Austeni, bisbe d'Orleans i de Sant Aunaquer, bisbe d'Auxerre, la qual sembla que abans de donar a llum Sant Llop va ser advertida misteriosament que el fill que portava a les seves entranyes arribaria a la santedat. Tan segura n'estava que des d'infant confià la seva formació humana i espiritual al seu germà sant Aunaquer, bisbe d'Auxerre, sota la direcció del qual el vailet féu ràpids progressos, tant en els estudis com en la pietat. Ja aleshores es començà a distingir per la seva pietat—cada dia anava a visitar les tombes dels sants— i per la seva caritat envers els pobres, als quals acudia amb almoines, fins el punt que mai cap d'ells sortí de la seva presència sense quelcom per a solucionar la seva necessitat, i si més no, amb una paraula d'ànim i de consol. Així unia l'amor de la pietat—l'amor de Déu— amb l'amor al proïsme, inseparable, com sabeu, del veritable amor a Déu.

Acabats els estudis eclesiàstics, gradualment fou ordenat pel seu oncle sant Aunaquer, prop del qual romangué algun temps exercint el ministeri sacerdotal, fins que desitjant vida més austera, es retirà al cèlebre monestir de Lerins, però per poc temps, perquè havent mort sant Artemi, arquebisbe de Sens, fou reclamat pel poble i pel clergat d'aquella església, i rebé la consagració episcopal l'any 609. Des d'aleshores fins a la seva mort fou bisbe de Sens, ciutat situada al Sud de París, en el departament d'Yonne, que actualment té més de 30.000 habitants i la seva catedral de Sant Esteve, és una de les més antigues catedrals gòtiques de França.

El sant canvià de lloc, però no canvià la seva manera de viure, austera, pietosa i caritativa, només que hi afegí una intensa activitat pastoral, especialment eficaç per la seva predicació. Aquesta activitat de dia, la completava durant la nit, amb llargues hores de pregària a la catedral, sovint les nits senceres, tocant ell mateix la campana que a l'alba cridava els clergues a l'ofici de matines.

Tenia especial devoció a santa Coloma i a sant Aignan, bisbe d'Orleans i conten que en certa ocasió que volia passar la nit prop de la tomba d'aquest sant, per la seva pregària les portes de la catedral se li obriren soles i pogué entrar. Si tan intensa era la seva pietat, no ho era

menys la seva caritat, per la qual en certa ocasió donà tot el vi que tenia al seu celler. I quan el cellerer li féu saber que ja no n'hi havia més, pregà Déu i al moment arribaren a la porta de casa seva unes carretes plenes de botes de vi, sense que ningó mai pogués saber qui les hi havia enviades.

Però no tot foren flors i violes. Sant Llop fou calumniat en la seva bona fama. I quan, després de la mort del rei Thierry el 613, Clotart II, rei de Soissons, ocupà el regne de Borgonya usurpant el dret del príncep Sigibert, fill del rei Thierry, a qui el sant defensà obertament, l'usurpador decidí posar setge a la ciutat de Sens, la qual, tot i no tenir soldats ni armes de cap mena, no s'hagué de rendir, gràcies a un fet meravellós. La campana que tocava el bisbe cridant al poble a sometent per a defensar la ciutat, sonà tan fortament a les oïdes de les tropes assatjants, que espantats abandonaren ràpidament la ciutat. Uns mesos més tard Clotart II féu matar el príncep Sigibert i s'apoderà de tot Borgonya. Aleshores envià com a governador de Sens a Fanulf, home molt orgullós, a qui Sant Llop no volgué sortir a rebre, el qual li va retreure aquest menyspreu. Però el sant bisbe li respongué que essent el bisbe l'encarregat d'instruir el poble i els nobles sobre la voluntat de Déu, més aviat havia d'ésser el governador qui havia d'anar a saludar el bisbe i no a la inversa. Tant s'ofengué el governador, que obtingué del rei el desterrament de Llop al Vimeo, regió encara pagana, on el sant (veient en el seu exili la voluntat de Déu) treballà per a convertir aquella gent, mitjançant la predicació acompanyada de miracles. Una vegada més, Déu se serví d'un tirà per a portar la fe als qui encara eren pagans.

Però els cristians de Sens reclamaren al rei la presència del seu bisbe i enviaren a Clotart II el noble Vineband, que informà al rei de la conducta irreprovable de sant Llop. De manera que el monarca es penedí d'haver-lo exiliat, li demanà perdó, l'omplí d'honors i el reintegrà a la seva seu episcopal. En el camí de retorn, que fou triomfal, al pas del sant s'obriren misteriosament les presons, s'apagaren ràpidament alguns incendis i es curaren instantàniament molts malalts.

Déu, però, volgué aprovar públicament l'actuació del sant bisbe, fent que un dia que celebrava l'eucaristia a Orden, rodejat dels seus clergues, caigués del cel dins el seu calze una pedra preciosa, signe de la seva predilecció i penyora de la seva glòria futura, a la qual hi entrà l'1 de setembre del 623, des de Briennon-Sur-Amançon, patrimoni de la seva família, on havia anat a restablir-se d'una greu malaltia. Acompanyades dels seus clergues i de molts fidels, les seves despulles foren

portades a Sens i segons el seu desig dipositades a l'església del monestir de Santa Coloma, on hi romangueren fins el 853, que foren posades damunt de l'altar de la nova basílica, al costat de les relíquies de Santa Coloma, deixant a l'església el seu cor i la seva crossa pastoral. La catedral de Sens des de després de la Revolució Francesa guarda les seves relíquies dins d'una caixa de plata i eben, a més de la seva crossa i del seu anell pastorals, i d'un tros del seu sudari, que és una roba de seda bizantina del segle x.

La devoció a Sant Llop, invocat com a protector dels epilèptics, s'estengué ràpidament per França i d'altres nacions, on li foren dedicats molts monestirs i parròquies. L'Església, confessa el Concili Vaticà II, a la Constitució *Lumen Gentium* núm. 50, que sempre professà especial devoció als cristians exemplars per les seves virtuts, que els fan recomanables a la pietat dels fidels i a la seva imitació. Doncs ells ens proporcionen nous motius que ens impulsen a cercar la ciutat futura on habiten i ens ensenyen el camí segur pel qual, enmig de les vicissituds d'aquest món, podem arribar a ser cristians de veritat, pel constant compliment de la voluntat de Déu –que en això consisteix la santedat i no en fer coses extraordinàries– segons l'estat i la manera de ser de cadascú. Els sants, mentre visqueren en aquest món, que és també el nostre, eren homes com nosaltres, amb les seves inevitables limitacions, però s'anaren transformant poc a poc en la imatge del Crist, per la seva fidelitat continuada a la paraula de Déu, el qual per ells mostra als homes la seva presència i el seu rostre, puix els sants són signes certíssims del seu amor i del seu regne, cap al qual som atrets poderosament pel seu exemple.

La comunió en la seva vida i el seu destí ens uneix més estretament a Crist; el seu exemple ens esperona a ser cada dia millors cristians; el seu poder d'intercessió ens els fa invocar per obtenir la protecció i ajuda de Déu, tota vegada que el seu testimoniatge d'amor acaba en el Crist, que és la corona de tots els sants, i per ella arriba fins a Déu, que és admirable en el seus sants i en ells és glorificat.

El projecte d'una nova església a Sils

Val a dir que el 1943 ja sortia impresa la “Hoja Parroquial de Santa María de Sils”, perquè en tenim l'exemplar del 18 d'abril de 1943, amb les celebracions religioses de la Setmana Santa.

Regirant papers de l'arxiu parroquial, hem trobat el projecte d'una nova església a Sils, promogut pel rector Mn. Josep Clos. El lloc elegit

era el carrer de les Mallorquines. La idea de bastir una nova església sorgí ran de la celebració de la Setmana Mariana de Formació per a un Món Millor, celebrada el juny de 1956. De fet, sabem que el 8 de desembre de 1956, Mn. Clos es va reunir amb els veïns de les Mallorquines, que eren prop de dos-cents, i d'aquesta reunió en sortí una comissió formada pels senyors Pere Juanhuix i Saurí, Llorenç Viñals i Costa, Pere Oliva i Garriga, Josep Bernatallada i Bassas, Josep Morell i Ruset, Emili Call i Morell i Pere Abradó i Oliveras. Per a portar a terme aquest projecte, i després d'haver obtingut el vist-i-plau del Sr. Bisbe de Girona, el Dr. Josep Cartaña i Inglès, rector i comissió demanaren ajut a l'Ajuntament de la vila el 25 de gener de 1957.

La capella havia d'estar dedicada a la Mare de Déu de Fàtima. La imatge de la qual d'un metre d'alçada s'havia comprat el 23 de maig del mateix any 1956 al taller Successors de Josep J. Sacrest i Cia, d'Olot, fundada el 1802, l'import de la qual fou de 1.252 pessetes –si bé sense coloms als peus, per ser així més barata–.

Semblava que el projecte aniria endavant, però la manca de diners ho impedí, a més de la davallada de la pràctica religiosa, que la féu innecessària. Ens ha quedat com a record d'aquest projecte, la imatge de la Mare de Déu de Fàtima, que ara (2006) presideix la sagristia parroquial.

La rectoria de Sils

Havent cremat els llibres sacramentals parroquials silencis, no sabem ben bé quan començà a servir de vivenda del rector l'actual rectoria, l'edifici de la qual sembla fet en dues èpoques diferents, la més nova –segurament ampliació de l'antiga– és la part que dóna a l'antic fossar, davant de l'esfera del rellotge del campanar. La més antiga, en canvi, és la que dóna a la via del tren, que tenia la seva primitiva entrada per la porta gran del pati de la rectoria, tota ella de marc de pedra, igualment que la finestra de la seva esquerra, que ara és la del despatx. No hi ha cap data enlloc que pugui assabentar-nos quan va ser edificada la rectoria, però creiem que originàriament debia ser una casa particular, perquè la pedra del dintell alt de l'esmentada finestra té una inscripció llatina –que per l'estil de les lletres ha d'ésser del segle XVI o XVII–, que diu: BERNARDUS [C]A[L]DES. I que traduïda literalment vol dir Bernat Caldes. Per tant la rectoria de la nostra *vila daurada* –que aquest és el significat del nom Sils– era abans el Mas Caldes, propie-

tat d'aquest Bernat Caldes. La família Caldes estava ben arrelada a la contrada, primer a Riudarenes i després com podem veure a Sils. Diem això, perquè sabem que els fills de Ramon Andreu, ciutadà de Girona, que tenia els delmes de Sils i de Vallcanera, el 28 de setembre de 1287 els vengueren a Astruc de Caldes, veí de Riudarenes per 450 sous barcelonesos (pergamí de la mitra de Girona, n. 422) i que el 1318 els tenia Pere de Caldes, segurament fill de l'anterior (pergamí, nn. 768 i 771). De manera que aquest Bernat Caldes hauria estat de la seva nissaga, la que bastí el seu mas a Sils, més tard i encara avui rectoria silenca.

Testaments fets pels mossens de Sils (1954-69)

Ordenant els arxius parroquials trobarem un plec de testaments fets pels rectors de Sils, cosa gens estranya si tenim en compte que el mossèn feia de notari per als testaments d'urgència en els llocs on no hi ha notari.

A l'arxiu parroquial de Sils es conserven els testaments de: Miquel Llinàs i Iglésias (12-X-1947); Maria Massó i Cumulat (16-II-1954); Rosa Camós i Sabater (17-II-1956); tots tres fets per Mn. Josep Clos i el de Josep Guerra i Català (14-V-1969) fet per Mn. Martirià Torras.

N'hi haurien d'haver de més antics, però a la passada guerra civil espanyola (1936-39) desaparegué molta documentació, la qual cosa ha deixat els nostres pobles sense fonts documentals feaents per a la història religiosa i àdhuc civil. Una autèntica i irreparable llàstima, que mai serà prou lamentada.

La primera megafonia de la Parròquia de Sils

Els primers micros i altaveus de l'església parroquial de Santa Maria de Sils s'instal·laren el 5 d'agost de 1962, ara fa quasi 60 anys. S'instal·laren un amplificador, dues columnes d'altaveus i un micròfon amb el seu corresponent peu. Foren instal·lats per J. Pol Tomàs, distribuïdor de la casa "Philips Radio", de Santa Coloma de Farners, i costaren 10.487,40 pessetes, aportades pels fidels silencs. Tenim encara la llista dels col·laboradors, que en total sumen 127 persones, que també donaren per a sufragar les despeses del paleta 17.736 pessetes. Aquesta instal·lació durà sense variacions fins l'abril de 2004, que el rector feu substituir els aparells i micros, llevat dels altaveus, per la casa ANCAR de Sant Celoni, de David Guerrero, especialistes en llum i so, de manera que la millora fou sensible, com era d'esperar.

Llibres sacramentals de Sils

Els llibres sacramentals de l'arxiu parroquial de Sils, foren cremats durant la Guerra del Francès, el 1810. De manera que la visita pastoral de 1828 anota que només hi ha llibres a partir de 1811. Tota aquesta documentació posterior fou cremada el 1936, però el 1939, es recuperà de l'Arxiu Diocesà de Girona, còpia de les partides de baptismes, casaments i defuncions, des de 1918. De manera que el 2006 a l'Arxiu Parroquial Silenc, hi havia aquests llibres:

De baptismes.

I (16-IV-1918 a 27-IV-1952).

II (4-V-1952 a 1-VII-1984).

III (15-VII-1984 a 20-XII-1992).

IV (18-II-1993-2004).

De comunió privada i solemne (1956-2004).

De confirmacions

I (1935-1989). Fetes pel bisbe Josep Cartaña i Inglès: (26-V-1935) (21-X-1943) (15-XI-1951) (31-V-1960), pel bisbe Narcís Jubany i Arnau (13-II-1968) i pel bisbe Jaume Camprodon i Rovira (13-V-1979) (12-VI-1981) (18-XI-1983) (13-XII-1985) (18-XII-1987) (15-XII-1989).

II (1989-2004). Fetes pel bisbe Jaume Camprodon i Rovira (18-XII-1992) (6-VII-1996) (13-VI-98) (5-VI-1999) i pel bisbe Carles Soler i Perdigó (4-V-2002) (8-VI-2003)...

De matrimonis.

I (14-III-1918 a 15-X-1952).

II (14-III-1953 a 1992).

III (1-I-1993 a 2006...).

D'exèquies

I (13-VI-1918 a 4-V-1948).

II (17-VI-1948 a 30-XII-1992).

III (3-I-1993 a 2006...).

La festa del catecisme de Sils

Tenim el programa de la celebració de la Festa del Catecisme de la parròquia de Santa Maria de Sils, del diumenge 22 de setembre de 1940. La festa començava el dia anterior amb les confessions dels in-

fants. I el diumenge, a les 7 del matí hi havia missa de comunió general, amb predicació d'un claretjà de la residència de Girona.

A 2/4 de 3 de la tarda es resava el rosari i el predicador donava una conferència. Seguidament hi havia el repartiment de premis als que s'havien distingit en la seva assistència i aplicació a la catequesi, i a 2/4 de 5 a la Sala Auladell funció teatral a càrrec dels mateixos infants de la catequesi, que escenificaren el sainet: "El tío de Buenos Aires"; un diàleg sobre la "Fe, Esperanza y Caridad" entre les nenes R. Brugué i M. Ciurana; la comèdia en un sol acte: "Villa Tula"; i finalment un "enredo de gran risa", intítulat: "Los tres valientes". Després se sortejaren 10 metres de roba per a sufragar les despeses de la festa, juntament amb el calaix de les entrades de la gent gran, que pagaven una pesseta.

El 1941 se celebrà la Festa del Catecisme el 14 de setembre, amb el mateix esquema, essent el predicador Mn. E. Feliu. La funció teatral constava de les següents representacions: "La mirada de Jesús"; "Por mentirosa"; "Lo que puede Don Dinero"; i "El heredero ciruela". I després l'acostumada rifa per a sufragar les despeses de la festa.

La Festa del Catecisme de 1942 se celebrà el 13 de setembre, amb el predicador Mn. Narcís Busquets i Mullera. Es representaren: "La voz del cielo"; "Una operación quirúrgica"; "Llueven tías"; "El gitano Tijeras". No tenim més programes d'aquesta festa, de manera que no sabem fins quin any es va celebrar, ni si sempre es féu amb aquest mateix esquema.

La festa de les ofrenes

A Sils, com a Vallcanera i a d'altres llocs se celebra cada any la Festa de les Ofrenes, l'origen de la qual ve dels primers segles del cristianisme, en que els cristians benestants *oferien* —d'ací el nom d'ofrenes— a la missa dominical en el moment dit encara avui de l'ofertori uns pans i el mossèn els beneïa i en prenia un per a consagrar i els altres acabada la missa els repartia entre els pobres. Aquests pans oferts i beneïts a l'ofertori de la missa, ja al segle VI se'n deien *eulògies* i els eclesiàstics se'ls enviaven com a regals de caràcter religiós, en senyal de comunió i d'amistat. En els santuaris es fei el dia de l'aplec o en dies assenyalats, com ara el de sant Blai. A les parròquies, aquesta benedicció es feia sempre ben a prop del dia de Pasqua —a Sanata, al Vallès Oriental, el dilluns de Pasqua—, perquè els pobres poguessin celebrar-la, és a dir, que si més no, en tal diada no els faltés el pa. En aquesta ocasió

a la primeria, els rics i benestants portaven pans de tipus familiar –més tard eren els obrers de les parròquies i santuaris que aplegaven blat dels pagesos amb aquesta finalitat, i després de la missa els repartien entre els pobres i per això els deien “passenyaders”, que deriva de *pa senyat* (amb el senyal de la creu s’entén), és a dir beneït. Però en anys de mala collita, com que no es recollia tant de blat, es feien menys nombre de pans i aquests més petits, i com que sovint hi havia més pobres que pans, l’aglomeració era tal, que hi havia empentes per a obtenir-ne un, d’ací li ve el nom de “el pa i l’empenta”. Però com que aquests pans beneïts no perderen mai el seu caràcter de regal religiós que hem dit abans, tothom en volia un. De manera que poc a poc deixaren de ser un socors caritatiu pasqual, per ser només una devoció, i així, els pans es van anar empentint perquè arribessin per a tothom. Cal però per continuar fidels a la seva finalitat caritativa fer-los arribar als malalts com a regal i signe de comunió i d’amistat, ja que ells personalment no poden anar-los a buscar a l’església. Perquè els cristians, que formen una comunitat en un determinat lloc, perquè mengem d’un mateix pa, hem de maldar per estar units pels lligams de l’amistat i de la solidaritat envers els més pobres, que solen ser casi sempre els malalts, perquè *qui té salut té molt i qui no té salut no té res per molt que tingui, ja que no és més ric, qui més té, sinó qui menys necessita*. Hem de demanar, como ho fem en el Parenostre, que no ens manqui mai ni el pa de cada dia, ni tampoc el pa de la Paraula de Déu, ni el pa de l’Eucaristia.

L’altar dels sants metges

En fer restaurar l’altar dels patrons de Sils, la vila daurada, hom hi descobrí l’any i els noms dels qui el pintarem, perquè ells mateixos en deixaren constància. El text diu: *Rdo. D. José Clos, párroco de esta parroquia. Pintat a l’any 1951, el mes de setembre. Manel Jordà. Olot. Operaris de Olot: Anton Gerat, Josep Sala y Narcís Rovira*. Així doncs sabem que el rector Mn. Josep Clos el va fer pintar per la casa olotina de Manel Jordà. Cal suposar, però, que no pintaren només l’altar ans també el retaule al qual anava adossat. Com també hem de suposar que no es féu llavors l’altar, sinó que ja estava fet de temps.

L’última setmana d’abril de 2004 es reféu la mensa de l’altar per obra del fuster silenci Miquel Vernis i Llach segons les indicacions del rector Dr. Ernest Zaragoza, que impulsà la restauració total del retaule i les imatges de les santes Llúcia i Helena, per mà de l’experta restaura-

dora, recomanada pel bisbat, Sra. Imma Péra, i la va inaugurar el bisbe Carles Soler i Perdigó el 14 de setembre de 2005.

Als sants metges

Alcem al cel nostres cants
i retem a Déu lloança,
doncs tota nostra gaubança
és tenir-vos, Metges Sants.

Vostre do que en cura tants
acreix la nostra esperança
d'assolir la benaurança
a prop vostre, Metges Sants.

Beneïu nostres estanys,
boscos i camps amb constança,
i així amb perseverança
us pregarem, Metges Sants.

De vostres devots instants
i dels que en tenen mancança
doneu-los sense recança
plena salut, Metges Sants.

Feu-nos en la fe constants,
mentre nostra vida avança
i en el tràngul que s'atança
protegiu-nos, Metges Sants.

Ajudeu els selvatans
i els de Sils, on féu estança,
puix és la seva confiança
vostre poder, Metges Sants.

MN. ERNEST ZARAGOZA

El I homenatge a la vellesa de Sils

El *I Homenatge a la Vellesa* a Sils, que incloïa naturalment les Ma-llorquines i Vallcanera, se celebrà el 25 de juliol de 1968, coincidint amb la festa de la Germandat de Sant Jaume. Al programa hi figuren els noms de 71 ancians de més de 75 anys d'edat. La festa començà per una repicada de campanes a les 9 del matí, anunciant la festa. A 2/4 de 10 la gent es reuní a La Laguna per a rebre els ancians homenatjats i llurs padrins. Després es formà la comitiva encapçalada per cotxes antics, cedits per Salvador Claret i acompanyats per l'orquestra "Catalunya" de Bordils i els infants de les escoles amb vestits tradicionals catalans.

A les 10 es celebrà missa de campanya al passeig dels Sants Metges —tanta fou la gent que hi acudí—. A les 11 a la sala de La Laguna es féu l'Acte d'Homenatge a la Vellesa, amb una salutació del rector, Mn. Martirià Torras, seguida d'una disertació del representant de la Caixa d'Estalvis de Girona, i d'una altra del Sr. Josep Vilalta Sala, de la Caixa de Pensions. Després es recitaren diverses poesies a càrrec dels alumnes de l'Agrupació Verdaguer, clausurant l'acte el Sr. Alcalde, Sr. Jaume Pastells.

A continuació hi hagué un concert de cançons de la Coral del G. E. i E. G., dirigida pel mestre Josep Casademont. A 2/4 de 2 es féu un dinar de germanor a l'Hostal dels Rolls, amb repartiment d'obsequis als ancians. A les 4 de la tarda sardanes al Camp Municipal d'Esports per la Cobla Catalunya i a continuació partit de futbol entre els veterans de Girona i una selecció comarcal que es disputaren el trofeo RAM, en el qual féu el xut d'honor la pubilla de Sils.

A 2/4 de 8 hi hagué ball a La Laguna i a 2/4 de 9 missa en sufragi dels ancians morts durant l'any anterior. La crida, en forma de poesia, és curiosa: "*Diu que de vell ningú en passa / I això, pla bé, ho sabem tots! / Sortós qui a vell arriba gaudint d'afectes i honors /...Perquè si de vell ningú en passa i els nostres vells honorem / quan els anys ja ens pesin massa, també honorats serem*".

Aquesta festa arrelà de tal manera a Sils, que encara se celebra cada any amb molt de goig.

L'Acció Catòlica de Sils

A la parròquia de Sils a partir del 1942 hi havia les seccions de nois i de noies d'Acció Catòlica, els noms dels quals foren inscrits en les lli-

bretes d'Acció Catòlica de Sils, que ens han quedat a l'arxiu parroquial. La llibreta de les noies correspon als anys 1942-1945. L'any 1942 en formaven part 51 noies, però el nombre anà minvant poc a poc. Les dues llibretes dels nois corresponen als anys 1947-1951 i 1953-1954, respectivament. El 1947 eren 31, però havien baixat a 24 el 1953, quan era president Albert Martí Alegrí, secretari Ricard Torrent i Llinàs, tresorer Carles Adroguer i Vall-llosera, abanderat Pere Barceló i Reverter, i vocals Lluís Massaguer i Soler i Jaume Costa i Puig, elegits per votació entre els membres que formaven l'Aspirantat de l'Acció Catòlica de Sils.

L'11 de juny de 1944 hi hagué la festa de la solemne benedicció del barderí de Sant Tarsici, regalat pel Sr. Bisbe de Girona, Josep Cartaña, amb el següent programa imprès. A 3/4 de 7 del matí, missa de comunió general, amb plàtica preparatòria. A 1/4 d'11 benedicció del banderí a càrrec del rector Mn. Josep Clos, essent padrins de l'acte Narcís Bardalet i Arbussà i Dolors Maimí i Nualart. Després se celebrà un ofici solemne amb processó amb el Santíssim. A les 12 hi hagué un "Gran Acte d'Apostolat", encetat per les paraules del delegat d'aspirants del Centre, Albert Batlle, seguides de la lectura de la memòria del Centre pel secretari Gregori Lladó. Després féu un parlament Narcís Bardalet i també més breument parlaren els aspirants Estanislau Sarmiento, de Sils, i Enric Coll, de Santa Coloma de Farners, clausurant l'acte el mossèn consiliari. A les 3 de la tarda hi hagué funció eucarística, a les 4 al camp d'esports: Carrera pedestre, jocs infantils i gran partit de futbol entre els equips d'Aspirants d'Acció Catòlica de Santa Coloma i de Sils. Tota una festa per al record i la història parroquial de Sils.

La primera Festa Major de Sils després de la Guerra Civil Espanyola

Segons el programa de la festa major de 1939, que copiem: el dia 27 de setembre a les 10 del matí hi hagué "*solemne oficio en la iglesia parroquial, en el altar nuevamente restaurado de los Santos Patronos Cosme y Damián, con asistencia de la Corporación Municipal, autoridades y jerarquías del Movimiento y con sermón del Rvdo. Dr. Buenaventura Verdaguer, catedrático del Seminario Conciliar de Gerona. A las 12 una hermosa sardana en la calle del Generalísimo Franco. A las 16, escogidas sardanas en la misma calle. A las 17,30 gran función en el entoldado en el que se representarán las insuperables obras: Los claveles. La del manajo de Rosas, por la reputadísima Compañía de*

Zarzuela, de la que forma parte el Divo Emilio Vendrell. A las 23 dos bonitas sardanas en la mencionada calle y seguidamente grandioso baile en el entoldado. Día 28, a las 12 dos lucidas sardanas en la calle del día anterior. A las 15 magnífico partido de Foot-ball entre los potentes equipos U. E. local y el F. C. Tordera. En la media parte se tocará una sardana en el campo y otra en la calle del Generalísimo Franco, al finalizar el partido. A las 18 gran baile en el entoldado. A las 23 dos bonitas sardanas y seguidamente lucido baile de despedida”.

L'envelat era de la Casa Viada de Mataró i la cobla la Principal de la Bisbal. L'any següent la festa inclouria uns sessió de “Varietés” a la Sala Auladell. L'any 1944 s'hi afegiren cinc combats de boxa. El 1946 es restaurà el retaule dels Sants Metges i a més dels combats de boxa, a l'envelat es representà *Terra Baixa* d'Àngel Guimerà, per la companyia de teatre Soler-Guasch.

Conferències interessants de Sils

El dimecres 17 de setembre de 1941 hi hagué a Sils un acte hispà-japonès patrocinat per l'Ajuntament i la Parròquia. Es tractava d'un reportatge gràfic-musical sobre “El Japón moderno”, pel P. Pere M. Escursell, ex-rector salesià a Tokio i enviat oficial del Japó, que havia ja fet més de 500 representacions per tot Espanya. L'acte constava de tres parts. Primera: *Viatge al Japó* en 40 projeccions a tot color. Segona: *Film de la vida familiar japonesa*. Tercera: *El Japó històric i catòlic*. I en els intermedis, música japonesa i curiositats de la vida japonesa. Es féu a la Sala Auladell. I l'endemà, dijous, a les 10 de la nit al cinema La Laguna es passaren quatre pel·lícules japoneses intitolades: *Emociones. La Iglesia Católica. La Eucaristía. El Japón Moderno*. Tota la recaptació d'aquests actes anava destinada a acabar el temple expiatori del Cor de Jesús del Tibidabo, de Barcelona.

El 16 de març de 1952 el Dr. Josep Mª Cases Dordal, ordenat el 1943, que més tard fou fundador dels *Grups d'oració i amistat*, i bisbe residencial de Sogorb-Castelló de la Plana (1971-96), –ara en procés de beatificació– que morí jubilat al monestir de Santa Clara de Vilasacra el 2003, el 16 de març de 1952 donà a Sils un recès comarcal d'Acció Catòlica, preparatori del XXXV Congrés Eucarístic Internacional. Tornà a Sils, on el 13 de novembre de 1955 féu un recés, per als membres de l'Acció Catòlica. I encara l'any 1959, invitat pel Rector Mn. Josep Clos, que féu invitacions impreses pels feligresos,

vingué a Sils i a la Sala Parroquial d'Espectacles, en col·laboració amb Ràdio Girona, el dimarts 23 d'agost i a les 8 del vespre donà una conferència amb el títol "Ruyra i la croada de la bondat", en ocasió del Centenari del naixement d'aquest gran creient, príncep de la prosa catalana. El text de l'asmentada conferència no el tenim, però si el guardà el mateix Dr. Casas, potser algún dia el podrem recuperar. L'actual rector té el goig de recordar amb afecte aquest sant bisbe, perquè li donà els primers exercicis espirituals de la seva vida, al santuari de la Mare de Déu de la Salut a Sant Feliu de Pallerols l'any 1960, i després continuà la correspondència a Sils i a Vila-sacra, amb alguns amics comuns.

L'any 1956 el Dr. Albert Vidal, amb el suport de l'Ajuntament i de la Parròquia, donà a Sils tres conferències il·lustrades amb la projecció "de fotografias en Kodachrome", originals seves. Les conferències es feren al local de la Sociedad Unión Recreativa La Laguna en tres dijous diferents –tot i que els programes porten dimecres–, a saber, la primera el 23 de febrer, sobre el país d'Egipte; la segona l'1 de març, sobre la península del Sinai; i la tercera el 8 del mateix mes sobre Terra Santa. Totes foren molt celebrades. Si més no, la propaganda de cartells i programes de mà fou abundosa, i és d'esperar que el fruit de l'assistència i interès també ho fos.

La conferència de Sant Isidre Llaurador de Sils

Entre la documentació parroquial silenca, hi ha un llibre de comptes de la Confraria de Sant Isidre Llaurador. Les entrades dineràries provenien de la recaptació de l'església, que l'any 1946 pujà a 461,50 pessetes. I les despeses per a la compra d'un llibre de caixa i per la bacina i la imatge del sant, a 88 pessetes.

L'any següent (1947) la recaptació de quotes dels confreres, de la bacina i del ball, fou de 1.777,50 pessetes. Les despeses de l'orquestra, ofici religiós, programes, peons, drets d'autors i la contribució al Tribunal de Protecció de Menors 1.412 pessetes. De manera que quedaren de fons 365,50 pessetes. La confraria tenia 79 socis i la quota era de 0,50 cms. mensuals. El caixer era Josep Domingo. I es feia una rifa d'un xai. Més tard pel lloguer de l'orquestra a la Societat La Laguna s'ingressà 375,75 pessetes d'aquesta societat.

El 1951 es féu el segell de la Confraria, es comprà un llibre d'actes, altre de registre de socis, un banc pels obrers de la Confraria, a més de

contractar l'orquestra "La Maresma" de Sant Pol de Mar i aplicar la missa pels confreres difunts.

L'últim any dels comptes és el de 1959. Els ingressos foren de 6.793,55 pessetes i les despeses 5.472 pessetes, de manera que quedà un romanent de 1.321,55 pessetes.

Heus aquí una altra institució que funcionà durant alguns anys i finalment desaparegué, però a la festa anyal de Sant Isidre s'incorporà la benedicció de tractors agrícoles.

La Confraria del Roser de Sils

La confraria del Roser de Sils és tan antiga com la seva capella dins l'església parroquial, bastida el 1576, cinc anys després de la victòria de la batalla de Lepant, atribuïda a la protecció de la Mare de Déu, invocada per mitjà de la pregària del rosari. Sabem que s'estroncà per causa de la Guerra Civil espanyola, però tornà a funcionar a partir del 1942, any que es bastí l'actual altar de pedra de l'asmentada capella. El llibre del registre de confreres i confreres s'encetà el 4 d'octubre de 1942. Els que abonaven la quota anual de 0,50 cèntims de pesseta, tenien dret, els primers dies després de morir a una missa en sufragi de la seva ànima.

Les primeres confreres foren trenta-sis, entre elles: Dolors Maimí i Nualart, Anna Ciurana i Aragay, Rosa Calvet i Vilar, Otilia Llinàs i Boera, Carme Maimí i Guillamet, Mercè Camps i Xifré, Teresa Oliveras i Carreras, Alberta Rusiñol i Ribas, Otilia Llinàs i Gol, Maria Vilella i Masgrau, Teresa Calvet i Gascons, Teresa Aragay i Grabulosa, Carme Aliberas i Pons, Maria Oliveras i Montgé, Raimunda Vitlloch i Bosch, Anna Ruset i Bosch, Carme Cla, Maria Quintana, Rosa Llinàs, Mercè Pérez, Maria Costabella, Lúcia Rost, Margarida Vidal, Caterina Coll, Casilda Viñas, Dolors Sureda, Maria Vall-llosera, Dolors Viñolas...

Els primers confreres foren aquest vuit: Rafael Compañó i Canaleta, Rafael Compañó i Caballé, Joan Compañó i Triadó, Pere Simon i Caballé, Salvi Bancells i Massa, Narcís Sureda i Camps, Josep Sureda i Tarridas i Mn. Josep Clos, que era el rector.

El 1951 hi havia 19 confreres i 61 confreres, tal com s'especifica a l'acta de la visita pastoral del 21 d'octubre de 1943. La confraria deixà de funcionar el 1961 —últim any que s'abonen les quotes— després de la mort de Mn. Josep Clos, que fou qui l'havia restablert en començar el seu rectorat.

Concurs de catequesi

Al 1943 es fundà la *Confraria de la Doctrina Cristiana* a la parròquia de Riudarenes, el 19 de març a la de Vallcanera i el 20 de juny a la de Sils, i totes tres, cada any, celebraven el *Día Catequístico*.

Des de 1941, cada any se celebrava al bisbat de Girona un *Concurso Catequístico Diocesano*, destinat als infants de catequesi, al qual hi participaven moltes parròquies. La parròquia de Vallcanera hi participà al IV Concurs l'any 1944 i foren premiats els infants Josep Malavila i Guilana, Martí Roca i Ortiz i Mercè Ribas i Mullera. L'any següent (1945) participaren en el V Concurs les parròquies de Vallcanera i de Sils. De la primera foren premiats Martí Roca i Ortiz, Montserrat Oller i Carreras i Montserrat Malavila, i de la de Sils els infants: de primer grau Josep Adroguer i Vall-llosera, de segon grau Carme Figueras i de tercer grau Julià i Josep Morell i Ruset (BBG, núm. 51, 1945, 5-6). Però no sabem per què, cap de les nostres parròquies participà en el VI Concurs celebrat l'any 1946. Heus aquí una petita notícia per a la història de les activitats catequètiques de les nostres parròquies. Només afegirem que actualment (curs 2005-06) la catequesi de Sils-Vallcanera s'imparteix a la rectoria de Sils, i la de Riudarenes-L'Esparra a Riudarenes. En total són 76 els infants de catequesi i nou catequistes, sis a Sils i tres a Riudarenes.

Els llibres d'estadística parroquial de Sils

A totes les parròquies hi solia haver llibres d'estadística i compliment pasqual, anomenats en llatí de *Statu Animarum*, en els quals els mossens anotaven els noms, edat, parentiu, naturalesa, professió i el compliment dels manaments de l'Església de confessar i combregar per Pasqua Florida.

A Sils només ens n'ha arribat un d'aquests llibres d'estadística, corresponent als anys 1943, 1944 i 1945, que fou escrit per Mn. Joseph Clos. Segons aquest llibre, la parròquia de Sils –no el municipi que inclouria també Vallcanera– tenia 1.081 habitants, dels quals 459 complien el precepte pasqual. Fem notar que d'aquests 1.081 habitants només 567 eren nascuts a Sils i 514 a pobles de la província de Girona, especialment de la Selva, la qual cosa volia dir, que a Sils hi havia bon acolliment i que la gent vinguda de fora s'hi sentia bé.

El llibre inclou tots els habitants de tots els carrers, casa per casa:

Generalísimo Franco, José Antonio, Calvo Sotelo, General Mola, 18 de Juliol, Església, Queipo de Llano, 2 de Febrero, Baixada de l'Església i General Primo de Rivera. El veïnat de Massabé de les Mallorquines estava format pels carrers i cases de Massabé, Balliu, Tió, Madrenys, Carlos, Fèlix, Ànima, Teta, P. Jardina, Carilla, Subarí, Terrès, Sarrà, Trivana, Rabassa, Amargant, Grau, Oliu, Doncell, Benet, Belladona, Compte, Gorch, Vie, Mainegre, Miquel, Sabater, Dieta, Brun, Casalet, Triva, Lino, Cabirol, Pastells, Guell, Pedrosa, Maurici, Tornabell, Gorga Blanca.

Del veïnat de la Barceloneta, anota les següents cases: Ca l'Ametller, Cal Sord, Can Serra, Cal Santo, Can Pastells, Can Gelats, Can Falà, Can Cogullada, Can Mateu, Can Mora, Can Carbó, Can Bardalet, Can Cinto, Ca l'Esclopeter, Can Balliu, Can Magra, Can Moro, Can Gimferrer, Can Gay, Can Bruguès, Can Regaig, Ca l'Argila, Can Caballé, Ca la Mònica, Can Pla, Fàbrica, Can Dieta.

Al veïnat de la Granota, anota: Can Matamala, Cal Mestre Menut, Can Joanàs, Can Granota, Ca l'Avellana, Can Pou Gran, Can Mallorquí, Can Sisó, Can Domènech, Can Pedrés, Can Sert, Can Gotarra, Can Pericay, Cal Sant, Can Teta, Can Met Carme, Can Travé, Can Rajoler, Can Balliu, Can Segadó, Can Torrent, Can Quicus, Can Barra, Can Massa, Can Vidal i Can Gay.

Així doncs, Mn. Joseph Clos ens deixà un bon instrument d'informació estadística, que serveix per a conèixer la demografia silenca dels anys 1943 a 1945, on podem trobar-hi dades de tots els veïns feligresos de Santa Maria de Sils.

Els llibrets de comunions de Sils

A l'arxiu parroquial de Sils, hi ha dos quadernets on el rector Mn. Josep Clos anotà mes per mes des de 1940 a 1954 les comunions que havia donat a Sils, que com veiem per les dades, els seu nombre anà creixent gradualment, llevat d'alguns anys, que experimentaren un creixement extraordinari ran de celebracions de missions populars i d'altres actes. Com a curiositat donem aquí el nombre de comunions d'aquests anys:

1940	2.397
1941	3.169
1942	2.942
1943	3.367

1944	3.593
1945	4.025
1946	3.603
1947	4.050
1948	4.778
1949	5.692
1950	5.605
1951	5.567
1952	5.390
1953	4.858.
1954	4.354.

És de suposar que el nombre anà creixent cada any, més que perquè anés més gent a l'església, perquè ara es combrega més que abans, i fins i tot es pot combregar dues vegades al dia. L'any 2004, primer sencer del meu rectorat, hem donat unes 6.000 comunions. Ara que el fruit espiritual de la comunió és directament proporcional a la fe, puresa d'ànima i desig amb que es rep, com la llavor, que si cau en terra bona dóna molt de fruit, però si cau entre espines, aquestes l'ofeguen. Cal doncs, esforçar la fe, foragitar el pecat i desitjar el trobament amb Jesús, que se'ns dóna com aliment espiritual de la nostra fe, la qual per Ell es manté viva i operativa, és a dir, creix i dóna fruit. Els altres aliments que prenem els assimilem fent-los carn de la nostra carn, però en l'aliment de l'Eucaristia, succeeix el contrari: som nosaltres els que ens anem transformant en Aquell que se'ns dóna com aliment de la nostra fe. Repetim em fe i agraïment: *En tot lloc i en tot moment, sigui beneït i lloat el Santíssim Sagrament!*

Les capelletes de la Sagrada Família de Sils

Les capelletes de la Sagrada Família de Sils, per a la visita domiciliària turnant, començaren a funcionar el 1957. Eren tres les capelletes que hi havia, i les imatges d'una d'elles era donada per Narcís Bardolet Arbrussà. Juntament amb les capelletes hi anava un llibre d'oracions per a resar en família davant la respectiva capelleta. I des de fa alguns temps, tot el que es recull de la caixeta d'almoines que porten incorporades les esmentades capelles, s'entrega a Càritas. De manera que així, la pregària va seguida de l'almoina per al més necessitats, tal com és tradicional entre els cristians, perquè com va dir Jesucrist, no entraran al

cel els que es limiten a dir: “*Senyor, Senyor, sinó els que fan la voluntat del Pare del Cel*”, que vol que ens estimen i tractem com a germans, ell que fa sortir el sol sobre justos i injustos i deixà caure la pluja sobre els camps dels bons i dels dolents, perquè els primers en donin gràcies a Déu i els segons se’ls obrin els ulls i reconeixin la seva bondat.

L’apostolat de l’oració a Sils

L’associació de l’Apostolat de l’Oració, molt extesa a la diòcesi de Girona, fou establerta a Sils el 1946, essent rector de la parròquia Mn. Josep Clos. Els socis estaven repartits en grups, anomenats “coros”. El primer cor tenia 19 homes i el segon 11 dones, tal com consta de la visita pastoral del bisbe de Girona, Dr. Josep Cartaña i Inglés, del 15 de novembre de 1951.

El llibre d’aquesta associació servat a l’arxiu parroquial silenciava els socis, any per any, fins el 1954, en que hi havia set cors, tots de dones, amb una vuitantena de membres. Les presidentes s’anomenaven *zeladores* i foren: Carme Sureda i Camps, Dolors Viñals i Costa, Dolors Sarrà i Viñolas, Rosa Brugué i Ventura, Maria Compañó i Casadevall, Pilar Adroguer i Anita Bardalet i Arbussà.

Aquests set cors de l’Apostolat de l’Oració, seguint el costum establert arreu, oferiren al papa Pius XII l’ocasió del “Día del Papa”, que s’escaigué el 12 de març de 1955, el present espiritual de 7.343 misses oïdes, 3.355 comunions sacramentals rebudes, 2.660 comunions espirituals fetes, 15.904 rosaris resats i 39.350 jaculatories dites, tot un rècord en aquesta espècie de marató espiritual que demostra la profunda fe i pietat d’aquestes associades, així com el seu afecte envers el Papa de Roma, successor de sant Pere, que presideix la comunió de fe i caritat de totes les diòcesis catòliques del món.

No sabem quan s’acabà aquesta associació de l’Apostolat de l’Oració, perquè només en tenim un llibret de registre, però probablement s’esvaí després de la mort del rector que l’havia establert.

El concurs de pessebres de Sils i Riudarenes

Tant a Sils com a Riudarenes fa ja molts anys que per Nadal es fa concurs de pessebres entre els infants, que hi volen participar amb el seu pessebre casolà. Tant a un lloc com a l’altre, hi ha una comissió de l’esplai parroquial o de catequistes que passen a visitar els pessebres i

cadascú en fa la puntuació que creu justa i de la suma de les puntuacions de tots els visitadors en resulten els guanyadors del primer, segon i tercer premis, si bé a tots als participants se'ls obsequia amb algun present, només pel fet d'haver participat en el concurs. I aquests premis es donen a la missa major d'algun dels dies de les festes nadalenques.

A Sils hem trobat que l'any 1957 els aspirants d'Acció Catòlica que participaren en el concurs de pessebres foren 41 i el primer premi fou per a Narcís Bardalet, seguit de Jaume Quintana, Martí Forest i Salvador Galceran que tingueren més de 9 punts, i Salvador Ribas, Pere Ruset, Miquel Llinàs, Joaquim Costabella, Pere Capdevila, Josep M. Gispert, Joaquim Oliveras i Josep Madí, que en tinguren 8.

També hi participaren noies, però no sabem quantes. El que sí sabem és que el primer premi fou per a Marina Pons, seguida de Marta Gispert, Pepita Vall-llosera, Mercè Coll, Joaquina José, Rosa Morell, Maria Bassas, Carme Ferrer, Annita Noguer, i Enriqueta i Dolors Compañó.

Amb els anys i la secularització creixent de la societat catalana, la participació en el concurs ha anat minvant, com han minvat els lluminosos que desitjen un "Bon Nadal", substituïts per simples estrelles de neu o per "Bones Festes", que si bé les engloba totes (Nadal, Cap d'Any i Reis) desdibuixa el motiu fonamental de la celebració de les festes nadalenques, que és el gran misteri de que el Verb de Déu, com ressem en el Credo: "per nosaltres i per la nostra salvació, davallà del cel i per obra de l'Esperit Sant s'encarnà de la Verge Maria i es féu home". Aquest és el gran misteri que se celebra per Nadal, que el Fill de Déu, sense deixar de ser Déu ni d'estar amb Déu, s'hagi fet home igual en tot com nosaltres, llevat del pecat.

Rectorologi silenci (segles XIV-XVI, XIX-XXI)

1. Mn. Jaume d'Aulet 1323. Primer rector conegut. L'altre domer era el diaca Ferrer de Pou.
2. Mn. Bernat de Pou 1329-1338. Diaques Ferrer de Pou (1329) i Francesc de Pou (1338).
3. Mn. David 1383. Vivia a Barcelona. Feia el servei de rector Pere Vilana i de diaca Pere Prat.
4. Mn. Pere de Sa Ferrera 1402. Feia l'ofici de diaca Antoni Camps, rector de Vallcanera.
5. Mn. Pere Boix 1423-1437. Feien de diaques Pere Ferrer (1423-32) i Pere Soms (1437).

6. Mn. Pere de Camps 1440. Diaca Bernat Soler (1440).
7. Mn. Rafael Planqueda 1447-1470. Diaca Joan Sunyer (1447), absent, però feia el servei el prevre Joan Reverter (1470).
8. Mn. Miquel Alva 1478, servit per Antoni Matras. Beneficiat diaca: un tal Agullana (1478).
9. Mn. Pere Corguen 1498-1506. Beneficiat diaca Pere Francesc de Sant Celoni, canonge de Girona, servit per Pere Corchs.
(...)
10. Mn. Joan Viñoles, rector de Sils, morí a l'octubre de 1719? Segons diu la seva làpida mig esborrada dins el cancell de l'església parroquial de Sils, entrant a mà esquerra, però no sabem si està situada al seu lloc original o ha estat transportada a aquell indret i per tant, tampoc podem saber si a sota de la mateixa hi ha encara les seves despulles. La seva inscripció molt esborrada creiem que diu: D.O.M./ HIC IACET REVERENDVS/ JOHANNES VINYO/ LES, RECTOR HVIVS ECCLESIAE QVI OBIIT/ ...OCTOBRIS/ [ANNI] MDC[CXIX?]. Que traduïda vol dir: *Déu Òptim i Màxim. Aquí jau el Reverend Joan Vinyoles, rector d'aquesta església, que morí el...d'octubre de l'any 1719?*
11. Mn. Antoni Moner, ordenat sotsdiaca el 30 de març de 1748, diaca el 5 d'abril de 1748 i prevere el 30 de maig del mateix any¹⁷.
12. Mn. Dalmau Rovira i Villalonga era rector de Sils ja el 1863, però renuncià per malaltia el febrer de 1866 i morí el 26 de setembre de 1869. La seva làpida sepulcral està mig esborrada fora i a prop de l'entrada de l'església¹⁸. La pedra sepulcral que es troba a la banda esquerra de la porta de l'església, prop de la paret del pati de la rectoria, que no sabem si està situada al seu lloc original o ha estat traslladada des d'un altre indret, porta una inscripció molt esborrada, que diu així: [D.O.M.]/ HIC IACET DALMATIUS/ [ROVIRA] RECTOR DE / SILS [QUI] OBIIT 26 / SEPTEMBRIS ANNI / 1889/ R. I. P., que traduïda vol dir: *Déu Òptim i Màxim. Aquí jau Damau Rovira, rector de Sils, que morí el 26 de setembre de l'any 1889. Reposi en pau.*

17. ADG, R-001-04379.

18. BOOG, 1863, 606; 1865, 627; 1867, 584; 1869, 331; 1870, 3.

13. Mn. Josep o Joaquim Viladevall i Marimon (1866-67). Fou nomenat coadjutor de Garriguella el març de 1863, de la Jonquera l'agost de 1864, de Sant Jordi Desvalls el juny de 1865, adscrit a Garrigoles el 1866, coadjutor i regent de Sils de febrer a desembre de 1866, que fou nomenat regent d'Armadàs per indisposició d'aquell rector i després coadjutor de Palau Sacosta l'abril de 1867, ecònom de Montfullà i de Sant Dalmai l'1 de febrer de 1877, regent i ecònom de Sant Cebrià de Vallalta el 23 de setembre i el 15 de desembre de 1879, respectivament. Finalment des d'abans de 1898 era adcrit a Sant Feliu de Guíxols, d'on fou capellà de les Gnes. Vetlladores. Morí el 14 de desembre de 1908, als 80 anys d'edat¹⁹.
14. Mn. Josep Batlle i Torrent (1869-78), nomenat coadjutor de Banyoles el 15 de juliol de 1863 i novament el març de 1867. Fou nomenat ecònom de Sils l'octubre de 1869 i ho fou fins l'1 de desembre de 1878, que fou nomenat coadjutor del rector de Mieres, on morí adscrit el 15 d'agost de 1892, als 62 anys d'edat²⁰.
15. Mn. Francesc Tusell i Vila, (1878-1907). Nascut a Gaserans el 1837, fou ordenat d'ordes menors en la quaresma del 1864, sotsdiaca el setembre, i diaca el desembre del mateix any, i prevere l'abril de 1865. Fou nomenat coadjutor de Tortellà l'abril de 1865 i el mateix any de Maçanet de la Selva i ho era encara el 1870. Fou rector de Sils des del febrer de 1878 fins a la seva mort el 19 de març de 1907. El 1905 fundà el benefici del Sant Crist, amb una dotació de 20.000 Ptes.²¹
16. Mn. Vicenç Tussell i Palomer (1907-08). Era nebot de l'anterior rector Mn. Francesc Tusell, nascut a Gaserans el 7 d'octubre de 1875, tonsurat i ordenat dels quatre ordes menors el març de 1899, sotsdiaca el 27 de maig del mateix any, diaca el març i prevere el 9 de juny de 1900. Fou coadjutor del rector de Sils des del 28 de juny de 1900 i ecònom de Sils fins l'1 d'octubre de 1906 que fou nomenat coadjutor d'Arenys de Mar, on hi romangué poc temps, perquè el 20 de març de 1907 fou nomenat

19. BOOG, 1863, 250; 1865, 312; 1866, 15, 147, 576; 1867, 291; 1868, 569; 1869, 441; 1877, 203; 1879, 685; 1898, 26; 1908, 638.

20. BOOG, 1863, 425; 1867, 151; 1868, 566; 1870, 3; 1878, 233; 1880, 26, 1890, 22; 1892, 304.

21. BOOG, 1865, 217, 533; 1867, 584; 1868, 597; 1869, 469; 1870, 193; 1880, 54; 1887, 469; 1907, 448.

ecònom de Sils. Ell fou qui encarregà a l'arquitecte gironí Rafel Masó refer el campanar de l'església parroquial. El 1908, fou nomenat capellà de les religioses escolàpies d'Arenys de Mar fins a la guerra civil espanyola. Després residí a Barcelona des del 1939 fins a l'1 de juny de 1944, que fou adscrit a la parròquia de Blanes, on morí l'11 de novembre de 1950²².

17. Mn. Josep Rovira i Coll (1908). Nascut a Sant Hilari Sacalm el 12 d'agost de 1871 i ja incorporat a la diòcesi gironina, fou tonsurat i rebé els quatre ordes menors l'abril de 1896, el sotsdiaconat el 12 de juny de 1897, el diaconat el març de 1898 i el presbiterat el 4 de juny de 1898. Fou nomenat coadjutor de Sant Cebrià de Vallalta el 14 de desembre de 1898, d'Amer el 25 de maig de 1901, d'Olot el 30 d'octubre de 1904 i de Santa Coloma de Farners el 9 de juliol de 1905, ecònom de Sils des del 30 de maig fins el 22 de desembre de 1908, que fou nomenat ecònom de Caldes de Malavella fins al febrer de 1912 que fou nomenat rector ecònom d'Albons i el novembre del mateix any rector de Rabós d'Empordà, on estigué fins el 19 de gener de 1927, que com a rector prengué possessió de la parròquia de Maçanes, on morí el 12 de febrer de 1936²³.
18. Mn. Carles Pujol i Galceran o Guàrdia (1908-09). Nascut a Olot el 15 de juny de 1874, havia rebut la tonsura i els quatre ordes menors el març de 1898, el sotsdiaconat el 2 de juny de 1898, el diaconat el març i el presbiterat el 27 de maig de 1899. Fou nomenat coadjutor d'Oix l'1 de desembre de 1899, i d'Olot el 7 de novembre de 1902, de Sant Feliu de Girona el 8 de gener de 1907, ecònom de Sils el 22 de desembre de 1908 i beneficiat d'Olot el 6 de maig de 1909, on morí l'1 de gener de 1925²⁴.
19. Mn. Francesc Vidal i Matas (1909-12). Nascut a Girona el 5 d'octubre de 1873, fou tonsurat i ordenat dels quatre ordes menors el març de 1898, sotsdiaca el 27 de maig de 1899, diaca el març de 1900 i prevere el 9 de juny de 1900. Fou nomenat coadjutor de la parròquia de Sant Jordi Desvalls el 10 de desembre de 1900, de Santa Pau l'1 de febrer de 1902 i de Figueres el 30

22. BOOG, 1900, 180; 1906, 49, 279; 1907, 480; 1913, 66; 1950, 239.

23. BOOG, 1896, 405; 1897, 136; 1898, 90, 133, 267; 1901, 517; 1904, 327; 1905, 564; 1908, 245, 638; 1912, 147; 1913, 21, 38; 1936, 78.

24. BOOG, 1898, 91, 136; 1899, 350, 432; 1908, 638; 1913, 22; 1925, 78.

de setembre de 1907, regent d'Oix el 7 de novembre de 1908 i ecònom de Sils el 27 de febrer de 1909 fins el 1912, que passà a ser rector de Vilamaniscle i el 1917 d'Ultramort i des de 1931 adscrit a la parròquia de la catedral de Girona, on morí el 19 de maig de 1960²⁵.

20. Mn. Joan Fortià i Escarrà (1912-23). Nascut a Garriguella el 1867 i ordenat sotsdiaca el març de 1892, diaca el desembre de 1892 i prevere el 27 de maig de 1893, fou nomenat coadjutor de Besalú l'11 de març de 1895, de Roses el 23 de juliol del mateix any, coadjutor de Cabanes amb facultat de regent el 25 de febrer de 1896 i ecònom de Cabanes des del 15 de juliol del mateix any, rector de Sant Climent de Peralta el 14 de maig de 1897 i de Sils el 14 de febrer de 1912, fins a la seva mort el 5 de maig de 1923²⁶.
21. Mn. Lluís Perramon i Oliva, rector de Riudarenes, fou encarregat de Sils el 1923 (Cf. Riudarenes).
22. Dr. Carles Faixeda i Pont (1923-36). Nascut a Cistella el 1887 i ordenat prevere el 1911, fue coadjutor de Terrades des del juliol de 1912, vicari de Santa Pau des del 12 de març de 1913, vicari de Santa Coloma de Farners des de l'1 de setembre de 1914, després de Calella de la Costa des de l'abril de 1918, regent de Sant Pere de Cercada des del juliol de 1918 i també ecònom des del 28 de gener de 1921, ecònom de Sils des del 14 de maig de 1923, i rector des de l'1 de desembre de 1926 fins que per causa de la guerra civil espanyola hagué de refugiar-se a França, on fixà la seva residència a Tain el 15 d'agost de 1936 i féu de vicari auxiliar d'aquella parròquia de la diòcesi de Valence, però morí d'engina de pit, a l'establiment de la Teppe, a Tain, quan es preparava per a retornar a Espanya, el 25 d'octubre de 1937, als 53 anys d'edat. Era doctor en filosofia i teologia, gran catequista que introduí a Sils els mètodes catequètics més avançats, per la qual cosa el bisbe el nomenà membre del Consell Diocesà de la Doctrina Cristiana. Acabada la guerra civil, a Sils se li féu un funeral solemne, el 12 de desembre de 1939, en el

25. BOOG, 1898, 352, 435; 1900, 67, 149, 333; 1902, 94; 1907, 240; 1908, 549; 1909, 143; 1912, 35, 145; 1913, 66; 1960, 115.

26. BOOG, 1892, 142, 379; 1893, 588; 1895, 163, 571; 1896, 40, 202; 1897, 559; 1906, 44; 1912, 35, 144; 1913, 48; 1923, 248.

qual es repartí un recordatori, que conté, a més d'una pregària, dues sentències en castellà, una de sant Bernat de Claravall, que traduïda diu: *La mort del just és formosa, perquè li procura el descans, posa fi a les seves penes, consagra la seva victòria i li obra la vida*. I l'altre del llibre del Macabeus, que diu: *És sant i saludable el pensament de pregar pels difunts, a fi de que siguin alliberats de les seves culpes*²⁷.

23. Mn. Josep Clos i Fontfreda (1939-59). Nascut a Olot el 27 de març de 1886 i ordenat prevere el 21 de juny de 1914, fou nomenat vicari de Tordera el 16 de juny de 1914, de Palafrugell el febrer de 1917 i del Mercadal de Girona el 25 de setembre de 1923 i rector de Castanyet l'1 de desembre de 1926, d'on prengué la possessió el 16 de gener de 1927. Oposità a la parròquia de Sils el març de 1936 i en prengué la possessió el 30 de juliol de 1939 i la serví fins a la seva mort el 8 de maig de 1959, oferint els seus sofriments i àdhuc la vida per la salvació dels feligresos de la seva estimada parròquia. Se li feren els funerals el dia 14 del mateix mes. Ell fou qui posà la campana major, beneïda el 2 de febrer de 1946, qui preparà i celebrà els actes religiosos de la visita de la Mare de Déu de Fàtima del 12 d'abril de 1951 i comprà la imatge d'aquesta Mare de Déu, que encara posseïm. I en morir, ens deixà el calze de plata daurada, que li havien regalat els feligresos silencis el 1947²⁸.
24. Mn. Rafael Mola i Culubret (1959-67). Era fill del poble de l'Esparra, on nasqué el 6 de març de 1913. Féu els seus estudis d'humanitats i eclesiàstics al Seminari de Girona. Fou tonsurat el 21 d'abril de 1935, ordenat ostiari i lector el 22 del mateix mes, exorcista i acòlit el 24 de maig següent, sotsdiaca el 30 de juny, diaca el 21 de setembre de 1935 i prevere el 18 de juny de 1936, pogué salvar la vida en temps de la Guerra Civil, acabada la qual fou vicari parroquial de Sant Feliu de Guíxols (1939-42) al costat de Mn. Àngel Dalmau, ecònom de Sant Miquel de Cladells (1942-46), rector de Castanyet (1946-47), que deixà per ser ecònom de Sils (1959-67), fins que després de vuit anys de ministeri sacerdotal passà a Sant Pol de Mar, primer com

27. BOOG, 1913, 21, 46; 1914, 160, 388; 1918, 181, 327; 1921, 382; 1923, 259; 1926, 512; 1939, 213-214; *Semaine religieuse*, Valence, 30-X-1937.

28. BOOG, 1914, 286, 292; 1917, 51; 1923, 363; 1926, 514; 1959, 77.

a regent (1967-73) i després com ecònom (1973-85) i rector (1985-88) d'aquella parròquia costanera, fins a la seva jubilació. Després fou adscrit a la parròquia de Sant Jaume de Salt i morí a Girona el 16 de febrer de 1998²⁹.

25. Mn. Martirià Torras i Planadecursach. Fou rector de Sils des de 1967 a 1995. Per homenatjar-lo aportem aquí algunes notícies biogràfiques seves, extretes dels papers que ell mateix deixà al nostre arxiu parroquial silenciós. Per ells sabem que nasqué a Banyoles el 16 de gener de 1912, estudià al Seminari de Girona, fou tonsurat el 21 d'octubre de 1934, ordenat d'ostiari i lector el 22 del mateix mes i any, d'exorcista i acòlit el 24 de maig de 1935, de sotsdiaca el 30 de juny de 1935, de diaca el 21 de setembre de 1935 i de prevere el 7 de març de 1936 i tot seguit nomenat vicari de la parròquia de la catedral de Girona. Durant l'última guerra civil fou alfèrez i tinent del batalló d'infanteria 229, divisió 102. Ell mateix redactà el seu itinerari militar pel qual sabem que a finals de juliol de 1937 s'incorporà a l'esmentat batalló a Motril (Granada). Després anà amb l'exèrcit de Sant Bartomeu a Perpinyà, Irun, Sant Sebastià i Burgos (juliol-agost de 1937), on el 8 de juliol de 1937 rebé llicències per a celebrar, confessar i predicar. Després amb el mateix batalló anà a Pamplona, Burgos, Sevilla, Màlaga, Granada, Motril, Puente Genil, Sevilla, Lerena, Sierra Morena, Cuenca, Tocón, Algar, Fuenteovejuna, Hoyo, el Vacar, Calatraveño, Pueblo Nuevo, Castuera, Mérida, Salamanca, Valladolid, Saragossa, Casp, Villalba, etc., fins que fou llicenciat el 21 de juny de 1939 per ser del reemplaçament militar de 1933. Després de la Guerra Civil fou uns mesos vicari de Sant Martí d'Arenys de Munt (1940) i un any de Sant Joan les Fonts (1940-41), vicari (1941-43) i ecònom (1943-46) de Castellfollit de la Roca, ecònom de Falgons (1946-58), regent (1958-62) i ecònom (1962-67) de Navata i encarregat de Taravaus (1964-67). Finalment fou ecònom de Sils des del 1967 i de Vallcanera des del 1972, i rector d'ambdúes parròquies des del 1985 fins a la seva jubilació el 1995, que ja malalt passà a Banyoles, on fou capellà de les Germanetes dels Ancians Desamparats fins a la seva mort el 25 de novembre de 1995³⁰.

29. BOOG, 1935, 112, 178; 1999, 175.

30. BOOG, 1934, 276; 1935, 112, 178; 1936, 106; 1942, 179; 1995, 759.

26. Mn. Florentí Luis Pérez (1995-97). Nascut a Tola de Aliste (Zamora) el 4 de febrer de 1931 fou primer mercedari (22-X-1942), s'ordenà prevere el 4 d'octubre de 1953 i exercí el ministeri a les parròquies solsoneses de Sant Ramon (1958), Guspí (1973), Manresana, Portell, Viver de Segarra, en la de La Mercè de Lleida (1976-79), ecònom de Sils (1995-97) i des del 1997 rector de Bàscara, Arenys d'Empordà, Calabuig, Palau de Santa Eulàlia i Garrigàs.
27. Llic. Felip Hereu i Pla (1997-2001). Rector. Nascut a Miànegues el 1952, ordenat prevere el 27 de setembre de 1987, que fou arxiprest de Farners i delegat del servei d'orientació vocacional, rector de Pineda de Mar i Sant Pere de Riu (2001-06s) i de Santa Susanna (2005-06), Palafrugell i actualment des del 2016 rector de Canet de Mar, Sant Pol de Mar i Sant Cebrià de Vallata, el 2016.
28. Dr. Josep Mª Marquès i Planagumà (2001-03). Rector. Nascut el 8 d'octubre de 1939 a Cruïlles. Des de la infància va viure a Vilobí d'Onyar. Féu els estudis eclesiàstics al Seminari de Girona i rebé l'ordenació de prevere el 7 de juliol de 1963. El curs 1963-1964 es llicencià en Teologia a la Pontificia Universitat Gregoriana de Roma. Retornat a la diòcesi el 1964 exercí un any de Vicari de Sarrià de Ter. Des del 1965 fins al 1972 fou Professor de Teologia Fonamental i Bibliotecari del Seminari diocesà. Del 1965 al 1971, col·laborador de la parròquia de Sant Josep de Girona; del 1965 al 1967 consiliari diocesà de l'HOAC i del 1967 al 1971, director del Secretariat Diocesà de Catequesi. També fou, durant un temps, consiliari diocesà de l'Escoltisme. Del 1971 al 1972, Membre de l'Equip pastoral de la parròquia de Sant Feliu de Girona. El 1972 retornà a la Pontificia Universitat Gregoriana de Roma fins al 1978, per fer els estudis d'Història Eclesiàstica. Durant aquesta estada a Roma fou, des del 1974, Becari de l'Institut Espanyol d'Història Eclesiàstica i Administrador de l'Església Nacional de Montserrat. El 16 de juny de 1978 presentà la tesi doctoral sobre una etapa en la Nunciatura de la Santa Seu a Espanya durant el segle XVII. També posteriorment, el 1981, obtingué el títol de Llicenciat en Filosofia i Lletres per la Universitat Autònoma de Barcelona. Novament retornat a la diòcesi el 1978, repregué la docència al Seminari diocesà, d'on en fou Degà d'estudis del 1978 al 1984;

Bibliotecari del 1978 al 1980; i Administrador del 1978 al 1988. Igualment en el camp de l'ensenyament fou Professor de Religió de l'IES Salvador Espriu de Salt del 1978 al 1985; del 1985 al 1997, Professor de Pedagogia religiosa a l'Escola Normal de Magisteri, primer, i a la Facultat de Ciències de l'Educació de la UdG, després; del 1986 al 1996, Professor de la Facultat de Teologia de Catalunya a Barcelona; des del 1988, Professor d'Història de l'Església, primer a l'Institut de Teologia, i després, a l'Institut Superior de Ciències Religioses de Girona. Del 1988 al 2001, Rector de Fornells de la Selva; del 2001 al 2003, Rector de Sils, Riudarenes, l'Esparra i Vallcanera i del 2003 al 2005, Rector de Quart. Director de l'Arxiu diocesà des del 1980 i a partir del 2003 també Cap del Servei del patrimoni històric documental de la Diòcesi. Des del 2001 era Membre corresponent de la Reial Acadèmia de la Història. Ha mort a Girona, el 8 de novembre de 2007³¹.

29. Dr. Ernest Zaragoza i Pascual (2003-06). Rector, guixolenc, ex-monjo benedictí i sacerdot oblat de Silos, doctor en teologia, historiador i corresponent de les RR. AA. de la Història i de Bones Lletres, que havia estat vicari de les parròquies madrilenyas de Ntra. Sra. de les Delicias (1980-83) i Ntra. Sra. del Castañar (1983-86) i alhora capellà del convent de clarisses de Sant Pasqual, coadjutor i capellà en funcions de l'hospital municipal guixolenc (1986-91), rector de Sant Esteve d'Olzinelles (1991-2003) i de Vallgorguina (1991-2001), i alhora també de Vilalba Sasserra (1994-2003), Collsabadell (1998-2003) i Sanata (1998-2002), curador de Santa Maria de la Serra (1994-2003) i Sant Llorenç de Vilardell, historiador de les parròquies d'Olzinelles i Vilardell, que després de Sils fou rector de Castell d'Aro i de Fenals-Platja d'Aro i S'Agaró (2006...) i Acadèmic C. de San Rosendo de Galícia. Fou últim rector que ho fou de las quatre parròquies de Sils, Vallcanera, Riudarenes i l'Esparra ³².

31. Cf. la seva biografia al Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya II, Barcelona, 2000, 558.

32. Cf. la seva biografia completa a A. LINAGE CONDE, *Biobibliografia del Dr. Ernest Zaragoza i Pascual, prevere i historiador del monaquisme de la Península Ibèrica*, Montserrat, 2002 i resum al *Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya III*, Barcelona, 2001, 729-730, afegint que és Corresponent de les RR. AA. de la Història, de Bones Lletres i de San Rosendo, de Galícia.

30. Llic. Joan Amich i Raurich 2006s. Rector. Nascut a Girona el 1960, ordenat prevere el 6 de novembre de 1988, rector de Sant Pere Màrtir (1994-2004) i de Sant Roc (1997-2003) d'Olot, arxiprest de l'Alt Fluvià (2000-03), rector de Maçanet i Martorell de la Selva (2003-10) de Sils i Vallcanera (2006-10) i de La Bisbal d'Empordà i Castell d'Empordà el 2010 i administrador parroquial de Fitor, Fonteta, Peratallada, Sant Climent de Peralta, Sant Pol de la Bisbal i Vulpellac i encarregat de Pedrinyà el 2012; administrador parroquial de Cruïlles, Monells, Sant Cebrià de Lledó i Sant Sadurní de l'Heura el 2016, i administrador parroquial de Fontclara, Palau-sator i Sant Feliu de Boada. Vicari episcopal el 2016. Delegat episcopal del catecumenat 24/12/2004 i per a Diaques permanents, coordinador de l'Agrupació de Parròquies. 15/10/2010. rector consultor 19/11/2010. Professor no estable de l'ISCRG de Girona 26/07/2011. Canonge de la catedral 06/02/2017.
31. Jordi Pascual i Bancells (2010-2018...). Nascut el 1968 i ordenat el 1996. Fou nomenat rector de Maçanet de la Selva, Martorell de la Selva, Sils i Vallcanera el 2010, i de Vidreres el 2017. És notari-secretari de la Cúria diocesana, des del 2015.

Mossens de Sils

Cercant notícies biogràfiques dels rectors i vicaris de les nostres parròquies al butlletí oficial del bisbat de Girona, vaig trobar Mn. Lluís Calvet i Gascons, fill de Sils, on nasqué el 1871, tot i que no tenim la seva partida de baptisme, perquè com és sabut els llibres sacramentals foren cremats el 1936 i només conservem còpies de partides sacramentals des del 1918. Estudià al Seminari Conciliar de Girona i rebé la tonsura i els quatre ordes menors l'abril de 1897, el sotsdiaconat el 18 de setembre de 1897, el diaconat el març de 1898 i el presbiterat el 4 de juny del mateix any. Fou primer coadjutor de la parròquia de Breda fins que el 4 de juliol de 1899 passà a la d'Amer, el 16 de setembre de 1899 a la de Banyoles, i el 24 de setembre de 1902 a la de La Bisbal d'Empordà. El 4 de desembre de 1904 fou nomenat ecònom de Fontclara, d'on també fou rector i prengué possessió de la parròquia el 8 de juliol de 1905. S'hi estigué fins el novembre de 1907, que passà a ser beneficiat de La Bisbal d'Empordà, on visqué fins el 13 d'agost de

1936, que fou vilment assassinat per odi a la fe prop de Palafrugell, al crit de “Visca Crist Rei”. Encara el 2006 vivia a Sils la seva neboda Rosa Calvet, quasi centenària³³.

També són fills de Sils Mn. Pere Madrenys i Caballé, ordenat prevere el 8 de juliol de 1956, que se secularitzà, i Mn. Pere Domingo i Manero, membre de l'Opus Dei.

Religioses filles de Sils

Margarida Brugada i Mercader, que ingressà a les Butinyanes de Girona el 21 de setembre de 1881 i professà el 20 d'octubre de 1893³⁴. Gertrudis Brugués i Capdevila, que ingressà a les Butinyanes de Girona el 21 d'octubre de 1889³⁵. Concepció Segalà Comangés, que ingressà a les Carmelites el 4 de desembre de 1961³⁶. Caterina Tió i Vinyals, que ingressà a les Cistercenques de Girona el 26 d'agost de 1879³⁷.

Una carta del missioner màrtir Joaquim Vallmajó

Donem a conèixer una carta seva, que vam trobar organitzant l'arxiu parroquial de Sils, malmés per les termites i l'aigua. Es tracta d'una carta inèdita del màrtir Joaquim Vallmajó i Sala dirigida a Mn. Martirià Torras, quan aquest era rector de Navata, i que potser l'ajudà en el disceniment de la seva vocació sacerdotal. El P. Vallmajó havia nascut a Navata el 1941, estudià al seminari de Girona fins el 1961, que ingressà a l'Institut dels Missioners d'Àfrica, (Pares Blancs) i el 1965 fou ordenat a Girona. Fou missioner a Ruanda des de 1967 fins a morir assassinat el 1994, dedicat a servir en els camps de refugiats i a dirigir diverses obres socials, per a les quals missions tenia grans dots d'organitzador i de líder, sobretot entre la joventut catòlica d'aquell país. La carta en qüestió l'escriví des de Gap (França) on havia anat a fer el seu noviciat. Diu així:

33. BOOG, 1897, 404, 592; 1898, 89, 133, 1899, 465, 598; 1902, 322; 1904, 412; 1905, 562; 1913, 40, 43; 1939, 62; 1942, 16).

34. ADG, R-002-01449, 10450.

35. ADG, R-002-01464.

36. ADG, R-002-09355.

37. ADG, R-002-09923.

+ *Gap*, 21 de gener de 1962. Mn. Martirià Torras. Navata.

Benvolgut Mn. Martirià: He rebut les dues cartes amb el programa i record de la Setmana Mariana. Moltes gràcies. Certament no tinc tantes coses interessants per a dir-li, com vostè em fa saber. La vida continua en la mateixa línia i sols admet petites diferències. En l'última carta a casa vaig explicar el nostre Nadal. Molt segur l'in deuen fer passar un mot; que consti que a la fi del sermó els advertí que no intentava suplantar els tres missioners.

Les festes s'han ben acabat, encara que el dia 25 celebrarem St. Pere. No s'espanti. Els superior es diu Pere i ja que el dia del seu sant es pres per les ordenacions de la diòcesi i (això) no permet una festa en família, ha estat traslladada perquè no s'en perdi cap.

Cada dia ens acostem a una gran fita: els exercicis de mes, de St. Ignasi. Els farem durant la quaresma. Cal aprofitar-ho per a donar una bon cop a la vida espiritual i reforçar les bases. És una vegada a la vida i hem de disposar-nos a aprofitar les gràcies que Déu ens reserva en aquesta ocasió. Compto amb les seves pregàries i amb les dels militants de la parròquia. Sobretot els que han fet exercicis de 8 dies. Durant aquest mes, no rebem ni escrivim cartes. En les conferències hem estudiat tot el que en podriem dir "combat espiritual", veient els mitjans i impediments, començant per l'exàmen particular, confessió, mortificació,...L'oració l'haviem estudiat abans, i ara hem començat a estudiar les escoles d'espiritualitat i especialment la de St. Ignasi.

Cosa extraordinària aquest any, és la neu. En el pla ha nevat poc i amb pluja al darrere. És bo i dolent, puix que per una part no fa fred, menys que a Navata, i per altra no podem aprendre a esquiar i patinar. Per anar a la muntanya es necessita temps. El dia de St. Antoni vàrem anar a fer trineu i ens vàrem divertir i cansar molt.

Ara em permeto fer una mica de propaganda. Si algú dia té 30 Ptes. que no sap per on fer-les passar, sàpiga que els P. B. publiquen una revista de missions titulada "Actualidad Africana", que dona articles sobre els problemes actuals de manera senzilla. És una revista moderna, però suficient per a comunicar i mantenir l'esperit viu envers les missions. Fins jo he pensat alguna vegada que tal volta seria bo de parlar-ne a les noies exercitants, perquè tinguésin un mitjà de mantenir el foc en el seu cor, a més que demanaria una mica de sacrifici per a pagar la modesta subscripció entre un petit grup. És una mica allò que per moure els homes se'ls han de proposar gran ideals, i a més és una

manera pràctica de col·laborar al treball de l'Església amb l'oració, l'almoïna i interessant-se per la marxa de la seva obra. Suposo que a casa s'hi suscriuran. Ja li'n faran passar un exemplar. A la fi del qual explica una iniciativa per a grups com el de les noies entre 5 o 10, per ajudar les missions i rebre la revista. El primer número ha sortit aquest mes.

Bé, Mn. Martirià, prego per les seves intencions i obres, que són les de l'Església a Navata. Que Déu es digni fer produïr molt de fruit en el seu treball. Saludi les seves cosines Sra. Dolors i Sra. Eulàlia, també en Josep Maria. (Firmat) Joaquim Vallmajó.

N. B. Aquesta propaganda que li faig és sense cap pretensió, sols per dir-li el que penso i fer-li saber l'aparició de la nova revista. Vostè mana a Navata.

PARRÒQUIA DE SANTA EULÀLIA DE VALLCANERA

El significat del nom Vallcanera

El nom de Vallcanera, no vol dir el que de bell antuvi semblaria, la vall dels cans (dels gossos), sinó que fa referència com a d'altres noms de pobles que comencen amb Vall, com ara Vall-llosera, Vall-presona i Vall-gorguina, a alguna característica de la mateixa vall, com aquestes fan referència a les lloses, les preses i els gorgs, que hi havia a cadascuna d'elles. Vallcanera és un nom compost de dos mots: Vall i canera, com es pot veure a l'acta de consagració de l'església parroquial de Santa Eulàlia el 9 de febrer del 968 que parla de "Val de Canaria" (Arxiu Diocesà de Girona, *Llibre dels feus*, núm. 6, f. 7rv.) Val és Vall i no cal explicar-ho, perquè efectivament l'indret és una petita vall i canera fa referència a quelcom geogràfic que hi havia dins la mateixa vall. Hi ha molts pobles que porten el nom de can o cana, com ara Canapost, Canet, Canya, Canavelles... a Catalunya i Canedo, Can i Villacanes... a Castella. L'arrel can o cana és un nom molt antic, segurament celta, i té el significat de fita, límit. I en grec *canna* és una riera o jonc –d'aquí ve els nostre "cànem", del llatí *cannabus*– i l'autor llatí Ovidi fa servir el mot *canna* per a significar "terra d'aiguamolls" o també de joncs i cànem. Així doncs, Vallcanera podria significar: Vall de l'Estany, en el sentit que és una vall que té o està a la vora, al límit de l'estany, que naturalment seria el de Sils, o Vall del Cànem o de les Canyes, però

no dels joncs, perquè hauria donat el nom de Valljunquera o Valdejunquera. La Vall de l'Estany és segurament el significat més probable del nom geogràfic Vallcanera i possiblement el nom més antic pel qual era coneguda la població dispersa, situada prop de l'Estany de Sils, del qual més tard la població més propera a l'independitzar-se de Vallcanera prendria el nom d'aquest estany, deixant el de Vallcanera per al poble del mateix nom, com en l'actualitat.

Santa Eulàlia de Mérida, patrona de Vallcanera

El 10 de desembre se celebra Santa Eulàlia de Mérida, patrona de la parròquia de Vallcanera. El nom Eulàlia significa *ben parlada*. Es tracta d'una santa nena màrtir hispana molt antiga. El primer document que parla d'Eulàlia de Mérida és l'himne III del *Peristephanon* d'Aureli Prudenci (348-410), que diu que va nèixer a Mérida (Badajoz) el 292 i morí màrtir el 304, quan li faltaven encara tres mesos per a complir tretze anys d'edat. Volia ser només esposa virginal de Jesucrist i morir màrtir per a Ell. Els seus familiars la portaren a una casa de camp, per allunyar-la de la persecució contra els cristians. Però ella una nit s'escapà i es presentà a les autoritats com a cristiana, les quals per a fer-la abjurar de la seva fe la turmentaren amb garfis i finalment la cremaren viva, però més tard, sobre la seva tomba s'alçà una església. El relat del seu martiri aparegué al segle VIII en un manuscrit de la Biblioteca de Torí (Itàlia), suposadament escrita per un monjo del monestir fundat al costat mateix d'aquella església, i dirigida a les monges de Sant Marius. El culte a Santa Eulàlia s'estengué molt aviat per tot arreu. De manera que avui són vuitanta els pobles que porten el seu nom, i més de 310 que la tenen per patrona, de la qual l'any passat (2004) vàrem celebrar el XVII centenari del seu martiri. La santa Eulàlia de Barcelona és desconeguda fins al segle VII i el seu culte s'estén després del trasllat de les seves relíquies, que féu el bisbe Frodoí el 877, i avui es troben dins el magnífic sepulcre d'alabastre de la cripta de la catedral barcelonina de la Santa Creu, de la qual és també patrona. Demanem a la nostra patrona Santa Eulàlia de Mérida, que protegeixi i mantinguin viva la fe en el poble de Vallcanera, que s'honora de portar el seu nom i gaudeix del seu patronatge des de fa més de mil anys.

L'església parroquial de Santa Eulàlia de Vallcanera fou consagrada el 969 segons es llegeix a l'acta de consagració de l'església, i nasqué com a sufragània de la de Caldes de Malavella. De l'edifici romànic

primitiu en resten els absis, amagats per l'edifici adossat de la rectoria. La porta del segle XVI que substituï la romànica, donava a sol ixent i encara es pot veure *in situ*. La resta de l'església i el campanar, molt senzills, daten del s. XVIII, restaurats el 2004. El rellotge i les campanes són del 2002 i la megafonia del 2004. El 2005 foren pintades les façanes i el campanar, i refeta la teulada. La rectoria, adossada a llevant del temple, també del segle XVIII, és una casa de dues plantes i golfes, vessants a laterals i cornisa catalana. Les obertures són de llinda monolítica i rectangular i hi ha espitllera sobre la porta d'entrada. Actualment està habitada i en bon estat.

Visites pastorals de la Parròquia de Vallcanera (Segles XIV-XV)

Les actes de visita pastorals, passades pels bisbes de Girona o els seus delegats, proporcionen força informació sobre l'estat de les parròquies. Des del segle XIV incideixen sobretot en les qüestions de culte i de la moralitat de clergues i laics. Més tard, s'enriqueixen amb l'inventari dels objectes de culte i ornaments, i miren de remeiar les deficiències en edificis i equipaments litúrgics i també de la casa rectoral.

A l'Arxiu Històric Diocesà de Girona es conserven les següents actes de visites pastorals de la parròquia de Santa Eulàlia de Mérida de Vallcanera. *Quatre del segle XIV*: 1323, 1329, 1338, 1383; *set del segle XV*: 1402, 1423, 1432, 1437, 1440, 1447, 1478; *vint-i-una del segle XVI*: 1510, 1511, 1514, 1517, 1520, 1527, 1529, 1544, 1545, 1548, 1551, 1554, 1557, 1560, 1563, 1566, 1573, 1584, 1588, 1591, 1594; *divuit del segle XVII*: 1601, 1602, 1606, 1608, 1610, 1615, 1617, 1626, 1629, 1632, 1634, 1637, 1641, 1659, 1663, 1681, 1689, 1692; *tretze del segle XVIII*: 1700, 1705, 1723, 1732, 1734, 1736, 1746, 1758, 1762, 1768, 1776, 1780, 1786; i *tres del segle XIX*: 1828, 1851 i 1857.

La primera visita pastoral de la parròquia de Vallcanera, que conserva l'Arxiu Històric Diocesà de Girona. És la del 26 de maig de 1323, passada pel visitador Guillem de Puig, que anota el nom del rector de dita parròquia —el primer conegut— Pere de Febrer, i diu que tot estava bé³⁸.

La segona visita conservada "ecclesie de Sancte Eulalia de Vallis Canaria", fou feta pel visitador delegat del bisbe de Girona a el 21 d'octubre de 1329. En aquesta visita es diu que la dècima és de la parròquia

38. VP, vol. 168, f. 8r.

i del monestir de Sant Pere de Cercada. Que el rector (anomenat també domer) és Arnau d'Olivella, que el diaca Pere Dorca és absent amb el bisbe d'Òstia, i que era substituït pel clergue Esteve? Sacraria³⁹.

Per la tercera visita, passada pel bisbe Arnau de Mont-rodó el 10 de novembre de 1338, sabem que era rector Arnau de Xuclà, que diu que a la parròquia hi havia tres clergues, ell mateix, el diaca, i Pere Aimerich, escolàstic, el qual tenia el benefici de l'altar de Santa Maria. El diaca, absent feia ja tretze anys, vivia al costat del bisbe d'Òstia, on obtenia un benefici porcionari amb cura d'ànimes. A Vallcanera feia el servei de diaca Bernat Saurí, prevere de la diòcesi de Girona, que no tenia cap altre benefici. Però Aimerich estava absent des del passat 24 de juny, sense que ningú els substituís per a dir les hores canòniques i ajudar en les misses. La dècima de la parròquia es dividia en tres parts, dues eren pel monestir de canonges regulars de Sant Pere de Cercada i l'altra una per el domer i el diaca, excepte que Bernat de Estanyol, clergue beneficiat de la catedral de Girona, i Dídac Mayol, clergue de l'església de Sant Feliu de Girona, van rebre aquesta part en la presa de possessió dels seus beneficis. Tota la resta està bé, però a petició dels feligresos, el bisbe mana que facin tancar el cementiri⁴⁰.

La quarta visita la passà el visitador Vicenç Carbonell el 15 de gener de 1383. Sabem que el rector era Francesc Bajol –el qual tenia també el benefici de l'altar de Sant Miquel de Vidreres, amb dispensa de residència– i el diaca era Francesc Jolials, i que els dos residien a la parròquia, on l'únic benefici instituït era a l'altar de Santa Maria, i el posseïa el clergue Bernat Fuyrach, que feia vint mesos havia ingressat al monestir de Sant Pere de Cercada, que era qui en rebia els fruits, i que tot aquests temps no havia dit les tres misses setmanals, i des de la seva absència no cremava la llàntia de davant d'aquest altar.

El visitador va trobar el Santíssim honoríficament guardat amb clau i en bon estat els corporals i les pàl·lies, els llibres i ornaments litúrgics, però manà sota pena d'interdicte, que abans de Pasqua possessin clau a la caixa dels sants olis i cobrir la pica baptismal amb un cobertor. La rectoria estava derruïda perquè Fuyrach no l'havia reparada i el visitador la manà reparar, així com que el cementiri estigui tancat i que hi facin una porta de reixes de fusta per a que no hi puguin entrar els animals. La rectoria valia anualment de 25 a 30 lliures, el benefici diaconal unes 14

39. VP 5, f. 93v.

40. VP, vol. 7, f. 84v.

lliures i el de Santa Maria 70 sous. Els beneficis del rector i diaca eren de col·lació dels bisbe i el benefici de l'altar de Santa Maria, de presentació dels hereus del Mas Busquets. Els clergues tenien fama d'incontinents i no denunciaven cada mes, sinó cada quatre o cinc mesos els excomunicats, violents, etc. i les dones que usaven de sortilegis, conjurs, etc.⁴¹.

La quinta visita conservada –primera del segle XV– de “Sancte Eulalie Emerite, loci de Valle Caneria” –per primera vegada es diu que la patrona es santa Eulàlia de Mérida– és de l'1 de juliol de 1402 i fou passada per fra Joan, arquebisbe d'Arborea, que regentava la diòcesi de Girona com a delegat del cardenal Berenguer d'Anglesola, que era també bisbe Portuense i conservava l'administració de la seva antiga diòcesi de Girona. El prevere resident era Pere de Martorell, que feia el servei per comptes del rector Antoni Camps, que amb llicència del 15 de juny de 1402 residia en el seu benefici diaconal de Sils, que servia des del 30 de setembre de 1401. El diaca Juan Massaguer residia a Sant Hilari Sacalm, i a Vallcanera el suplia el prevere Joan Diante amb permís del vicari general donat el 18 de juny de 1400, i el beneficiat de l'altar de Santa Maria, feia un any i mig que residia en l'altre benefici seu de Riudarenes, per la qual cosa li foren segrestats els fruits del seu benefici que rebia de Sils, Fornells i Girona.

Tant els obrers Ramon Soliva i Romeu de Busquets, com els parroquians Francesc Arnau, Bernat Carbonell i Bernat Segrera, declaren que la renda de la rectoria eren 26 lliures anuals i la del benefici diaconal 12, els dos de col·lació del bisbe de Girona, però el benefici de l'altar de Santa Maria, que posseïa Ponç Calvet, era de presentació del Mas Busquets. El visitador ho troba tot bé i diu que a l'església hi havia tres altars, el de Santa Eulàlia, el de Santa Maria i el de Sant Bartomeu –que apareix nomenat per primera vegada– que li falta ara, i el visitador la mana fer, així com un sagrari de plata amb clau per a l'altar de Santa Maria i un missal nou, tot abans de tretze mesos i sota pena d'interdicte. Les cases del diaca i del beneficiat Calvet necessitaven reparació. El 19 del mateix mes de juliol es donà permís als clergues Joan Diante i Antoni Camps, per a tenir la cura d'ànimes de Vallcanera i Sils, respectivament, i a Ponç Calvet, perquè els diumenges i festes de nou lliçons pogués celebrar dues misses, una a les seves esglésies i l'altra a Riudarenes⁴².

41. VP, vol. 14, ff. 5v-8r.

42. VP, vol. 15, f. CXXXIVv.

El bisbe Andreu Bertran passà visita pastoral el 23 de setembre de 1423. El rector encara era Antoni de Camps, ara resident. El diaca era Francesc de Rabert, que vivia a Girona, on servia un benefici de la Seu i així el servei diaconal el feia el mateix rector, amb llicència episcopal. El beneficiat Ponç Calvet, de l'altar de Santa Maria, vivia a Riudarenes, d'on ara era domer. Els valors de la rectoria i diaconia eren 35 i 12 lliures, respectivament, i el del benefici de Santa Maria, 60 sous.

El visitador trobà el Santíssim guardat en un copó de llautó, dins el sagrari tancat amb clau, amb corporals nets, però les hòsties eren antigues. Hi havia un altre copó, aquest de plata, per portar la comunió als malalts. La pica baptismal està bé i els sants olis estaven guardats en ampolletes d'estany dins una caixa de fusta, que el bisbe mana posar-hi clau. Com a les altres esglésies mana renovar els Santíssim cada quinze dies; posar cada any un nou ciri pasqual per batejar la vigília de la Pentecosta, i escriure en un pergami les paraules de la consagració i les de posar l'aigua dins el calze.

L'altar major té mantells, pàl·lies, corporals, ara, dos missals votius i un calze de plata adornat, però no té cobertor. L'altar de Santa Maria també té mantells, pàl·lies, corporals, ara, vestimenta pròpia i missal adornat, però tampoc no té cobertor i el bisbe en mana fer de cuir, un per cada altar.

El llibres litúrgics estan tots bé, però com que les constitucions sinodals són incompletes, el bisbe mana al rector que en compri unes de noves d'ací a Nadal, sota pena de 100 sous. A l'església cremen contínuament dues llànties d'oli, a càrrec de l'obra. Hi ha quatre vestimentes, però el bisbe mana reparar la casulla de festa i l'alba que té les mànigues trencades, abans de Tots Sants i sota pena d'interdicte.

Interrogat pel bisbe sobre la conducta dels seus parroquians, el rector diu que tots van a missa, reben els sagraments, paguen les dècimes i no fan bruixeries ni són concubinaris. I els obrers declaren, que la vida i fama del rector ambdues són bones.

Una nota diu que el 29 de setembre, festa de Sant Miquel Arcàngel, el bisbe conferí a l'església de Vallcanera la tonsura clerical a Pere, fill de Bernat Vidal, de la parròquia de Sils. I signà un acord entre fra Benet Vitiaigua, cambrer del monestir de Sant Pere de Galligants, i el rector Antoni de Camps⁴³.

43. PV, vol. 18, ff.LXiv-LXIIr.

Hi hagué nova visita pastoral el 23 d'octubre de 1432, essent bisbe de Girona el cardenal dominic Joan de Casanova (1431-36), que es serví de Julià de Tallada, també dominic i bisbe titular de Laodicea (1432-34). Tot està bé i igual que la visita anterior. El rector continua essent Antoni de Camps, que obté el benefici que renda 25 lliures anuals i és de col·lació del bisbe de Girona, el benefici diaconal l'obté Francesc Rabret, alies Garau, clergue simple que viu a Girona, renda 10 lliures i està servit pel mateix rector. A l'altar de Santa Maria hi ha fundat un benefici de poca renda, que continua obtenint Ponç Calvet, resident a l'església de Riudarenes, del qual tenen dret de presentació els hereus del Mas Busquets de Vallcanera. A l'altar de Sant Bartomeu no hi ha cap benefici fundat. Hi havia dos calzes de plata i el visitador mana fer una nova "camisa romana" (alba)⁴⁴.

El 29 de febrer de 1437, el visitador troba els mateixos domers de 1432, a saber: el rector Camps i el diaca Garau, aquest absent de la diòcesi, essent el seu benefici servit pel rector amb la deguda llicència episcopal. El benefici de l'altar de la Mare de Déu, que és de presentació de laics, renda 50 lliures anuals l'obté Joan Garriga, resident a l'església de Riudarenes. L'altar de Sant Bartomeu no té cap benefici fundat. La resta, tot està igual que la visita anterior, a més d'un copó de plata per a portar la comunió als malalts⁴⁵.

Hi hagué nova visita el 2 de setembre de 1440. Són absents Joan Soms i Pasqual Castell, resident a Girona, que obtenen els beneficis rectoral i diaconal de l'altar major, respectivament, i Pere Reig, resident a Riudarenes, que obté el de l'altar de Santa Maria. Tots tres beneficis eren servits per Rafael Blanqueda, rector de Sils. Els tres altars –el major, el de Sant Bartomeu i el de Santa Maria– estan tots decents i ben equipats d'ornaments i llibres litúrgics. Cremen tres llànties a càrrec de l'obra. El visitador mana arranjar les portes de l'església, perquè es puguin tancar bé per dintre i per fora, i que es tanqui també el cementiri⁴⁶.

El 24 de no sabem quin mes de 1447 hi hagué nova visita. El visitador trobà com a rector Esteve Metge, absent, però feia el servei el seu germà Miquel Metge. El sagrari estava ben tancat amb clau darrera del retaule de l'altar major. El beneficiat de l'altar de Santa Maria continuava essent Pere Reig. Tot està bé, igual que la visita anterior. Només que

44. PV, vol. 19, f. CXCIXr.

45. PV, vol. 168, s. f..

46. VP, vol. 21, f. 236v.

ara el visitador manà fer uns corporals i una patena abans d'un any, sota munta de 20 sous, i reparar el peu d'un dels dos calzes, que vessava, sota pena de 50, i d'ací a Pasqua reparar els llibres del domer⁴⁷.

L'última visita del segle xv feta a Vallcanera es féu el 27 de novembre de 1478. El Santíssim es guarda en una capsa de cera dins el sagrari tancat amb clau, al mig del retaule (per primera vegada surt el retaule). Tota la resta està bé, però el visitador mana als obrers que facin una pica baptismal nova, perquè la que hi ha està trencada. Hi ha els sants olis en una caixa de fusta tancada amb clau. Hi ha els llibres: ordinari, un missal amb col·lectani, un altre missal votiu, però no hi ha cap evangeliari ni epistolari —que el visitador mana als obrers que els facin fer, sota pena d'interdicte—, oficier, consuetu, responsorial i antifonari en un volum, un breviari complet i notulat de pergami; dues vestimentes completes, una de “fustano” i l'altra de roba blanca; un pàl·li de “fustano”, i altre de “pompolato” de l'altar major; un calze de plata amb la seva patena; una custòdia de plata amb vericle per portar la comunió als malalts i dues llànties que cremen. El visitador mana als obrers fer dos corporals abans d'un any sota pena d'interdicte. El benefici de l'altar de Santa Maria, de presentació del Mas Busquets, l'obté Joan Carabs, prevere beneficiat de la seu gironina. L'altar de Sant Bartomeu no té cap benefici. Hi ha, en canvi, un altre benefici “del cos de l'església”, que obté Cristòfol Planes, absent, servit per Francesc Planes, present, que renda 20 lliures anuals i és de presentació del bisbe. I al campanar hi ha dues campanes⁴⁸.

Vallcanera el 1935

Segons informació que el rector de Vallcanera, Mn. Carles Faixeda, remet escrita el 24 de maig de 1935 al Sr. Bisbe de Girona, abans que aquest passés la visita pastoral a la parròquia, el temple de la mateixa tenia l'altar major dedicat a seva patrona Santa Eulàlia, d'estil renaixentista. Al costat esquerra hi havia dos capelles amb dos altars del mateix estil, un dedicat al Santcrist, que era el més proper a la sagristia, i altre del Roser, amb dues columnes salomòniques per banda, adornades d'àngels que portaven raïms i pa, i de pelicans que es ferien el pit, totes tres coses símbols de l'Eucaristia, i pintures d'alguns passos de la vida de Jesucrist d'escàs mèrit.

47. VP, vol. 22, ff. 416r, 281v-282r.

48. VP, vol. 26, f. 38r-v.

A la banda dreta de l'església hi havia altres dos altars també del mateix estil, molt senzills, un dedicat a Sant Isidre i l'altre a la Mare de Déu de les Victòries. Hi havia una pica baptismal de pedra, gòtica, del segle XVI, que és l'actual. I al campanar dues campanes.

La parròquia tenia 91 cases disseminades, i de carrer només hi havia el de les Mallorquines. En total tenia 400 habitants. No hi havia cap confraria, perquè les del Santíssim Sagrament i del Roser havien desaparegut feia anys. En canvi hi havia una fundació a favor dels pobres de la parròquia, feta per Dolors Mundet i Villalonga, natural de Llagostera, que morí a Santa Coloma de Farners, no feia molts anys.

La Casa Busquets tenia un oratori dedicat a la Immaculada Concepció i un altre oratori hi havia a la casa de la família Baster, on s'hi celebrava missa una vegada a l'any. També hi havia una escola mixta, dirigida per la mestra Maria Català i Rufà, a qui el rector qualifica de "*una santa de costumbres cristianas muy arraigadas y de una conducta ejemplar*".

També anota el rector els defectes que havia detectat en els seus fidels, que eren aquests: Treballaven els dies de festa, blasfemaven, no anaven gaire a missa, llegien diaris "*malos*", i els pares trigaven a batejar llurs fills. Ara com a molts altres llocs el poble ha crescut, però són pocs els feligresos que acudeixen a missa dominical.

Restauració de l'església de Vallcanera

Després de l'última guerra civil espanyola, com totes les parròquies, també la de Vallcanera es va restaurar. Faltava de tot. Segons la documentació que tenim a l'arxiu parroquial, les actuals imatges del Sant Crist, Santa Eulàlia, Sant Bartomeu i Sant Antoni Abat, foren fetes el 1940 i beneïdes pel rector Mn. Miquel Llagostera el 24 d'agost del mateix any, amb permís del Sr. Bisbe, Josep Cartañá i Inglés. Sorgí però un dubte sobre l'Apòstol Sant Bartomeu, que el rector deia era patró secundari de la parròquia, però del bisbat li contestaren que a l'Arxiu Diocesà no hi havia constància de tal patronatge, sinó només de Santa Eulàlia de Mérida. Tal se val, però. Segur que en temps reculats rector i feligresos decidiren acceptar Sant Bartomeu per tenir patrona i patró i una festa major d'estiu i altre d'hivern, com les tenien molts altres pobles.

Sabem que el Viacrucis es col·locà de nou el 1940 i l'altar major l'any següent. El 1944 el rector de Vallcanera tingué un plet amb el de

la parròquia de Riudarenes, perquè ambdós deien que la casa nova de Josep Salarich era de la seva parròquia. Tot i que no existien plànols topogràfics dels límits de cap de les dues parròquies, el bisbat va fallar a favor de Vallcanera, perquè a l'antigor la divisió dels límits parroquials eren els rius o torrents i les muntanyes, i no la carretera i els límits del municipi, com pretenia el rector de Riudarenes, dient que dita casa estava a l'altra banda de la carretera i dins el municipi de Riudarenes.

Al qüestionari dels fets succeïts a les parròquies amb motiu de la Guerra Civil, que cada rector havia de contestar, a més de fer notar que els feligresos feren tot el possible per a salvar la vida del seu rector, hi ha una nota d'agraïment per part de Mn. Miquel Llagostera, datada el 27 de setembre de 1939, envers una família de la parròquia, que diu així: *“Las Sagradas Formas de esta parroquia desde el comenzamiento del glorioso movimiento nacional hasta su triunfal acabamiento fueron guardadas por la piadosa familia de la casa llamada Mas Romeu de Baix, cuyo cabeza de familia, Dn. Juan Rabert y su consorte Montserrat, se han distinguido siempre por su religiosidad y caridad. Hago constar que este rasgo de piedad debe de calificarse de heroico por los gravísimos peligros a que se exponía la mentada familia; por lo que hago constar la gratitud de la iglesia, impetrando para ella una especial bendición de Jesús Hostia”*.

Veritablement la fe d'aquella gent estava profundament arrelada en el seu cor i per això s'hi jugaven la vida. És que la fe dóna una força sobrehumana, de la qual en són la prova els màrtirs de tots els temps. Déu ens la conservi ben viva, robusta, forta, creixent i operativa.

La visita pastoral de Vallcanera l'any 1943

Segons l'informe escrit pel rector Mn. Miquel Llagostera i enviat al bisbe abans de que aquest passés la visita pastoral, la parròquia de Vallcanera tenia per titular santa Eulàlia de Mérida, verge i màrtir, que és també la patrona del poble i el patró és sant Bartomeu apòstol. La parròquia tenia 31 cases al carrer de Mallorquines i 62 disperses. Els habitants eren 451, dels quals 380 eren grans i la resta infants que no havien fet encara la primera comunió. No s'havia celebrat cap matrimoni civil, no hi havia cap infant sense batejar i tots morien havent rebut els sagraments. 235 dels feligresos el diumenge anaven a una de les dues misses que se celebraven, les dues amb predicació, essent la major cantada per un cor mixt parroquial. La catequesi es feia a l'escola i el

diumenge a la tarda a la parròquia durant una hora. Tot i que hi havia els obrers de Ntra. Sra. de les Victòries, del Roser i de Sant Antoni abat i Sant Isidre, de confraria només hi havia la de la Doctrina Cristiana erigida el 19 de març de 1943. No hi havia cap fundació per a pagar predicadors, però durant la quaresma se celebrava un tridu de preparació per a la comunió pasqual. Tampoc hi havia cap benefici fundat, tret de la fundació de misses a favor de la Sra. Anna Maria Àngela i els seus familiars, instituïda el 28 d'agost de 1926. Hi havia emperò la fundació Mundet i Villalonga a benefici dels pobres, instituïda el 10 de juliol de 1905 i la “pro catecisme”, fundada el 28 de gener de 1928, que redituava anualment unes 12,00 pessetes. Formaven el consell parroquial d'economia el rector, Josep Ribas, Joan Carreras i Narcís Soms, obrers nomenats pel bisbe de Girona el 24 de maig de 1942.

Les festes principals de l'any se celebraven amb missa de comunió resada o cantada al matí, i a la tarda amb el rés del rosari, trisagi, viacrucis, visita al Santíssim Sagrament, o a la Mare de Déu, segons els temps litúrgics, precedits d'una meditació al·lusiva a la festivitat del dia.

Dins el terme parroquial només hi havia la capella del cementiri municipal. Abans de la Guerra Civil hi havia l'oratori de Can Busquets, que fou profanat el 1936. Les parròquies més veïnes eren per aquest ordre les de Sils, Riudarenes i Vilobí d'Onyar. Al poble hi havia només una escola, que era mixta, i estava atesa per una mestra nacional “*de sentimientos religiosos buenos*”. De capellà només hi havia el rector, Mn. Miquel Llagostera, que ho era des de 1939, el qual escriu: “*La moralidad de los fieles de esta parroquia es en términos generales relativamente buena, pero se blasfema algo y en ciertas épocas del año se trabaja un poco en los días festivos. No sé que mis feligreses se entreguen a malas lecturas. No hay ninguna obra social establecida. No hay constituida la acción católica*”.

Hi ha l'inventari d'objectes i ornaments litúrgics de la parròquia, que és el següent: “*Veinte purificadores, diez lavabos, diez corporales, nueve amitos, seis grandes manteles para cubrir los altares, dos capas pluviales, una negra y una blanca, ocho casullas, dos blancas, dos negras, dos color rojo, una morada, tres roquetes, tres albas, tres cíngulos, doce candeleros, cinco cruces, tres misales: completos dos, y de Requiem uno, una custoria, dos cálices de plata, un incensario con naveta, un acetre con aspersionario, cinco aras, un juego completo de crismas de plata, dos copones, uno grande, y otro pequeño de pla-*

ta, un armonium, tres campanas, una mediana y tres pequeñitas, ocho imágenes, un santocristo”.

S’ha conservat a l’arxiu parroquial l’acta de la visita pastoral de Vallcanera de 1943, que passà el bisbe Josep Cartaïà, la qual per la seva brevetat transcrivim a continuació: *Santa Pastoral Visita en la Parroquia de Vallcanera. La hemos practicado en esta fecha, 21 de octubre de 1943, con la satisfacción que causa el ver al pueblo fiel reunido con su Cura-Párroco y Autoridades, dando de esta suerte testimonio de su fe, al recibir al Prelado que va a visitarles en nombre de Jesucristo.*

Plácenos hacer constar el elogio que merece la restauración del templo, en cuanto ha sido posible, y la limpieza de los ornamentos y de todo lo concerniente al culto divino.

Recordamos que la pila bautismal se coloque según hemos indicado, al objeto de que se manifieste toda la importancia del sacramento.

Alabamos la diligencia con que se enseña el catecismo y el que esté instituida la Cofradía de la Doctrina Cristiana, al propio tiempo que exhortamos al Rdo. Cura-Párroco a la institución de la Cofradía del Santísimo Sacramento, y en lo posible a la de Nra. Sra. del Rosario, que tal vez estuvo ya instituida como, al parecer, lo refieren las obreras de Ntra. Sra. del Rosario.

No está fundada la Acción Católica, pero dadas las relaciones que existen en lo civil con la población de Sils, tal vez podría buscarse una manera de constituir un Centro, valiéndose de la ayuda que prestarían los dirigentes de la mencionada población. Encarecemos en el Señor al Rdo. Cura-Párroco que abra cuanto antes el Libro “De statu animarum”, al objeto de conocer mejor a sus feligreses y serles más útil en lo que a su santificación se refiere.

Terminamos este decreto agradeciendo al Rdo. Señor Cura-Párroco, Autoridades civiles, que des de Sils nos han acompañado en esta Santa Visita, y a todos los fieles, las muestras de respetuoso afecto que nos han demostrado; rogándoles que cumplan con sus deberes religiosos y que presten su ayuda al Rdo. Cura-Párroco en sus actividades apostólicas, a fin de que no quede un solo feligrés menos diligente en cumplirlos.

Con estos sentimientos de afecto reiteramos a todos nuestra paternal bendición. + José, Obispo de Gerona. Por mandado de Su Excia. Rdma. el Obispo, mi señor, Benjamí Bonet.

Per la crònica d’aquesta visita escrita també pel rector Mn. Miquel Llagostera el 28 de octubre de 1943, sabem que el 21 del mateix mes la parròquia de Vallcanera fou visitada pastoralment pel bisbe de Girona,

Dr. Josep Cartañá i Inglés. Precedida d'una missa de comunió general al matí, en la qual combregaren unes setanta-cinc persones, a les tres de la tarda, congregats la major part dels feligresos dins l'església parroquial, sortiren en processó i creu alçada fins a la plaça per a rebre el Sr. Bisbe, que arribà pocs minuts abans de les quatre, procedent de Sils i acompanyat de les autoritats del municipi, "*siendo objeto*—són les mateixes paraules de l'acta— *de un frenético y espontáneo aplauso. Inmediatamente la niña Rosa Viñals de 6 años de edad saludó al Sr. Obispo recitando una breve poesía alusiva al acto; siguió el niño José Malavila, de once años, con la lectura de unas palabras sugiriendo la idea de la relación íntima que existe entre el paso del Obispo por los pueblos de su diócesis y las caminatas apostólicas de Jesús por los parajes de Palestina. A continuación la niña Mercedes Ribas solicitó del Pastor y Padre una suplicante bendición para todos los atribulados de la parroquia; y evacuados los saludos, el pueblo precedido por la cruz procesional caminó cantando el Credo hacia la iglesia parroquial, a la parte exterior de cuyo muro se levantaba un altarcillo donde Su Excia. Rma. se revistió, i ciñendo sus sienes la mitra y su mano el báculo empezaron las ceremonias propias de la santa pastoral visita. Previa triple bendición eucarística y la oración por los difuntos, el Prelado saludó al pueblo recogiendo algunos de los conceptos emitidos en los discursos pronunciados por los niños; luego con apostólica unción explicó en breves palabras el simbolismo del ceremonial que iba a practicar insistiendo en la gracia peculiar que confiere el sacramento de la Confirmación, que es la de hacernos más fuertes para resistir las acechanzas del común enemigo...*". El bisbe confirmà 28 nens i 30 nenes, dels quals en foren padrins el Sr. Josep Ribas i la Sra. Matilde Guilana. "*Terminada la Confirmación, el Sr. Obispo procedió a la inspección de los altares y de los diversos objetos del culto, mandando se instale en lugar mejor adecuado la pila bautismal, señalando personalmente el sitio, donde se colocará pronto Dios mediante. Previas palabras de encomio inmerecidas y algunas atinadas observaciones relativas a detalles de la restauración de la iglesia ya ultimada, el Sr. Obispo salió del templo y acompañado de las dignísimas autoridades y de los Sres. Padrinos visitó sumariamente las dependencias de la casa rectoral y luego esta parroquia obsequió al Sr. Obispo y su séquito, autoridades, padrinos, secretario y familiar con una merienda que fue servida en una de las dependencias de la casa parroquial. Inspeccionados y firmados los libros del archivo parroquial, se dio por terminada la santa pastoral*

visita, que ha dejado entre los feligreses de esta parroquia una notable impresión de afecto y veneración hacia su prelado, que reconocieron ser en efecto su verdadero padre y Pastor”.

La Fundació Casamitjana de Vallcanera

Entre els pocs documents de Vallcanera, que tenim a l'arxiu parroquial, hi ha una fundació de sufragis feta per la senyora Josefa Casamitjana i Mateo, que féu testament el 20 de desembre de 1943 davant del notari Francesc Virgili Sorribes. Aquesta senyora era filla de Sils i s'havia casat primer amb Joan Viadé i Castany, del qual enviudà, i després amb Joan Joanhuix i Montaner. No havia tingut fills de cap dels seus marits i per això s'afilà un seu nebot.

Deixà a la parròquia de Vallcanera una terra d'una vessana rústega prop de l'Estany de Sils, dita “el Prat” i una altra de cultiu al lloc anomenat “la Vinya”, amb condició que des d'aleshores i anualment la parròquia li fes un ofici solemne el dia de sant Josep, una missa en sufragi de la seva ànima en la data que es morís, altra missa pel seu pare Miquel Casamitjana, altra per la seva mare Rosa Mateo i altres dues pel seu primer marit i la mare d'aquest, Rosa Castany, que deuria haver estat una bona sogra, i pel segon marit –encara viu– en l'aniversari de la seva mort. No obstant, ella i el seu marit, tenien el dret, mentre visquessin de tenir arrendades les esmentades terres per 80 pessetes anuals, que donarien a la parròquia per a que digués les misses de difunts establertes.

No sabem què se'n feren d'aquestes terres, que segurament s'hagueren de vendre per arranjar l'església, i perquè les seves rendes acabaren per no ser suficients per a fer els sufragis establerts. Per això val més deixar uns diners per a dir misses i quan s'acabin els diners s'acabin les misses, o bé deixar un nombre determinat de misses a càrrec dels hereus. Ara que aquesta última manera no és prou segura, perquè no tots els hereus són bons complidors de les voluntats de les persones de qui hereten. Us ho diu, qui en dues ocasions li han vingut a demanar sufragis en vida, perquè deien que els seus hereus no complirien el seu desig. Ara que en vida no es poden dir misses exequials, sinó només per a demanar el perdó dels propis pecats.

La Comunió solemne de Vallcanera

Segons la visita pastoral de 1943 el rector, Mn. Miquel Llagostera, escriu que a Vallcanera: “*La comunió solemne se practica año sí,*

otro no, sin que alguno deje de practicarla. Su preparación se realiza recomendando a los candidatos la asistencia diaria a la lección de catecismo, que se da en la parroquia durante tres meses, empezando la primera semana de cuaresma, procurando sepan bien y aprendan todo el texto del catecismo diocesano. Los cuatro días precedentes a la fecha de la solemnidad se suspenden las lecciones de catecismo y la asistencia a la escuela, para practicar santos ejercicios, cuyos actos principales son: Asistencia a misa por la mañana. A las 11 explicación catequística de un punto relativo a los sacramentos de confesión o comunión. Por la tarde, rezo del santo rosario, visita y plática. Todos estos actos suele realizarlos el propio párroco. El día antes del de la comunión, viene un sacerdote forastero para oír las confesiones, ayudar en los actos a celebrar el propio día de la comunión solemne, en el que por la tarde, antes de la distribución de los diplomas, los comulgantes renuevan las promesas del bautismo”.

En aquells anys hi havia més temps per a tot i amb dues hores setmanals de catequesi, una a l'escola i l'altra el diumenge a la tarda a la parròquia els infants anaven més ben preparats a fer la seva primera comunió. I després, abans de fer la comunió solemne, feien tres mesos de repàs, a classe diària, i quatre dies d'exercicis espirituals de preparació, amb confessió general inclosa, els joves coneixien més els misteris de la fe i els valors cristians. Ara, hi ha tanta dispersió en activitats esportives i de lleure i l'horari és tan atapeït de coses, que no hi ha temps de fer una preparació tant intensa. Perquè ja se sap, si s'ha de deixar alguna activitat, es deixa la catequesi...I així ens trobem amb cristians que no saben els deu manaments de la Llei de Déu, ni les respostes de la missa, com es pot comprovar en els funerals, i sovint ni el parenostre...Com n'és de veritat és el que diuen els refranys populars: “*Ningú no neix ensenyat*”, i “*d'on no n'hi ha, no et pot rajar*”, perquè “*ningú no dona el que no té*”.

Les imatges de Vallcanera

El rector, Mn. Miquel Llagostera, escriví un llibre de “*Consueta*” –és a dir dels costums parroquials– en el qual escriví com fou restaurada l'església parroquial de Vallcanera el 1940 i com s'adquiriren les imatges de guix, que encara hi ha. La de la patrona, Santa Eulàlia de Mérida, es comprà al taller de Rafael Hostench d'Olot per 628 Ptes. recaptades per subscripció popular. La de Sant Bartomeu Apòstol, fou donada per Pere

Madí, fill de Vallcanera i veí de Sils. La de Sant Isidre fou adquirida per subscripció popular, i la de Sant Antoni Abat fou donació de Josepa Casamitjana, si bé en altre lloc escriu que fou al revés. El Sant Crist fou donat per les senyores Victòria i Maria Baster, que donaren també el sagrari. Totes aquestes cinc imatges foren beneïdes el 23 d'agost de 1940.

També aquest any, Joan Rabert i Montserrat Pla donaren la imatge petita de la Mare de Déu del Roser, que el maig de 2006 fou cedida a la urbanització de Can Fornaca. I el 1942 Victòria Baster i Robert va donar la imatge de la Mare de Déu de les Victòries, patrona de Vallcanera, que és la que hi ha entrant a l'església a mà dreta, a la segona capella.

Les casulles, capes i copó que es feren servir entre 1939 i 1946 foren regalats pel clero i feligresos de la parròquia de Santa Clotilde, de Ginebra, on s'hi havia refugiat Mn. Llagostera durant la Guerra Civil espanyola. La custòdia, en canvi, és la mateixa malmenada el 1936, que s'arranjà. La imatge de Sant Josep –que no sabem on és– fou donada per la família Josep Guilana i Àngela Turon. I el monument pel Dijous Sant s'adquirí el 31 de març de 1947.

El 1961 s'instal·là l'enllumenat elèctric a l'església i rectoria, que costà 11.504, 80 Ptes. El juliol de 1962 en feren els 17 bancs actuals, amb la fusta donada pel propietari del Mas Busquets, i el cost dels quals fou de 7.305 Ptes.

Creiem que el 2000 es féu la reforma de l'altar major i es col·locà la imatge de pedra de la Mare de Déu, que abans estava en una capelleta a la façana de sol ixent. El 2002 es posà una nova campana i s'instal·là el rellotge. El 2004 s'instal·là per primera vegada la megafonia i es referen la teulada de l'església i campanar i es pintaren les seves parets. El 2005 es tornà a refer la teulada, malmesa pels “bordegassos” de la localitat, s'adquiriren dues catifes i la cadira de la seu, es pintà la sagristia i s'hi col·locaren calaixera i armari nous per a guardar les robes litúrgiques, i quatre cadires de metall. I el 2006 es posaran tres vitralls de colors a les tres finestres de l'església.

Notícies esparses de la de Vallcanera

Segons el Departament d'Immables del Bisbat de Girona (tomo 865, llibre 47, p. 197, fins 984, inscrita al Registre de Sta. Coloma de Farners) “*la casa rectoral señalada con el número 53 consta de bajos y un piso, y mide 24 metros por 8 metros de fachada y 14 metros de fondo; y las tierras unidas a la misma tienen una cabida de una hectárea,*

cuarenta y dos áreas, clase mediana en su mayor parte. La totalidad de la finca linda al Norte con dominio de Aurelio Casach, de José Mas; al Sur, con la carretera de Riudarenes a Vilobí y la Plaza pública; al Este, con la referida carretera, y al Oeste con dominio de José Cama y camino para ir a la iglesia parroquial”.

El 28 d'agost de 1926, Anna, filla adoptada de Francesc Requesens i viuda de Jaume Aulet, veí de Santa Coloma de Farners, fundà unes misses en sufragi de la seva ànima, i de les dels seus pares adoptius i espòs, però mentre visqués ella havia de percebre els rendiments del capital.

El 18 de gener de 1928 Joan Oliu i Zaragoza amb tres títols de deute interior, de 1.500 pessetes nominals, féu una fundació a favor de l'obra del Catecisme Parroquial, que s'havia de mantenir dels rèdits d'aquest capital.

El 24 d'agost de 1940 foren beneïdes les imatges del Sant Crist, Santa Eulàlia, Sant Bartomeu i Sant Antoni Abat, destruïdes el 1936, i per primera vegada es féu missa a l'aire lliure, en previsió de la gentada que pensaven hi acudiria. El viacrucis actual es comprà el 1940.

L'últim testament fet a Vallcanera, actuant el rector en qualitat de notari, fou el de Dolors Gubau i Camps, de Can Xalica, natural i veïna de Vallcanera, que el féu el 2 de novembre de 1940, deixant tot el que tenia al seu marit Ignasi Lluís i Expòsito. El rector fou Mn. Miquel Llagostera i Turet.

L'altar major anterior a l'actual es féu el 1941.

De “temps immemorial” diu el rector el 1941, a Vallcanera es deien dues misses al matí els diumenges i festes de precepte.

El 1943 el Sr. Bisbe permeté que es cobressin dues pessetes els sacerdots assistents als oficis per tots els fidels difunts de la parròquia, anomenats de Catino —és a dir sufragats per les almoines que es recollien els diumenges a la bacina de les Ànimes.

El 20 d'octubre de 1960 l'Ajuntament concedí a la Parròquia i a perpetuïtat, els nínxols del cementiri nou, núm. 2 i 3.

El 28 de juny de 1961 es posà l'enllumenat de 220 W al temple parroquial.

El juliol de 1962 es feren 17 bancs per a l'església, que costaren 7.305 pessetes.

El 18 d'octubre de 1967 es reformà el presbiteri de l'altar major.

La festa major de Vallcanera

A l'arxiu parroquial de Vallcanera hi ha un llibre de la Comissió de la Festa Major, que se celebrava per Sant Bartomeu Apòstol, els dies

24 i 25 d'agost, en el qual hi ha els ingressos dels socis, mig socis i els seus acompanyants, i les despeses de la Festa Major, des de 1959 fins el 1972.

Al 1959 els socis eren 95 i cadascun pagava 200 Ptes., els mig socis eren 41 i pagaven 100 Ptes. cadascun. Els abonats de Mallorca eren 18 i cadascú contribuïa a la festa amb diferents quantitats. Les entrades a l'envelat costaven als homes 20 Ptes., a les dones 5 Ptes. i les mitges entrades 10 Ptes. De manera que els ingressos totals d'aquell any foren 15.249 Ptes. I les despeses d'orquestra, envelat, impremta, telèfon, benzina, dinar dels obrers, regals de les dues rifes (el de la primera era d'un ànec i cava, i el de la segona una tortada i licors), les begudes, l'esmorzar dels que bastien l'envelat i les pessetes entregades a les obreres de Santa Eulàlia, pujaren a 9.153 Ptes. De manera que encara sobraren 6.096 Ptes. tal com signen Josep Frigolé Pons, Pere Brun i Miquel Boadas.

L'últim any que s'enregistren els comtes, el 1972, els ingressos foren 44.700 Ptes. i les despeses 43.018. Per tant hi hagué un superàvit de 1.682 Ptes. i a la caixa restaren com a romanent per l'any següent 34.791. Heus aquí doncs un testimoni de com s'administrava els ingressos i les despeses la Comissió de la Festa Major de Vallcanera.

L'obreria de Sant Isidre i Sant Antoni Abat

A l'arxiu parroquial de Vallcanera hi ha un llibre intítulat: *Obreria de San Isidro y de San Antonio*, que conté els comptes de les esmentades institucions. Les entrades provenien de les col·lectes de blat i de la bacina de l'església, d'una rifa i de les entrades del ball. L'any 1944 els ingressos per aquests conceptes foren 1.666,00 Ptes. i les despeses (missa, compra de canelobres, creu i sacres per l'altar dels dos sants, orquestra, sindicat musical, drets d'autor, carruatges, lloguer del local pel ball, compra de l'oca de la rifa i fer les butlletes) 1.710 Ptes. De manera que hi hagué un dèficit de 44 Ptes. Però l'any següent hi hagué superàvit. El 1965 no hi hagué despeses, perquè no es va celebrar la festa el dia de Sant Isidre Llaurador (15 de maig). L'últim any, que fou el 1968, amb el romanent de l'any anterior hi hagué 63.705 Ptes. de disponibilitats, i les despeses foren 51.175 Ptes. De manera que quedà un romanent d'11.348 Ptes. i durant l'any 1969 es recolliren de les bacines passades a l'església 2.200 Ptes. Aquí acaben les anotacions, segurament perquè la festa es féu només a Sils, com fins el 2006, que la benedicció de tractors es féu

a Vallcanera, amb l'intent de que la festa es fes alternativament un any a Sils i altre a Vallcanera.

Religiosos fills de Vallcanera

Josep Esteve i Vardenas, fill de Pius i Helena, natural de Vallcanera, fou tonsurat el 6 de maig de 1774⁴⁹.

Maria Carreres i Malavila, nascuda el 14 de juliol de 1906, professà el 19 d'agost de 1907 en les Beates dominiques de Girona⁵⁰.

Narcisa Carreres i Malavila, nascuda l'1 de juliol de 1910, professà simplement a les benedictines de Sant Daniel de Girona el 3 de novembre de 1911 i solemnement el 3 de novembre de 1914⁵¹.

Cristina Prats i Masferrer, entrà a les Vetlladores (avui Religioses de Sant Josep de Girona) el 5 de gener de 1905 i professà el 27 de març de 1907⁵².

Maria Salut Soms i Jordà, ingressà al Cor de Maria d'Olot el 13 de febrer de 1944⁵³.

Els goigs de Mn. Lluís G. Pons

A l'arxiu parroquial de Vallcanera hi ha uns goigs amb lletra de Mn. Lluís Gonzaga Pons, antic ecònom de Vallcanera (1946-58). Es tracta dels "*Goigs de Santa Eulària de Mérida, patrona de Vallcanera, bisbat de Girona, Arxiprestat de Santa Coloma de Farners*", impresos en la tipografia Carreras de Girona "*l'any sant marià 1954*". El text amb tinta negra, encapçalat per un gravat de Santa Eulàlia de mig cos amb la palma del martiri a la mà i al seu darrere un braç de la creu aspada, està voltat d'una sanefa, tot de color vermell. A més de la tornada primera i ha onze estrofes acabades amb altra tornada i seguides de verset, resposta i oració en llatí. La tornada primera fa: *Sou d'origen flor tan bella / que ens somriu Déu a l'empir: / Santa Eulària, flor novella / deu-me amb Vós, un bell florir*. I l'última, després de contada la vida i martiri de la santa en les estrofes, diu: *Vostra vida ens meravella / pro*

49. ADG, R-001-02354.

50. ADG, R-002-01929, 01930.

51. ADG, R-002-01931, 01932, 01933.

52. ADG, R-002-07900, 07901.

53. ADG, R-002-09716.

ho fa més vostre morir:/ Santa Eulària, flor novella, deu-me amb Vós, vostre florir.

Alguns d'aquests goigs, porten al darrera impresos al mateix any 1954, però amb un gravat de l'Assumpció de la Mare de Déu i sanefa blava, quatre poesies marianes escrites pel mateix mossèn. La primera –en castellà– porta per títol: “*A la Virgen Inmaculada*” dedicada a la “*Primera ermita hispà-americana dedicada al miraculós Nen Jesús de Praga. (Sagristia) de Sant Hilari Sacalm*”. Les altres tres -en català- són: *Ave Mater*, *El Rosari de l'Aurora* i *Onomàstica*. Aquesta última dedicada a la seva neboda Concepció Pons.

També hem trobat del mateix rector altres goigs intitolats: “*Goigs de Sant Bartomeu, Patró de Vallcanera, bisbat de Girona, Arxiprestat de Santa Coloma de Farners*”, datats el 17 d'agost de 1954, amb un gravat del sant del segle XVIII i el text rodejat d'una sanefa de flors atapeïdes, de la mateixa impremta gironina “*Sucesores de la Tipografia Carreras*”. La primera tornada d'aquests goigs fa: “*Sant Apòstol, la doctrina / que de Jesús apreneu: / infundiu-la amb fe divina / dintre'l cor, Sant Bartomeu*”. Segueixen vuit estrofes, que expliquen la vida i martiri del sant apòstol, i l'última tornada, que fa: “*Apòstol en qui culmina / l'amor sant al més alt peu: / Infundiu la fe divina / dintre'l cor, Sant Bartomeu*”.

Creiem que aquest rector tenia més bona voluntat poètica que des-tresa, si més no pel gust del nostre temps. De fet no apareix en el llibre de recull de preveres poetes de Mn. Josep Mª Cervera i Berta, *El calze i la lira*, Girona, 1987.

El compliment Pasqual a Vallcanera

Mn. Miquel Llagostera, escriví l'únic llibre *De statu animarum* de la parròquia de Vallcanera, començat el 6 de febrer de 1941, on per ordre alfabètic anota el nom i cognoms dels feligresos que han complert amb el precepte pasqual de confessar i combregar una vegada a l'any, des de 1941 fins a 1956.

Les cases que composaven la parròquia eren: Can Ginesta, Can Tió, Can Gorg, Can Carbó, Mestre Silu, Grimau, Sisa, Can Mingo, Can Forner, Can Cervera, Can Siset, Cal Carreter, Can Bel, Can Barraquer, Can Manco, Can Sisó (dues cases), Can Maimí, Can Paó, L'Estudi, Can Viñals, Can Mau, Cal Ferrer, Can Madí, Can Fassi, Can Càlic, Manuet, Masberu, Pinyones, Lilu, Burriquer, Ca l'Estudiant, Cal Tort, Can Ca-

ros, Can Rossell, Can Murat, Can Lluquet, Can Mullera, Can Tirano, Can Masó, Can Gurnés, Can Bruguera, Can Xalica, Cal Blau, Can Massa, Can Becaina, Can Gana, Can Pelegró, Can Riera, Can Torraïques, Can Rogic, Can Selva, Can Barraca, Can Clopès, Can Recasens, Cal Matxu (dues cases), Can Rustoi, Can Sixt, Comaxifra, Busquets (dues cases), Forn del Vidre, Palau de l'Argila, Casanova, Can Marcó, Can Guri, Can Ribes, Can Carbonell, Can Summara, Cal Campaner, Can Brun, Can Meliton, la Rectoria, Mas Romeu de Baix, Mas Romeu de Dalt, Can Saragosseta, La Belladona, Can Nara, Can Salom, Cal Poll, Deulofeu, Gimferrer, Can Saldoni, Can Samaira, Can Roca, Malavila, Rebull, Can Bosch, Can Riereta, L'Escola, Can Figueres, Can Micus, Can Xicu-Tirano, Can Colom i Can Salarichs, amb el nom de les persones que vivien a cada casa i al seu estat, el lloc de naixement, professió, si s'havia confirmat, fet la primera comunió i la comunió solemne, si prenia la butlla per a poder menjar carn a la quaresma, i si aquell any havia complert el precepte pasqual.

En total, els feligresos que havien fet la primera comunió eren 233, dels quals compliren el precepte pasqual el 1941, 173; el 1942, 195; el 1943, 219; el 1944, 242; el 1945, 229; el 1946, 247; el 1947, 224; no hi ha dades dels anys 1948, 1949 i 1950; el 1951, 153; el 1952, 134; el 1953, 127; el 1954, 122; el 1955, 135; el 1956, 110; el 1957, 136; el 1958, 109; el 1959, 208.

Interessant doncs aquets llibre per a saber les dades personals dels qui vivien a cada casa, a Vallcanera aquests anys.

Llibres sacramentals de Vallcanera

Els llibres sacramentals de l'arxiu parroquial de Santa Eulàlia de Vallcanera, foren cremats durant la Guerra Civil Espanyola el 1936, però el 1939 es recuperà de l'Arxiu Diocesà de Girona, còpia de les partides de baptismes, casaments i defuncions, des de 1918. De manera que ara (2006) a l'Arxiu Parroquial Vallcanerenc, hi ha aquests llibres:

De baptismes: I (1918-1952); II (1952-1992); i III (1993-2004)

De comunió i professió de fe: (1992-2004)

De confirmacions: I (1943-1960). Fetes pel bisbe Cartaïna: (21-X-1943) (14-XI-51) (30-V-1960)-1991); i II (1999-2003). Fetes pel bisbe Camprodon: (5-V-1999) (2-VI-2001). Fetes pel bisbe Soler: (4-V-2002).

De matrimonis : I (1918-1936); II (1936-1992); i III (1993-2004)

D'exèquies: I (1918-1958); II (1958-1992); i III (1993-2004)

Rectorologi de Vallcanera (segles XIV-XV, XIX-XXI)

1. Mn. Pere de Febrer 1323.
2. Mn. Arnau d'Olivella 1329. Diaca: Mn. Pere Dorca.
3. Mn. Arnau de Xuclà 1338. Beneficiat de Sta. Maria: Mn. Pere Aimeric.
4. Mn. Francesc Bajol 1383. Diaca: Mn. Francesc Juliol. Beneficiat de Sta. Maria: Mn. Bernat Fuirac.
5. Mn. Antoni de Camps 1402-1437. Suplert per Mn. Pere Martorell (1402-23). Diaca Mn. Joan Massaguer, suplert per Mn. Joan Diante (1402), Mn. Francesc de Rabert (1423-37). Beneficiat de Santa Maria: Mn. Ponç Calvet (1402-32), Mn. Joan Garriga (1437).
6. Mn. Joan Soms 1440. Diaca Mn. Pasqual Castell. Beneficiat de Santa Maria Mn. Pere Reig (1440-47). Supleix tots tres beneficiaris Mn. Rafael Blanqueda, rector de Sils.
7. Mn. Esteve Metge 1447. Suplert pel seu germà Mn. Miquel Metge, que deuria ser el diaca. Beneficiat de Santa Maria continua essent Mn. Pere Reig (1447).
8. Mn. Cristòfol Planes 1478, però servit per Mn. Francesc Planes. Benefici de Santa Maria: Mn. Joan Carabs, prevere beneficiat de la seu gironina.
(..)
9. Mn. Pere Falgueras, natural de Cervià i fill d'Antoni i de Teresa, que fou tonsurat el 4 de febrer de 1748, ordenat sotsdiaca el 20 de desembre de 1755, diaca el 2 de febrer de 1756⁵⁴. Fou rector de Vallcanera, on morí el 6 de febrer de 1792, segons la làpida sota la qual està enterrat dins l'església, que diu: D. O. M. / HIC JACET PETRUS FALGUERAS, RECTOR/ HVJVS ECCLESIE. OBIT/ DIE 6 FEBRVARII ANNI/ 1792. Que traduïda vol dir: *Déu Óptim i Màxim. Aquí jau Pere Falgueras, rector d'aquesta església. Morí el 6 de febrer de l'any 1792.*
10. Mn. Francesc Luis, rector de Vallcanera. Morí el 1857 (BBG 1857).
11. Mn. Pere Casadevall i Valls, segurament natural de Montagut, fou nomenat rector de Vallcanera per decret reial el 20 de juny

54. ADG, R-001-02438.

- de 1858 i ho fou fins a la seva mort el 9 d'agost de 1880 als 63 anys d'edat (18).
12. Mn. Jaume Masós i Ros, nascut a Montagut el 1837, fou tonsurat el setembre de 1865, ordenat sotsdiaca el maig de 1866 i prevere l'abril de 1867. Fou nomenat coadjutor d'Arbúcies el maig de 1867 i encara ho era el desembre de 1869, quedant-s'hi després com adscrit fins a ser nomenat ecònom de Vallcanera el 20 de setembre de 1880 i ho fou fins el 1883. Després passà a ser rector –ho era ja el 1894– de Granollers de Rocacorba, on morí el 20 d'agost de 1900 (19).
 13. Mn. Narcís Armengol i Casademunt, nascut a Talaià el 1837 i ordenat prevere el març de 1864, fou nomenat coadjutor de Vilobí d'Onyar el 30 de març de 1864 i d'Estanyol el 1869. El 1877 era ecònom de Vilanna i el febrer de 1878 rector de Colera fins el 14 de maig de 1883 que fou nomenat rector de Vallcanera, on morí el 10 de maig de 1890⁵⁷.
 14. Mn. Hermenegild Trias i Boada, nascut a Anglès el 1857, rebé la tonsura i les quatre ordes menors el desembre de 1881, el sotsdiaconat el juny de 1882, fou ordenat diaca el desembre de 1882 i prevere el juny de 1883, nomenat coadjutor de Sant Llorenç de la Muga el 6 d'agost de 1883, de Calonge el 25 de març de 1884, de Vall del Bac el 25 de febrer de 1885 i de Roses el 25 de juny de 1885. El 22 d'agost de 1889 fou nomenat ecònom de Sant Martí Sapresa, el 9 de juliol de 1890 de Vallcanera i el 18 de juliol de 1893 de Vidreres. Prengué possessió com a rector de Cistella el 4 de maig de 1894 i des del 23 de febrer de 1912 fou ecònom beneficiat de l'excol·legiata d'Ullà i capellà de les Germanetes dels Ancians Desemparats de Banyoles. Després fou adscrit a Anglès, on morí el 3 de febrer de 1940⁵⁸.
 15. Mn. Pere Vivés i Roca, nascut a Banyoles el 1866, rebé la tonsura i els quatre ordes menors el desembre de 1888, el sotsdiaconat el juny de 1889, el diaconat el desembre del mateix

55. BOOG, 1865, 628; 1858, 299; 1880, 54, 299.

56. BOOG, 1865, 457; 1866, 226; 1867, 150, 291, 467; 1880, 326; 1895, 382; 1900, 680.

57. BOOG, 1864, 142, 305; 1865, 628; 1868, 599; 1869, 441; 1877, 162; 1878, 468; 1880, 39; 1883, 347; 1890, 30, 285.

58. BOOG, 181, 682; 1882, 96, 276; 1883, 373, 447; 1884, 255; 1885, 612, 613; 1889, 678; 1890, 367; 1893, 721; 1894, 131, 219; 1912, 150; 1913, 12; 1940, 29.

- any, i el presbiterat el maig de 1890. Fou nomenat coadjutor de Garriguella el 7 de juliol de 1890, de Sant Miquel de Péra el 13 d'octubre de 1890, d'Arbúcies el 22 de juliol de 1891, ecònom de Vallcanera el 18 de juliol de 1893 i de Sant Feliu de Buixalleu el 25 de juny de 1894, on morí el 21 de febrer de 1906⁵⁹.
16. Mn. Tomàs Pelegrí i Badia, nascut a Serinyà l'11 d'agost de 1862, tonsurat i ordenat de menors el desembre de 1886, de sotsdiaca el juny de 1887, de diaca el desembre del mateix any i de prevere el 25 de maig de 1888. Fou nomenat coadjutor de Massanes el 23 de juny de 1888 i de Banyoles el 31 d'agost de 1890, regent de Bescanó el 3 de febrer de 1892 i ecònom d'aquí mateix l'1 de setembre de 1893. Prengué possessió de la parròquia de Vallcanera com a rector el 4 de juliol de 1894 i ho fou fins a la seva mort l'1 d'abril de 1935⁶⁰.
17. Mn. Josep Oliver i Terrats, nascut a Belcaire d'Empordà el 25 de desembre de 1895 i ordenat prevere el 3 de setembre de 1922. Fou nomenat coadjutor d'Agullana el 13 de setembre de 1922, de Llers el 2 de juliol de 1925 i de Tossa de Mar el 18 de febrer de 1926, sagristà del Mercadal el 28 de novembre de 1927, capellà del col·legi del Bon Pastor de Palau Sacosta, ecònom de Vallcanera des del maig de 1935 fins el juliol de 1936. Des del 1941 fou rector de Gualta i encarregat de Fontanilles, fins l'1 de maig de 1948, que per manca de salut fou adscrit a la parròquia de Torroella de Montgrí, on morí el 4 de setembre de 1949⁶¹.
18. Mn. Ramon Puig i Codina, nascut a Santa Coloma de Farners, ordenat prevere el 24 de febrer de 1934, fou nomenat coadjutor de Caldes de Malavella el 1935. Fou encarregat de Vallcanera entre 1939 i 1941 que passà a ser-ho de Ciurana i el 1942 de Santa Llogaia d'Algama⁶².
19. Mn. Miquel Llagostera i Turet, natural de Sant Privat d'En Bas, estudià al Seminari de Girona i fou tonsurat el març de 1928, rebé els dos primers ordes menors el 22 de setembre de 1928,

59. BOOG, 1888, 404; 1889, 602, 778; 1890, 202, 367; 1890, 371; 1891, 751; 1893, 721; 1894, 226; 1906, 196.

60. BOOG, 1886, 345, 458; 1887, 623; 1888, 135, 329; 1890, 29, 370; 1892, 55; 1893, 722; 1894, 131, 219; 1913, 56; 1935, 116.

61. BOOG, 1922, 195; 1925, 326; 1926, 160; 1928, 136; 1935, 150; 1949, 170.

62. BOOG, 1934, 127; 1935, 178; 1941, 175; 1942, 178.

i els altres dos el febrer al 1929, fou ordenat sotsdiaca el 16 de juny i diaca el setembre del mateix any. Fou coadjutor de Banyoles (1934), ecònom de Rocabrana des de l'abril de 1936 i nomenat rector de Vallcanera el 7 de juny de 1939 i ho fou fins el 1946. Morí el 1972⁶³.

20. Mn. Lluís Gonzaga Pons i Pujol, nascut a Sant Hilari Sacalm el febrer de 1888 i ordenat prevere el 17 de maig de 1913. Fou nomenat coadjutor de les parròquia de Sadernes el 3 de març de 1914 i de Sant Pere Pescador el 23 de juny de 1916. També fou beneficiat d'Arbúcies (1916-40), ecònom de Fonolles des del 20 de gener de 1940 i encarregat de Sant Iscle d'Empordà, ecònom de Vallcanera des del setembre de 1946 fins el 1958, que fou adscrit a la parròquia de la catedral de Girona, on morí el 14 de desembre de 1963. Tenia afició a la poesia, com hem escrit en altre ocasió⁶⁴.
21. Mn. Joan Molas i Saña, nascut el 1926, que fou ecònom de Vallcanera des de 1958 a 1966 i després rector de El Malloll i de Puigpardines (1966-2003).
22. Mn. Narcís Tortós i Badia, nascut a Girona el 28 d'agost de 1932, fou ordenat prevere el 7 de juliol de 1957. Fou sagristà de la catedral (1957-65), vicari de Santa Eugènia de Palamós (1965-66), encarregat de la parròquia de Vallcanera (1966-72), regent d'Orriols i St. Esteve de Guialbes i ecònom de Llampaias (1972-83), ecònom i rector de Porqueres (1983-2004) i de Pu-jarnol (1984-2004), que passà a la residència sacerdotal Bisbe Sivilla de Girona, on morí el 31 d'agost de 2005⁶⁵.
23. Mn. Martirià Torras i Planadecurssach, rector de Sils (1972-1990) . Ecònom. Cf. Rectorologi de Sils.
24. Llic. Felip Hereu i Pla (1991-2001). Rector. Cf. Rectorologi de Sils.
25. Dr. Josep Mª Marquès i Planagumà (2001-03). Rector. Cf. Rectorologi de Sils.
26. Dr. Ernest Zaragoza i Pascual (2003-06). Rector. Cf. Rectorologi de Sils.

63. BOOG, 1928, 135, 441; 1929, 153, 291, 425; 1934, 378; 1936, 128; 1939,91; 1972, 347.

64. BOOG, 1914, 136; 1916, 328; 1963, 21.

65. BOOG, 2005, 511.

27. Llic. Joan M. Amich i Raurich (2006-10). Rector. Cf. Rectorologi de Sils. Des del 24 de març de 1991 fins el 31 de juliol de 2006 els rectors de Riudarenes ho foren també de Vallcanera. El que això escriu en fou l'últim.

PARRÒQUIA DE SANT MARTÍ DE RIUDARENES

Sant Martí de Tours, patró de Riudarenes i de l'Esparra

Sant Martí de Tours és un dels sants més populars a França i arreu d'Europa. A Catalunya, són moltes les parròquies que li estan dedicades, des que els cristians del Nord del Pirineus, repoblaren les nostres contrades després de la retirada dels sarraïns. La seva primera biografia escrita per Sulpici Sever ha estat la que ha inspirat totes les altres que s'han escrit del nostre sant. Per ella sabem que Martí nasqué vers el 317 a Panònia (Hongria) en el sí d'una família benestant, però pagana, i que seguint els passos del seu pare, que era oficial de l'exèrcit, serví la milícia alguns anys, on es batejà i menà una vida honrada. Fou en aquesta època, que trobant un pobre mort de fred, partí la seva capa i li va donar la meitat perquè s'abrigués. Després, en somnis, veié que la portava el santercrist. Així se li feren paleses les paraules del Jesús: *El que féreu a un d'aquests més petits germans meus, a mi m'ho féreu.*

Deixà però la milícia i fundà a Ligugé, prop de Poitiers, un monestir que encara existeix, habitat per benedictins, on practicà la vida monàstica sota la direcció del bisbe diocesà sant Hilari, fins que per elecció popular fou elegit bisbe de Tours el juliol del 371, però amb l'oposició d'alguns bisbes. Durant els seus 26 anys d'episcopat, visqué sempre com un auster monjo, dedicant força temps a la pregària, a la predicació i a l'estudi de la Bíblia. Fundà diversos monestirs, reformà el clergat, evangelitzà el món rural combatent les supersticions populars, i obtingué nombroses conversions de pagans al cristianisme. Es distingí per la seva caritat envers els pobres, els malalts i els captius, i en la defensa dels més dèbils davant la prepotència dels rics, enfrontant-se fins i tot a l'emperador Màxim. Tingué detractors en el món clerical i fora, com tots els homes de vàlua, però encara tingué molts més admiradors. Morí a Candes el 8 de novembre del 397, on havia acudit per a posar pau entre els clergues d'aquella parròquia. Veient que es moria, els seus monjos li degueren: *Perquè ens deixeu, pare? A qui anirem en la nos-*

tra desolació? Envairan el ramat llops ferotges: ¿qui ens defensarà de les seves mossegades, si ens manca el pastor? Sabem que voleu estar amb Crist, però una dilació no us farà perdre ni minvar el premi; compadiu-vos de nosaltres. Aleshores, Martí pregà Déu dient: Senyor, si encara sóc necessari al vostre poble no defujo el treball, faci's la vostra voluntat. Davant d'aquesta actitud, el seu biògraf exclama: O baró, digne de tota lloança, mai derrotat pels treballs ni vençut per la tomba, igualment disposat a una cosa i altra, que no va tremolar davant la mort ni refusà la vida!

La seva mort fou tan exemplar com ho havia estat la seva vida, de manera que fou el primer sant no màrtir que l'Església Catòlica venerà. Sant Martí encara és un sant per a imitar als nostres dies. No estava aferrat a la terra, si no que només cercava de fer la voluntat de Déu. La seva caritat immensa desperta la nostra responsabilitat davant de qualsevol necessitat, pobresa i malaltia. I ens crida com ell a unir admirablement la vida espiritual de pregària i de contemplació amb el testimoniatge de vida, que evangelitza, i l'acció compromesa envers els germans i germanes, especialment els més necessitats. Que tothora la seva intercessió aconseguixi pel nostre poble les benediccions de Déu.

El delme de Riudarenes

Segons veiem pels pergamins de la mitra de Girona y el cartoral dit de Carlemany, publicats pel nostre antecessor a Riudarenes, Mn. Josep Mª Marquès, la batllia de Sils, Riudarenes i Vallcanera era regentada per persones de famílies poderoses. Sabem que a la primeria del segle XIIIè la posseïa Guillem de Partegàs, i que aquest i la seva mare, el 21 de gener de 1249 la cediren al matrimoni format per Pere Justa i Guillema, rebent-los com a homes seus, a canvi de 30 sous barcelonesos dels de 88 el marc de plata. Aquesta transacció l'enregistrà el domer de Riudarenes, Mn. Pere⁶⁶.

El 8 de maig de 1257 el bisbe Pere de Girona y el capítol d'aquella seu confirmaren al prior Guillem, del monestir de Sant Pere de Cercada, el delme de l'estany de Riudarenes, llegat al monestir per Pere Ramon de Vilademany, que ja el bisbe Berenguer de Castellbisbal havia confirmat sense consentiment del capítol, a canvi d'un cens de dos parells de capons, i la prestació d'un *aureum alfonsí* per cada nou prior, d'acord

66. J. M. MARQUÈS, *Pergamis de la mitra de Girona*, núm. 191.

amb l'arbitratge donat per Bernat, paborde de Sant Martí Sacosta i el mestre Ramon Joan, doctoral de la seu⁶⁷.

Astruc de Caldes, veí de Riudarenes, el 1287 havia comprat el terç dels delmes de Sils i Vallcanera, però aquest se'ls vengué als domers de Riudarenes, Pere Guitart i Guillem de Masdó, que per manament del bisbe de Girona, Guillem de Vilamarí, el vengueren a Pere de Caldes, que segurament era fill o net del dit Astruc el 26 de setembre de 1318 (Ibíd. núm. 768 i 771). En efecte, el 15 de febrer de 1319 Pere de Caldes, de Riudarenes, reconeix tenir en feu pel bisbe de Girona el delme de les parròquies de Sils i Santa Eulàlia de Vallcanera, dels masos Bosch, Metge i Requesens de Sils, i d'una feixa que té Ponç Perpinyà de Caldes i del mas Freixes de Vallcanera, delmes que havia comprat als dits domers de Riudarenes. En aquest document apareix com a testimoni un clergue de Vallcanera, anomenat Arnau d'Olivella, que segurament era el rector, i per tant és el nom del rector més antic que coneixem⁶⁸.

Guillem de Blanes i la seva esposa Alamanda, el 21 d'abril de 1298 adquiriren a Ponç de Catllar els drets que aquest tenia a Riudarenes i a l'Esparra (pergamí de la mitra, núm. 528). Cinc anys més tard, el fill de Guillem, anomenat Ramon de Blanes, es casà amb Giralda, filla de Bernat d'Horta, el qual el 21 de novembre de 1303 la dotà amb 11.000 sous, que Ramon assegurà sobre el seu castell de Blanes i sobre el delme que tenia a Riudarenes⁶⁹.

Sabem també que part de les rendes del benefici de la sagristia de la col·legiata de Sant Feliu de Girona provenien de Sils, perquè Pere de Mont, procurador de Dalmau de Mont, sagristà d'aquella col·legiata, el 12 de juny de 1320 nomenà Grau Font, de Sils, per a batlle de les rendes situades dins la seva parròquia⁷⁰.

Visites pastorals de Riudarenes (segles XIV-XV)

Les actes de visita pastorals, passades pels bisbes de Girona o els seus delegats, proporcionen força informació sobre l'estat de les parròquies. Des del segle XIV incideixen sobre tot en les qüestions de culte i

67. ID., *Cartoral de Carlemany*, pergamí núm. 475.

68. ID. Ibid., núm. 578.

69. ID. Ibid., núm. 587.

70. ID., Pergamins de la mitra, 830

de la moralitat dels clergues i laics. Més tard, s'enriqueixen amb l'inventari dels objectes de culte i ornaments, i miren de remeiar les deficiències en edificis i equipaments litúrgics i de la casa rectoral.

A l'Arxiu Històric Diocesà de Girona es conserven les següents actes de visites pastorals de la parròquia de Santa Martí de Riudarenes. *Tres del segle XIV*: 1323, 1329, 1383; *deu del segle XV*: 1402, 1423, 1432, 1437, 1440, 1447, 1470, 1474, 1478, 1490; *vint del segle XVI*: 1506, 1510, 1511, 1514, 1520, 1527, 1529, 1532, 1539, 1545, 1548, 1551, 1557, 1559, 1563, 1566, 1573, 1580, 1588, 1591; *dinou del segle XVII*: 1602, 1606, 1608, 1610, 1613, 1615, 1617, 1626, 1629, 1632, 1634, 1637, 1639, 1659, 1661, 1671, 1681, 1689, 1692; *tretze del segle XVIII*: 1700, 1718, 1723, 1732, 1734, 1736, 1746, 1758, 1762, 1768, 1777, 1780, 1786; i *tres del segle XIX*: 1828, 1851 i 1857.

La primera visita pastoral de la parròquia de Riudarenes, que es conserva a l'Arxiu Històric Diocesà de Girona es del 6 de juny de 1323 –tot i que creiem que és de l'any anterior–. Diu que Berenguer Serra, clergue de Pujes, fa el servei de la parròquia per Pere Esteve, clergue de la mateixa⁷¹. En canvi, la visita del 30 de juny de 1323, passada per Girald Calvet, prior del monestir de canonges regulars de Santa Maria de Roca-rossa, en el terme d'Hostalric, només anota els noms dels testimonis Pere de Caldes i Berenguer Gener, que havien de declarar sobre l'estat de la parròquia, i els noms dels domers –rectors que feien el servei per setmanes–, que són els primers coneguts: Guillem de Masson i Pere Guitart, que eren presents i hi residien⁷².

La segona visita conservada de “ecclesiam Sancti Martini Rivo Arenarum”, fou feta pel visitador delegat el 26 d'octubre de 1329. No hi ha res a corregir, llevat de que el prevere degà no viu a la parròquia sinó al monestir de Breda, tot i que té un benefici a Riudarenes, però els declarants no saben si el bisbe li ha dispensat la residència. A més diuen que els preveres Pere de Ribas i Arnau Bosch establerts a la capella de Montcorb “Monte Curvo” es dediquen a comprar i vendre amb usura; i que aquests i el capellà d'“Argimont” –que vivia en aquell santuari– hi eren per Grau de Blanes i Pere d'Horta. Hi havia certes diferències amb el monestir de Breda, perquè el cambrer del de Sant Pere de Galligants, establí a Pere de Creixell, clergue de l'església de Girona, certs drets, però que la dècima del batlle Nadal no podia ser obligada

71. VP. Vol. 168, f. 14v.

72. VP, vol. 168, f.19r.

ni alienada per ells. Pere Guitart i S. de Massanes, domers de l'església de Riudarenes diuen que el clavari Bernat de Soms no resideix al poble, sinó al monestir de Breda, on és domer de l'església de Santa Maria. I el visitador li mana comparèixer davant la cúria de Girona⁷³.

La tercera visita la passà el visitador Vicenç Carbonell el 16 de gener de 1383. Per ella sabem que el rector era Guillem Sabater, absent, que vivia a Girona i tenia un benefici a la catedral. A Riudarenes feia el servei el domer Ponç Calvet –abans rector de l'Esparra i clavari de Riudarenes– que també tenia el benefici de l'altar de Sant Bartomeu, de Sant Martí Sacosta amb residència dispensada, i el clavari era des de l'1 de juny de 1382 Pere Ferrer, amb llicència donada pel vicari general Miquel de Sant Joan, el 30 de maig anterior. El visitador trobà el Santíssim, els sants olis i els corporals, tot bé. Però a l'altar de Sant Martí hi mancaven dues estovalles i alguns corporals i dos roquets, que manà es fessin abans de Pasqua, així com que tanquessin amb clau la pica baptismal, sota pena d'interdicte. El benefici de la capella de Montcorb l'obtenia el rector de l'Esparra, Pere Ledon. Les rendes dels beneficis parroquials eren de 25 lliures anuals i la del clavari només 14 o 15. Els clergues no tenien fama d'incontinentes ni d'usurers, i el batlle era Guillem Valentí⁷⁴.

La quarta visita conservada –primera del segle XV– és del 2 de juliol de 1402 i fou passada per fra Joan, arquebisbe d'Arborea, que regentava la diòcesi de Girona com a delegat del cardenal Berenguer d'Anglesola. Per la visita, sabem que el domer Ponç Calvet feia un any i mig que era absent, i per això se li segresten els fruits del seu benefici. El rector és Berenguer Saplana, i el seu benefici rendeix 20 lliures anuals i el del clavari 15 lliures, el primer era de col·lació del bisbe de Girona i el segon de presentació de Pere Homs, de Riudarenes. El visitador ho troba tot bé: Santíssim, corporals, crisma, fonts baptismals i els altars de Sant Martí i Sant Ponç –aquest apareix per primera vegada–, però com que l'església perilla de caure, manà reparar-la d'acord amb un mestre d'obres.

Els obrers Ramon Turbany i Guillem Ferrer, el batlle Ramon de Busquets, i els parroquians Gerald de Puigpardina, Bernat de Martorell, Pere Riba, Francesc Sifred, Pere Oller i Joan Calvet, que la capellania valia 30 lliures i la del claver 13. A la parròquia tot està bé, però que Ponç Calvet tenia a casa seva una esclava de 26 anys, que comprà i

73. VP, vol. 5, f. 96r.

74. VP, vol. 14, ff. 10v-11v.

havia estat batejada amb el nom de Caterina, amb la que era fama que pecava carnalment, però que feia tres mesos l'havia tret de casa seva, donant-li 70 florins per a enfranquir-se⁷⁵.

El bisbe Andreu Bertran visità Riudarenes el 25 de setembre de 1423. Els domers eren Joan Garriga i Ponç Calvet, i el clavari Bernat Daniu, tots tres residents. Les rendes anyals de cada domer eren de 30 a 35 lliures, la col·lació de les quals tocava respectivament, al capítol i al bisbe de Girona i el benefici del clavari, que tenia 20 lliures anuals era de presentació dels "homes bons" de la parròquia.

El bisbe troba un copó de plata que guarda el Santíssim, tancat dins el sagrari i un altre copó també de plata per a portar la comunió als malalts. Els sants olis estan en ampolletes d'estany, dins una caixa, a la qual mana posar-hi pany i clau abans de quinze dies, sota pena d'interdicte. La pica baptismal té l'aigua neta i està tancada i tapada amb un cobertor. L'altar major té mantells, pàl·lies, corporals, cobertor de cuir, dos calzes de plata i tres missals adornats, però no té ara perquè és consagrat. L'altar de Sant Ponç també té mantells, pàl·lies, corporals, cobertor de cuir, però no calze ni missal, ni ara perquè també es consagrat.

L'altar "nou" de Santa Maria portar el dia anterior (24 de setembre) li faltaven mantells i altres ornaments necessaris i el bisbe manà sota pena d'interdicte, que tanquessin els forats que hi havia en aquella capella d'ací a Tots Sants, perquè no hi entri l'aigua quan ploqui. També el bisbe mana reparar les albes i una patena trencada i com a les altres esglésies, renovar el Santíssim cada quinze dies, posar cada any un nou ciri pasqual la vigília de la Pentecosta, per batejar, i escriure en un pergamí les paraules de la consagració i les de posar l'aigua dins el calze a manera de sacres.

Interrogats pel bisbe, els obrers diuen que la vida i fama dels preveres és bona. Però el clavari Bernat Daniu a vegades l'han sentit jurar pel cap i altres membres de Déu i que no diu totes les misses que li pertocuen; que els domers no beneeixen l'aigua per les piques de l'església els diumenges, ni volen confessar ni administrar els altres sacraments la setmana que no els toca, ni celebren tots els aniversaris a que estan obligats. El bisbe mana sota pena de 10 lliures barceloneses cada vegada, a Daniu que no juri pels membres de Déu; i als domers que estiguin atents a administrar els sacraments la setmana que els toca, i que beneixin l'aigua cada diumenge i que confessin, i si no ho fa el domer que

75. VP, vol. 15, f. CXXXVr.

li toca, que ho faci l'altre, sense excusar-se un per l'altre, ni fer esperar els fidels fins la setmana que els toqui. També manà reparar l'escala del "cimbori seu campanile" de l'església abans de tres mesos, sota pena d'interdicte. I el diumenge 26 de setembre el bisbe consagrà l'altar de la dita capella sota l'advocació de Santa Maria⁷⁶.

Essent bisbe de Girona el cardenal dominic Joan de Casanova (1431-36), el visitador passà nova visita pastoral a Riudarenes el 23 d'octubre de 1432. Continuen en els seus càrrecs els mateixos domers i diaca. El Santíssim, pica baptismal i sants olis, llibres, ornaments i altars, tot està bé. A l'altar major, dedicat al patró Sant Martí, hi ha els dos beneficis dels domers, que rendeixen cadascun 30 lliures anuals, però el que obté Joan Garriga és de col·lació del bisbe i el de Ponç Calvet del capítol de Girona. A l'altar de Sant Ponç no hi ha cap benefici fundat. A més del sagrari, hi ha un altre copó de plata per a portar la comunió als malalts i tres calzes més i una capsa tots de plata que guarda relíquies de sants. El visitador diu que l'església parroquial enderrocada totalment a causa del terratrèmol i de la seva antiguitat –es refereix a algun dels terratrèmols que hi hagué entre 1427 i 1429, que ensorraren o malmeteren moltes esglésies, entre elles les dels monestirs d'Amer, Banyoles, Camprodon, Sant Llorenç del Mont, Santa Maria de Ridaura i de Ripoll– i mana que d'aquí a un any s'acabi de reconstruir, posant-li una segona volta, ara que ja està casi coberta, de manera que s'hi pugui celebrar l'ofici diví⁷⁷.

El 27 de febrer de 1437 hi hagué novament visita pastoral. Tot està igual de bé que cinc anys enrere. El primer domer i rector continua essent Joan Garriga, i el segon domer Bernat Bertran, servit pel clavari Bernat Daniu i per Pere Boix, resident a Sils. El benefici de l'altar de la Mare de Déu, l'obté Antoni Fàbrega, resident a l'església de Riudellots de la Selva, i està servit per Raimon Despuig⁷⁸.

El 26 d'agost de 1440 hi hagué nova visita pastoral. Segons l'acta, els domers i beneficiat de Santa Maria eren els mateixos i tot estava igual que la visita anterior. El visitador manà fer abans de Nadal un pal·li nou amb el seu frontal per l'altar major i sota pena d'interdicte que facin fer una capsa nova pels sants olis⁷⁹.

76. VP, vol. 18, ff. LVIIIv-LVIIIr.

77. VP, vol. 19, f. CXCVIIv.

78. VP, vol. 168, s. f.).

79. VP, vol. 21, f. 225r-v.

El 24 de gener (?) de 1447 hi hagué nova visita. Els domers eren, el rector Antoni de Camps i Bernat Bertran i el clavari Joan Reverter. El benefici de Santa Maria, instituit per Ponç Calvet, antic domer i de presentació del Mas Calvet de Riudarenes, l'obtenia Baltasar Batllori, però era servit pels domers. El rector Camps havia fundat un altre benefici, del qual en tenia el dret de presentació, que obtenia Antoni Fàbrega, resident a Riudellots, i era servit pel mateix Antoni de Camps. A l'altar de Sant Ponç ara hi ha un altre benefici, de presentació dels parroquians, que obté Joan Sunyer, resident a Sils, que era servit pel clavari. El visitador manà cobrir l'església d'ací al proper mes de maig, i fer dos roquets rodons sota pena de 110 sous, i que d'aquí a la festa de sant Martí facin una campaneta de pedra⁸⁰.

El 24 de juny de 1470 es passà novament visita pastoral. Tot continuava igual i el rector continuava essent el primer domer Antoni de Camps, el segon domer ara és Antoni Sanaltera o Ça Naltera, i el clavari Pere Regs, absent, però servit per Antoni Ferragut. El benefici de l'altar de Santa Maria l'obtenia Baltasar Batllori, absent, que era servit pel primer domer. Hi havia encara en aquest altar un altre benefici servit per Joan Reverter. El visitador ho troba tot bé, però mana que abans de dos anys facin fer una nova pica baptismal sota pena d'interdicte⁸¹.

Novament hi hagué visita pastoral el 9 de novembre de 1475, passada personalment pel bisbe de Girona Joan de Margarit. L'acta diu que el Santíssim estava guardat en un copó de plata dins el sagrari situat darrera del retaule de l'altar major. L'altar major està ben equipat litúrgicament, però mana als obrers que facin fer dos mantells abans de Pasqua, sota pena d'interdicte. Hi havia només un calze defectuós amb la seva patena, perquè havien desaparegut dos altres calzes de poc valor i un copó, el dia que el prevere clavari, que tenia cura de tocar les campanes, havia deixat les claus al pagès Pere Arloni, als quals el bisbe mana que compareguin abans de quinze dies a la cúria de Girona per a declarar sobre aquest afer. Aquest altar major tenia dos missals, un amb les col·lectes i l'altre votiu, un epistolari modern força bo, un evangeliari antic, tres vestimentes litúrgiques, dues pels dies de festa i una pels ferials, dues pàl·lies brodades, altra de vellut blanc amb la imatge de Sant Martí i altres de diversos colors. La pica baptismal està

80. VP. Vol. 22, ff. 280v-281r; 413v-414r, que semblen dues visites diferents.

81. VP, vol. 23, f. 255r.

bé. El bisbe mana posar clau a la caixeta dels sants olis; fer un mantell per a l'altar de Santa Maria, pagant-ne dues parts el beneficiat Baltasar Batllori i la tercera Joan Reverter, que feia el servei, consistent el celebrar la missa cada diumenge i dues vegades per setmana. Davant d'aquest altar hi havia una llàntia que no cremava i ha de cremar tots els diumenges i festes, i també ha de cremar un ciri des de l'elevació fins a la fi de la comunió. Encara hi havia altre benefici instituït per Antoni de Camps, rector de Sils, de presentació del bisbe, que obté Joan Reverter, absent, que rendia 10 lliures anuals amb obligació de celebrar dues misses cada setmana, una de la Mare de Déu i altra de difunts. Tot i que ell, el 26 de juny del mateix any havia presentat davant del notari de Girona, Berenguer Sa Sala, el document de la seva dotalia, datat el 21 de juny de 1443, en poder de Miquel Oller, de Riudarenes, que era patró del benefici, on constava que la seva obligació era dir una sola missa per setmana, una setmana de la Mare de Déu i altra de rèquiem. Però el visitador mana al beneficiat que li presenti abans de quinze dies la dotalia del seu benefici sota pena de 20 lliures.

Visità l'altar de Sant Ponç, decentment ornamentat, que tenia el benefici del clavari, de presentació dels parroquians, i l'obtenia Salomó Rupit, canonge de Girona i rendia 18 lliures anuals, amb l'obligació de celebrar la missa matutinal dels diumenges, tocar les campanes, guardar els ornaments, fer cremar una llàntia nit i dia, i facilitar als domers tot el necessari pel culte.

Abans, cremaven sis llànties, dues a càrrec del sagristà, dues a càrrec dels obrers i altra del clavari, però ara només en cremen quatre, dues a costa del sagristà, la tercera a costa dels obrers i la quarta del clavari, i el visitador mana als obrers que facin cremar les altres dues que falten, sota pena d'interdicte.

Visità també els llibres corals i trobà un oficer, un salteri, un breviari antic, que és de la capella de Montcorb, un llibre de consueua, un antifonari santoral i dominical, un responsorial santoral i dominical. Tres llegendaris, dos diurnals i un santoral de lletra antiga. Els preveres reclamen que des de fa temps, en un escriptori de Girona hi ha un breviari notulat de Riudarenes. El visitador mana que els set llibres restants siguin reparats abans de la quaresma, sota pena d'interdicte, pels pares de família de la parròquia.

Els domers són ara: Jaume Silvestre, absent i Baldomer Abria, i el valor de les seves respectives rendes són 25 lliures cada any. A l'església hi entrava l'aigua pel campanaret –que tenia dues campanes i dues

esquelles– i el bisbe mana reparar la teulada sota pena d'interdicte pels pares de família de la parròquia.

Interrogats els preveres sobre la situació moral dels feligresos, responen sota jurament, que no n'hi ha cap d'heretge, que tots es confessen, llevat d'un que pegà a un prevere, ningú copula fora del matrimoni, no hi ha cap concubinari, ni que faci sortilegis, i que la resta tot està bé. En foren testimonis seglars Vicenç Epuli i Guillem Favi, i d'altres parroquians. El 15 del mateix mes de novembre Guillem Favi, procurador del benefici del clavari, i Pere Arloni, comparegueren a Girona davant d'Andreu Alfonsell, de Joan de Sant Martí i de Pere de Laceria, canonges de Girona, i del doctor Gaspar Vilana, per a respondre dels dos calzes robats, però s'acusaren l'un a l'altre i a l'obrer Antoni Puigpardina, de Riudarenes. Foren sentenciats davant del notari Guarí de Novell i dels testimonis Bernat Reig i Rafael Bertran, a pagar els dos calzes i el copó que havien desaparegut⁸².

Novament Riudarenes fou visitat pastoralment per un visitador delegat el 29 de novembre de 1478. Tot estava igual que la visita anterior, però ara hi ha, a més un copó de plata daurada per portar el viàtic als malalts, un calze de plata amb la seva patena, altre calze que és de la capella de Montcorb, una custòdia de plata i els dos beneficis de l'altar de Santa Maria, el que obté Baltasar Batllori, servit per Ponç Costerer i l'altre per Joan Cendrer, a qui el visitador mana fer cremar la llàntia els diumenges i festes⁸³.

L'última visita pastoral del segle XV fou feta pel visitador delegat el 24 de febrer de 1498. Tot està com a la visita anterior, només que el Santíssim està en una capsula d'ivori, que el visitador mana fer-la de plata i renovar les hòsties consagrades cada vuit dies. També mana als obrers fer de plata les crismes que ara són d'estany, i tres pàlies per l'altar major, abans de sis mesos. Les fonts baptismals, vasos litúrgics, llibres i ornaments tot està bé, però mana fer dues casulles de festa. Els domers són Pere Carbonell, absent, que servia la doma per Bartomeu Abria, i Jaume Noell, resident. Un dels domers ha de fer cremar una llàntia, i els hereus de Montcorb un ciri durant la missa. El benefici de l'altar de la Mare de Déu, de presentació dels parroquians, l'obté Joan Folguer, que ha de fer residència, celebrar missa dues vegades la set-

82. VP, vol. 24, ff. 143v-146r.

83. VP, vol. 26, ff. 41r-42r.

mana, i dir la missa matutinal dominical, a més de tocar les campanes, netejar l'església, mantenir una llàntia encesa, cantar l'evangeli, ajudar els domers en les misses conventuals, portar la creu en els enterraments i administrar els sacraments. El benefici de Sant Ponç, de presentació del Mas Calvet, l'obtenia Salomó Rupit, canonge de Girona, i era servit per un altre. El visitador mana als beneficiats fer per aquest altar dues pàl·lies o mantells i un cobertor de cuir abans de sis mesos. El benefici del qual són patrons, els del Mas Oller, l'obté Antoni Metge, que ha de mantenir una llàntia encesa.

Hi ha dues llànties que cremen, una a costa dels sagristà i altra a costa dels obrers. El visitador mana als clergues cantar els cinc aniversaris i les hores canòniques de matines i vespres, sota pena d'interdicte. I que cremin dos ciris davant de l'altar de la Mare de Déu en totes les misses que s'hi diguin, un a costa d'en Guersi i l'altra d'en Boulous, de dita parròquia⁸⁴.

La primera visita pastoral de Riudarenes després de la Guerra Civil Espanyola

La primera visita pastoral que féu a Riudarenes el Sr. Bisbe de Girona, Dr. Josep Cartaïa i Inglés, acabada la guerra civil espanyola fou el 19 d'octubre de 1943. D'aquesta visita en tenim l'acta completa, que consta només de dues pàgines, però dóna dades interessants sobre la parròquia.

Per la mateixa sabem que fou secretari de la visita Mn. Francesc Rabassa, arxiprest de Santa Coloma de Farners. I que a l'entrada de la població, reberen el bisbe: *"el Rdo. Cura Ecónomo, autoridades, niños y niñas de las escuelas nacionales con sus respectivos maestros y el pueblo de Riudarenes, si bien era escaso el número de hombres. Visitados los altares, confesionarios, vasos sagrados y demás objetos del culto divino, preguntamos catecismo a los niños y niñas de la parroquia, no pudiendo visitar el cementerio por estar demasiado lejos.*

Alabamos la reparación del templo y de los altares, hecha en la forma correspondiente, pero contrasta ésta con el mal efecto que producen las paredes, principalmente del presbiterio, que reclama ser pintado de nuevo. La pila bautismal podrá colocarse en la misma capilla

84. VP, vol. 28, ff. 253r-255v.

donde está, pero en la forma que hemos indicado. Interesa el arreglo de la puerta lateral, que se abrió durante la revolución marxista, y del pavimento.

Encargamos la enseñanza del catecismo, lo mismo en el templo que en las escuelas, la constitución de la cofradía del Santísimo Sacramento (la Minerva) y la fundación de algún centro de Acción Católica, por escaso que sea el número de personas que se presten a figurar en la misma”.

I finalment, mana al rector que tingui un llibre d'estadística, anomenat *De Statu Animarum*, per a conèixer millor els seus feligresos.

Funcionament de la Parròquia de Riudarenes (s. XVIII)

Segons les visites pastorals, l'església parroquial de Sant Martí de Riudarenes, l'any 1700 tenia sis altars: el major, el del Roser, i els de Sant Isidre, Sant Miquel, Sant Ponç i del Sant Crist, i el rector era Mn. Francesc Ruffi (1709). Després de la Guerra de Successió sabem que hi havia relíquies dels sants màrtirs Vidal i Generós, a més de la de sant Ponç. Al damunt de la sagristia hi havia un local, que el 1758 servia de classe, per fer escola als infants. El 1768 era rector Mn. Joan Simon, ajudat per altres dos preveres, anomenats el *capellà clauer* i el *capellà d'ànimes*. El primer tenia cura d'obrir i tancar les portes del temple, de tocar les campanes, que els altars estiguessin nets... I el capellà d'ànimes, era coadjutor del rector. A més hi havia alguns beneficis fundats en dita església, que els havien guanyat preveres no residents a Riudarenes, els quals encarregaven als mossens d'ací de dir les misses a que estaven obligats. Ara que sovint només hi havia el rector, perquè els altres dos capellans tenien poca renda, és a dir eren poc remunerats. L'economia parroquial era portada pels seglars, dits obrers, i elegits anualment, els quals sota la direcció del rector rebien i gastaven els diners donats a l'església, mentre que el rector s'encarregava de cobrar els delmes i les primícies.

Els beneficis consistien en un capital o béns productius, amb els interessos o el producte dels quals es mantenia un capellà, que era anomenat "beneficiat", el qual havia de dir les misses estipulades pel fundador en benefici seu i de la seva família. El fundador es reservava el dret de patronatge, o bé deixava com a patró a un familiar seu, al rector o a l'alcalde, etc. El patró havia de presentar al bisbe el prevere que havia de fer-se càrrec del benefici, i una vegada aprovat pel bisbe, el patró havia de vetllar perquè el beneficiat complís amb les obligacions

de misses i sufragis estipulats en l'acta de la fundació del mateix benefici. A l'església parroquial de Riudarenes hi havia dos beneficis: el del Roser, fundat a l'altar de la Mare de Déu del Roser, que només rendia tres lliures anuals, el patró del qual era la família Valmanya Morell, de Riudarenes; i el benefici de Sant Martí, fundat a l'altar major per Ramon Alemany, propietari del mas del seu cognom, que moriria sense descendència el 19 de desembre de 1790. Aquest benefici havia de ser servit amb preferència per un prevere parent del fundador, el qual havia de viure a Riudarenes i dir cada diumenge la "missa baixa" (= la de mig matí, perquè les altres eren la primera i la major –última del matí–, aquesta dita sempre pel rector). Aquest benefici estava generosament dotat amb onze sous, mentre duressin els fruits de l'herència, essent un dels beneficis més cobejats de la comarca per la seva bona dotació.

A la parròquia de Riudarenes, després de la Guerra Civil espanyola, hi havia cinc fundacions de misses pels difunts: Fundació Massaguer; fundació del rector Mn. Joan Xifré; fundació del rector Mn. Lluís Peramon; fundació del Pal·li i Aniversari i fundació de la Parròquia. Les misses de difunts ajudaven a viure els mossens que les deien, perquè no tenien sou fix de cap mena. D'aquí que alguns rectors fessin fundacions amb els seus estalvis a fi d'ajudar econòmicament els seus successors i alhora assegurar-se uns sufragis anyals per la seva ànima i les dels seus familiars. D'aquestes fundacions en tenim el corresponent llibre fet pel rector Mn. Joan Solà (1961-77), més el de misses de "Catino" (1944-62).

La crema de l'església de Riudarenes

El 2 de maig de 1640 moriren a Riudarenes vuit soldats del rei i 14 foren ferits, uns diuen perquè es barallaren entre ells mateixos i d'altres, que foren morts pels pagesos revoltats de la vila i contrada. Els soldats es fortificaren dins l'església parroquial i des del campanar –que no l'actual, sinó l'altre anterior– es defensaren a trets, mentre que la gent fugí a les muntanyes, quedant la vila només amb algunes dones i infants. El 3 de maig els soldats saquejaren i cremaren la rectoria i església de Riudarenes, salvant el Santíssim Sagrament, dos frares caputxins que passaven per aquell indret, els quals ho comunicaren al bisbe de Girona. El bisbe era el benedictí observant fra Gregorio Parceró, que el 13 de maig excomunicà tot el terç de Leonardo de Moles, que quedà així del tot desacreditat, i quan el 31 de maig cremaren l'església de

Montiró amb el Santíssim dintre, els declarà heretges sacramentaris—. Després, les altes esferes cregueren que la revolta de Barcelona del dia del Corpus havia estat encoratjada per bisbe Parcero, considerat des de llavors com desafecte al rei, la qual cosa li meresqué ser desterrat de Catalunya el 6 de febrer de 1643. Davant la inseguretat, anà a Madrid i s'hostatjà al monestir de San Martín, i Felip IV el nomenà membre del seu Consell Reial. El 1653 retornà a Girona i renuncià al bisbat, però el rei el féu bisbe de Tortosa, on morí el 17 de novembre de 1663 als 97 anys d'edat, conservant bones les seves facultats mentals. Fou enterrat a la via sacra de la catedral, amb un epitafi molt elogiós. Aquest bisbe havia nascut el 12 de març de 1566 a Valença do Minho (Portugal, Diòc. de Pontevedra), pres l'hàbit de Sant Benet al monestir de San Martín Pinario, de Santiago de Compostela el 22 de desembre de 1590, i després d'estudiar als col·legis de San Esteban de Ribas de Sil i San Vicente de Salamanca, havia estat professor de teologia escolàstica a la Universitat d'Iratxe (Navarra), però les seves grans dots d'orador l'inclinàren a seguir la carrera de predicador al seu monestir de professió (1604-07, 1610-13). Després fou abat de San Vicente d'Oviedo (1607-10, 1613-1617) i de San Martín Pinario de Santiago de Compostela (1621-25), abat general de la Congregació de Valladolid (1625-29), abat de San Martín de Madrid (1629), bisbe de Girona (1633-55) i finalment de Tortosa (1655-63)⁸⁵.

A Riudarenes

Riudarenes ben plantada
sobre un estany sebollit
com mostra la teva arbrada
que et fa jardí ben florit.

Abans cantaven les moles
dels teus molins fariners
i ara sonen les campanes
en tes places i carrers.

85. Publicà la seva biografia el nostre rector, a la seva obra: *Los generales de la Congregación de San Benito de Valladolid*, IV, Silos, 1982, pàgs. 103-115.

Com lluitaven els teus avis
 ho pogueren comprovar
 aquells terços mercenaris
 que et vingueren a robar.

Cremaren l'església antiga,
 sens Jesús Sagramentat,
 i aquella negra guspira
 deixà el teu cor esglaiat.

Catalunya arreu pregona,
 el teu valor gegantí,
 que com preuada corona,
 assenyala el teu destí.

Joia de la Pàtria amada,
 conhort del cor lluitador,
 seràs sempre recordada,
 Riudarenes amb honor.

MN. ERNEST ZARAGOZA.

El campanar de Riudarenes

L'actual campanar de l'església parroquial de Sant Martí de Riudarenes, no és l'antic, segurament del segle XII, que arribà fins el 1640. Amb la crema de l'església per part dels soldats del terç de Moles el 3 de maig de 1640, el campanar quedà arrasat. Després de la Guerra dels Segadors, a la segona meitat del segle XVIIè, bastiren una nova església, però no el campanar, que fou fet el 1737, mercès a l'empeny del rector Mn. Joan Simon i del mestre de cases de Riudarenes, Joan Seba, i segons els plànols del mestre d'obres de Girona, Agustí Soriano. Segons l'escriptura de contractació, el campanar havia d'ésser tal com el veiem avui, de tres cossos separats per faixes de pedra picada, però canviant la cúpula, per una piràmide, rodejada de paret amb merlets de rajola, en substitució de la balustrada projectada per Soriano, segurament per a disminuir el cost de les mateixes obres. El seu perímetre havia d'ésser més estret que el campanar començat feia ja anys, perquè havien d'alçar-se les parets des de l'interior dels fonaments ja fets. El

seu cost total fou de 300 lliures barceloneses, que es pagaren en tres terminis, el primer al començar l'obra, el segons quan aquesta estigué a la seva meitat i el tercer en acabar-la. De fet s'acabà el mateix any 1737 o el 1738, perquè l'agost del 1739 es beneí una nova campana. I cap el 1755 –en tot cas abans del 1762– s'hi posà rellotge, que fou electrificat per la casa Carod el 21 d'abril de 1986, i que, havent quedat obsolet davant les noves tecnologies, el seu mecanisme s'haurà de canviar perquè sigui del tot automàtic, fins i tot en el canvi d'horari, i es puguin programar adientment els tocs de campanes.

Tres són les campanes que hi ha actualment al campanar de la parròquia, totes tres centenàries. La més antiga és la petita, que té 40 cms. de diàmetre per 31 cms. d'alçada. Està dedicada a Sant Antoni, Santa Bàrbara i Santa Anna. Fou beneïda el 1824 i apadrinada per Joan Torrellas i Anna Planas.

La segona campana més antiga és la major. Té 90 cms. de diàmetre per 70 d'alçada i porta els noms de: LUISA-NARCISA-MARTINA Y TOMASA. A sota hi ha l'escut de la ciutat de Barcelona –on es degué fondre– i a sota del mateix escut, el nom del fabricant: Fca. DE BONA-VENTURA PALLES Y ARMENGOL. Seguint cap a la dreta hi ha les imatges de Sant Martí, Santa Bàrbara i Sant Isidre. I la llegenda: SOY FRUTO DE LA CARIDAD CRISTIANA DE LOS VECINOS Y PROPIETARIOS DE RIUDARENAS. AGOSTO 1879. Actualment serveix per tocar les hores.

La tercera campana, que és la més moderna, és la mitjana. Té 60 cms. de diàmetre per 50 cms. d'alçada i està dedicada a la Mare de Déu del Came i fou fosa l'any 1910. Actualment la primera campana i aquesta tercera serveixen per tocar la doble repicada dels quarts.

Les confraries de Riudarenes i la Festa Major de la Minerva

Les confraries de la parròquia de Riudarenes foren només dues. La primera, dita del Santíssim Sagrament i radicada a l'altar major, fou fundada el 2 de març de 1704 i era també coneguda amb el nom de la Minerva, perquè s'havia afiliat a la protoconfraria de l'església dels dominics de Roma, dita de Santa Maria *Supra Minerva* i fundada el 1539.

Era administrada per tres laics (un era anomenat prior i els altres dos, pabordes) que eren elegits anualment pels mateixos confreres. El primer prior fou el rector, i els pabordes: el sastre Lino Mer, i el pagès

Jaume Sitjar. La seva finalitat era fomentar el culte a l'Eucaristia, celebrar solemnement la festa del Corpus Christi i tenir cura que el Sagrament pogués arribar a tots els moribunds –en aquesta circumstància s'anomenava Viàtic, perquè era l'aliment espiritual per a l'últim camí –via en llatí–, de manera que els confreres acompanyaven el mossèn que portava el Viàtic fins a la casa del malalt. A més, el tercer diumenge de mes, després de la missa major, es feia una processó amb el Santíssim Sagrament, per dintre del temple, que acabava amb el cant dels goigs tant populars, la tornada dels quals era: *“Per sempre sia alabat el Santíssim Sagrament”*. Així doncs, el tercer diumenge de setembre, celebrem la Festa de la Minerva. Però per a celebrar-la com correspon, nosaltres introduïrem el 2006 l'exposició major del Santíssim Sagrament en la formosa i valuosa custòdia que tenim –ara s'explica que sigui plena de preciosos robins– i fer l'adoració i pregària d'agraïment i súplica al nostre mestre i senyor Jesús, present entre nosaltres en el pa consagrat. Seria bo cantar els goigs de l'antiga confraria, fundada fa més de tres-cents anys, si bé ja fa força anys que no funciona. Com veieu, conèixer la nostra història és important per saber què celebrem. El desconeixement del nostre passat sempre porta a l'oblit i a la ignorància del que som i del que fem.

La segona confraria era la de les Ànimes del Purgatori, fundada pel capellà d'ànimes el 14 de juny de 1769, sota l'advocació de la Mare de Déu del Carme, la qual celebrava la seva festa el 16 de juliol. Pregava de manera solemne per les ànimes els dies 1 de gener, 25 de març, 15 de maig i 11 de novembre, festivitats de la Circumcisió, l'Anunciació, Sant Isidre i Sant Martí, respectivament. Per a entrar a formar-ne part s'havia de pagar dues lliures, però cada confrere en morir tenia dret a una missa de difunts cantada. Els primers administradors bianuals foren el rector Mn. Joan Simon, el capellà d'ànimes Mn. Josep Rabassa, el noble Joan de Manresa i Montcorb, i el moliner Dalmau Llinàs. La seva finalitat era pregar pels difunts, assegurar als confreres els corresponents suffragis i fer complir als familiars o hereus dels difunts les disposicions testamentàries, respecte de la celebració de misses i suffragis.

Un fill il·lustre de Riudarenes

La parròquia de Sant Martí de Riudarenes tingué un fill il·lustre, anomenat fra Mateu Blanch, nascut el 1498, que fou monjo jerònim del monestir de Sant Jeroni de la Murtra, de Badalona, d'on fou prior des de

1532 fins al 1538, el qual ajudà alguns altres monestirs dels seu orde, de la Corona d'Aragó i morí al seu monestir el 1552⁸⁶.

L'Església de Riudarenes i la seva rehabilitació després de 1939

Segons declaració jurada del rector Mn. Lluís G. Perramon, datada l'1 de juny de 1935, l'església parroquial de Riudarenes estava distribuïda així. On ara hi ha l'altar de la Puríssima, hi havia el de Sant Sebastià i de la Mare de Déu de Lourdes; on hi ha el Sagrat Cor hi havia el Santcrist i la Mare de Déu dels Dolors; on hi ha l'altar de la Mare de Déu de Fàtima hi havia l'altar de la Mare de Déu del Roser, i a l'altre paret mirant a la porta el de la Puríssima, i on hi ha ara el Santcrist hi havia l'altar de Sant Isidre. Perquè després alguns vagin dient que sempre tot ha estat com està ara!

Hi havia les següents confraries: la del Santíssim Sagrament, la del Roser, la del Carme, i l'associació de l'Apostolat de l'oració. Hi havia un benefici dedicat a Sant Martí, fundat per la casa Alemany. La capella de Montcorb era propietat del Sr. Soler, de Barcelona, i l'oratori del Sr. Bosch, del Molí de l'Arrupit, que ja el 1935 no s'hi celebrava cap funció religiosa.

Diu el mossèn en el mateix informe previ a la visita pastoral, que la parròquia constava de 211 cases, 132 juntes i 79 de disseminades, amb un total de 1.075 feligresos (1932); que només *“hay una familia que no puede tenerse por católica”*; i que *“las otras son tibias y frías”*.

Després de la maltempada de la guerra, que deixà buida i malmenada l'església de Riudarenes, el rector Mn. Joan Llorens i Costa (1939-1961) començà a rehabilitar-la. I així, poc a poc s'anà vestint d'altars i d'imatges, que encara duren i es poden veure dins la mateixa. Molts fills de Riudarenes ajudaren a rehabilitar la seva església parroquial.

Sabem que aquest rector posà el viacrucis, per a la qual cosa obtingué del Sr. Bisbe de Girona, Dr. Josep Cartaña i Inglés, llicència per a beneir les estacions del viacrucis. El mateix rector el 26 de gener de 1942 demanà permís al Sr. Bisbe per adquirir una imatge de la Mare de Déu dels Dolors, a la casa Sacrest d'Olot, que pagaren unes pietoses

86. Sobre la història d'aquest monestir jerònim i del de la Vall d'Hebron, únics d'homes a Catalunya fins el 1835, i el de monges jerònimes de Sant Maties de Barcelona, que encara perdura, vegeu E. Zaragoza, *Catàleg dels monestirs catalans*, Montserrat, 1997, pàgs. 161-162, 229-230, 38-39, respectivament.

senyores, per a substituir la de talla cremada pels rojos. Aquesta imatge, ara arraconada en una habitació de l'església de l'Esparra, quan jo era rector pensava tornar-la a portar a l'església de Riudarenes i posar-la al costat del Santcríst.

El mateix rector, demanà ajut al bisbe per arranjar el presbiteri i la sagristia, i el Sr. Bisbe de Girona el 6 de maig de 1942 li oferí 2.000 pessetes.

El 18 de gener de 1943, el rector i els pabordes de Sant Antoni Abat, demanaren permís al bisbat per a fer un altar al sant ermità, patró dels animals i posar-hi la seva imatge al mateix lloc on era el que havien cremat els rojos. Cosa que, examinada per la comissió litúrgica diocesana, els fou concedida, però suprimint la columnata del frontal de l'altar per altres ornaments més adients.

Segons la crònica que ens deixà escrita el rector, Mn. Joan Llorens: la família Vilallonga de Can Pujatò regalà el vel humeral i dues bacines de metall blanc; Maria Fàbregas i Roig, la roba per fer una capa negra i les cortines de darrera l'altar major; Josepa Roig de Bataller i Dolors Besa el roquet i aquesta segona donà també la roba per a fer una casulla negra i deixà un santcríst per a les processons i enterraments. El fuster Planas regalà un confessional i prometé fer la tapadora de la pica baptismal. Gaspar Aimerich regalà un banc pels infants de la catequesi. Andreu Manot pagà la restauració dels esglaons del presbiteri *“destroçats pels rojos del comitè en baixar la pedra de l'altar major, que era molt pesanta i és probable que sia enterrada al creuer de l'església, a la banda dreta mirant l'altar, sota el paviment de porland que els mateixos rojos construïren en omplenar la nau de l'església, que era més fonda que el carrer”*.

El Sr. Magí regalà el faristol; l'Ajuntament pagà les obres de rehabilitació de l'església i donà la taula llarga de la sagristia, coixins i *“els fanals d'auto, que interinament serveixen per a piques d'aigua beneïta”* –tanta era la pobresa que hi havia-. Francesca Candler regalà una catifa vermella. El Sr. Bisbe donà un calze nou, que servia de copó, i els llibres rituals. El santcríst de l'altar major era deixat per Emília Matas i Boadas. El salpasser fou regalat per Ramona Mompí de Quintana, que també regalà la petita imatge de la Dolorosa, que serví fins que per subscripció popular se'n comprà una altra més gran, que costà 1.300 pessetes. Aquesta fou beneïda el març de 1942 al començament del septenari predicat per un jesuïta de Girona, i col·locada al seu altar, fet per l'escultor Sureda, que també féu l'altar de Sant Antoni Abat. Dolors Fàbregas donà la imatge del Nen Jesús. Neus Estrach donà la roba de seda per un conopeu per cobrir el sagrari. Encarnació Ridaura i Consol

Boada donaren puntes de ganxet i de màquina i a Can Maidó dos llençols. Maria Fàbregas, Carme Vilallonga i Francesca Bataller de Rivera donaren diverses robes. Josep Mª Quintana el copó daurat i Joaquim Riera i la seva filla Magdalena el copó bo. Joaquim Sarrà, masover de Montcorp, regalà la creu processional i Lluís Ribera l'altar i la imatge del Sagrat Cor de Jesús.

Per subscripció popular es comprà el Sant Crist gran –que encara tenim–, el qual con diu Mn. Llorens, el divendres sant de 1940: “*con asistencia extraordinaria y jamás igualada recorrió en solemne procesión las calles de esta villa con silencio y devoción extraordinarios*”. La Germandat de malalts regalà primer les imatges de Sant Martí i Sant Sebastià i el 1942 la de Sant Isidre. La imatge de Sant Antoni Abat i el tàlem es compraren per subscripció popular i el segon s'estrenà per la Festa de la Minerva de 1941. La família Figueras regalà dues estovalles per l'altar major, sis canelobres de fusta vells i l'altar de la Puríssima, estrenat el 15 d'agost de 1947. El dia de Pasqua de 1948 s'estrenà l'harmonium, que tocà Margarida Prat, pertanyent a una família amiga del rector, que vingué expressament de Barcelona, i cantà el cor parroquial dirigit per Ernest Maragall. El cost de l'instrument fou de 5.000 pessetes, pagades per particulars, com el Sr. Rivera que aportà 500 pessetes, Joaquim Sarrà altres 500, l'Ajuntament 200, Mateu Massaguer 500, Conxa Alibés 200, Pere Batallé 100 i d'altres en menor quantitat. El rector comprà dues llànties, que li costaren 800 pessetes.

La família Momprió regalà la imatge de la Mare de Déu del Carme, que presideix el retaule de l'altar major, el qual s'estrenà el dia de la Festa Major de la Minerva, el 16 de setembre de 1949, com també la custòdia bona, que costà 3.000 pessetes, i la imatge de Sant Ponç –que és a la sagristia–, comprada a la Casa Rosés de Barcelona per 1.600 pessetes, que es col·locà a l'altar de Sant Antoni Abat. Dolors Ventura pagà el fer arranjar les cadires de l'església. Teresa Viñolas i Vilella regalà un quadre que representava el davallament de la creu –que ara no hi és.

A tots ells la parròquia els deu agraïment, i més en aquells anys en que faltava de tot. Ara val més comprar les coses a base de donatius anònims i col·lectes, que no pas per donacions individuals amb noms i cognoms, perquè els que donen una cosa creuen que per sempre més tenen dret a la mateixa i que mai ningú no la pot ni tal sols canviar de lloc si ells no volen, hipotecant així la llibertat de les parròquies de disposar dels seu patrimoni artístic d'acord amb les lleis litúrgiques i a les necessitats pastorals del moment.

La visita de la Mare de Déu de Fàtima a Riudarenes

El 14 d'abril de 1951, dins les celebracions de l'Any Sant, la parròquia de Riudarenes rebé la visita de la Mare de Déu de Fàtima, que anà esperar al límit municipal fronterer amb la parròquia de Vallcanera, on acudiren el rector, les autoritats civils, els fidels i molts joves i homes amb les seves bicicletes o cotxes. El rector féu una crida a la gent perquè hi acudissin als actes programats, que foren els següents: El dissabte 14 a les 6 de la tarda concentració a la parròquia i sortida en processó fins a l'Hostal de les Mallorquines. La imatge que venia en un camió des de Vallcanera, fou entregada pel rector d'aquella parròquia al rector de Riudarenes amb unes paraules de salutació. Després el rector de Riudarenes li donà la benvinguda i el mateix va fer l'alcalde, que li oferí la vara del seu comandament i uns coloms i immediatament s'endegà la processó amb la imatge de la Mare de Déu al temple parroquial, portada pels regidors de l'Ajuntament. A l'arribada a l'església es resà el rosari, hi hagué un sermó missional i besamans a la Verge. I a les 10 de la nit es celebrà una solemne hora santa predicada, amb exposició major del Santíssim Sagrament, que vetllaren per torn els veïns dels carrers Girona, Sant Martí i Major fins a les cinc del matí. El diumenge 15, a les 6 del matí començà el rosari de l'aurora, per la plaça del Diumenge, el carrer Major, la plaça d'Espanya, el carrer Girona, la carretera de Santa Coloma, i el carrer de Sant Martí, fins a la plaça de l'església i a l'església mateixa. I a continuació missa de comunió a les 7, missa resada a les 8, missa cantada a les 11 i a partir de les 12 torns de vetlla al Santíssim, feta pels veïns dels carrers de l'Església, i dels veïnats de Montcorp, Boulous, Rupit i la Carretera. A les 6 de la tarda consagració de la parròquia a l'Immaculat Cor de Maria, i acomiadament de la imatge, acompanyant-la fins a Santa Coloma de Farners.

D'aquesta efemèrides ens queda la imatge i el decoratiu retaule de la Mare de Déu de Fàtima. En ocasió de l'entrega de la Mare de Déu per part del rector de Vallcanera, Mn. Lluís G. Pons, que tenia habilitats poètiques, dedicà al rector de Riudarenes la següent poesia que havia d'ésser cantada:

Jo no us donc tresor i moneda,
més bon tresor us donaré;
us daré el millor que em queda
en eix món per satisfer.

Us entrego aquesta imatge:
 a Riudarenes serveu bé
 i dessota el seu ombratge
 feu que hi visqui rialler.

Els llibres d'estadística parroquial de Riudarenes

A Riudarenes, el bisbe de Girona en la visita pastoral que féu el 19 d'octubre de 1943 manà al rector que: “*abra el libro de Statu Animarum, a fin de que el párroco pueda tener mayores facilidades para conocer a sus feligreses y ejercer en ellos el sagrado ministerio*”.

Però el rector, que era Mn. Joan Llorens i Rúbies, va donar llargues a l'afer, perquè el primer llibre de *Statu Animarum* de l'arxiu parroquial riuderenc és de 1951 i enregistra els noms i cognoms de tots els caps de família dels seus feligresos de Riudarenes, amb llur estat, fills i parents. I així trobem que al carrer de l'Església hi vivien 14 caps de família i un total de 35 persones, comptant-hi el mateix mossèn i la seva majordoma. Segueixen tots els habitants de totes les cases dels carrers de la Travessia Curta, Major, Sant Martí, que era el més poblat de tots, Plaça d'Espanya, Carretera de Santa Coloma, Carrers de Girona, Mallorquines i Riera i els barris de Serra Magra, Mallorquines i Santa Coloma. En total, el 30 d'octubre de 1951 hi havia 373 caps de família i 1.272 habitants a la parròquia de Sant Martí de Riudarenes.

Hi ha un segon llibre d'estadística, aprovat pel Sr. Bisbe en la visita pastoral del 20 de novembre de 1959, que és més complet que el de 1951, perquè anota també les dates exactes i lloc del naixement, si eren confirmats, i si aquell any havien complert el precepte de confessar i combregar per Pasqua de Resurrecció. Amb això, els cristians complien mínimament com a tals. Ara de cristians n'hi ha de quatre classes: els *practicants*, que són els que regularment van a missa dominical; els *ocasionals*, que s'atancen a l'església en ocasió de festes, primeres comunions, bateigs i casaments; els que jo bonament anomeno *funeraris*, perquè les seves entrades a l'església es poden comptar pels morts que hi ha hagut durant l'any, i finalment els *allunyats*, que són els que fa anys i panys que no s'han acostat a l'església.

Llibres sacramentals de Riudarenes després de 1939

Primer de tot hem de dir que, al 1640, quan fou incendiada l'església parroquial de Sant Martí de Riudarenes, en els prolegòmens de la Guerra dels Segadors, foren també cremats els llibres parroquials. De manera, que ja al 1936 els llibres sacramentals de Riudarenes començaven després d'aquella data. Segons una declaració jurada del rector Mn. Lluís G. Perramon, datada l'1 de juny de 1935, a l'arxiu parroquial hi havia deu volums de llibres de baptismes, el primer dels quals començava el 13 de setembre de 1640, si bé el volum setè (1851ss) era de còpies de partides. Sis volums de llibres de matrimonis, el primer dels quals començava l'11 de juliol de 1662 i vuit volums d'òbits, que començaven el 14 de juliol de 1662. Per tant els volums de matrimonis i d'òbits anteriors, des de 1640 a 1662 havien desaparegut. També hi havia tres volums de confirmacions, el primer dels quals començava el 19 d'octubre de 1828, que deuria ésser la primera vegada que es recollien en un llibre propi les partides de confirmació. A més hi havia cinc volums de testaments, que començaven el 18 de juliol de 1711. Recordem que el rector feia de notari en casos urgents d'últimes voluntats, quan a la població no hi havia notari. Com que tot fou cremat el 1936, només es van poder recuperar les partides sacramentals de baptismes, matrimonis i òbits des de 1918, extraient-ne còpies de les guardades a l'Arxiu Diocesà de Girona. Un pèrdua irreparable, perquè fa que el poble hagi perdut la seva història eclesiàstica moderna i amb ella les dades biogràfiques de les famílies. Foren deixats en dipòsit a l'Arxiu Diocesà de Girona, pel rector Mn. Jaume Julià, el 20 de febrer de 1990, els següents llibres:

D'òbits: I (1918-1953); II (1954-1980).

De matrimonis: (1918-1959).

De confirmacions: (1918-1959).

A l'Arxiu Parroquial Riudarenenc, ara (2006) hi ha aquests llibres:

De baptismes: I (19-IV-1918 a 3-X-1965); II (2-X-1965 a 31-XII-1992); III (1-I-1993 a 2004...)

De comunió privada i solemne: (1970-2004...)

De confirmacions: I (1943-1991); II (1994, 1995, 1997, 1999, 2001)...

De matrimonis: II (25-I-1960 a 10-X-1992); III (1993 a 2004...)

D'exèquies: II (Falta el volum (1954-1981); III (1981-1992); IV (1992-2004...))

Riudarenes i el Congrés Marià

El Congrés Marià Hispanoamericà que s'havia de celebrar a Sevilla el maig de 1929 per a retre homenatge a la Verge Immaculada, fou acollit amb entusiasme arreu. A la diòcesi de Girona s'inscrivieren per assistir a aquell Congrés des del capítol catedral fins a molts rectors de parròquies. Entre les associacions parroquials de Filles de Maria que s'hi adheriren hi havia la de Riudarenes, tal com informa el butlletí oficial del bisbat (1929, 76).

Amb la celebració del dit Congrés Marià es volia retre també homenatge al papa Pius XI, que celebrava el seu jubileu sacerdotal. Aquest homenatge consistia en enviar una carta al delegat diocesà del Congrés, en la qual les Filles de Maria donaven paraula “*de que en adelante vamos a vestir con arreglo a la modestia cristiana, aunque la moda del mundo pretenda otra cosa de nosotras...Se acabaron ya las exageraciones de los escotes y se terminaron los trajes sin mangas al codo y nuestros vestidos se alzarán del suelo únicamente lo que permite la decencia...(y) si otras jóvenes nos tildan de anticuadas o de beatonas o de ridículas, oiremos esas palabras como la mejor alabanza que puedan dirigirnos*”.

Quina generositat de modèstia cristiana comparada amb els temps actuals, que la més aplaudida és la que menys roba porta. Ara però, que molts naturistes i nudistes ja se s'han tret tota la roba, si volen continuar progressant en el despullament s'hauran de treure la pell...De fet seria millor que tornessin a vestir amb natural decència, que és la mare de l'elegància i del bon gust, perquè és ben sabut que *tot el que s'ensenya decep*.

L'Apostolat de l'Oració a Riudarenes

L'*Apostolat de l'Oració* era, i és, una “associació pietosa de fidels que promou la glòria de Déu i la salvació de les ànimes, per mitjà de l'oració unida al Sagrat Cor de Jesús”. Aquesta associació reunia els fidels de les parròquies en grups anomenats “cors”, al capdavant dels quals hi havia una zeladora o zelador nomenats pel director, que era el rector, els quals es comprometien a treballar per a propagar la devoció

al Sagrat Cor de Jesús, i així dos dies de cada mes, que se celebrava la festa de sants assenyalats en el diploma del seu nomenament, podien guanyar indulgència plenària.

A Riudarenes, l'Apostolat de l'Oració fou fundat el 16 de juliol de 1948 pel rector Mn. Joan Llorens. Segons el llibre de registre que es conserva a l'arxiu parroquial, aprovat pel Sr. Bisbe de Girona en la seva visita pastoral del 15 de novembre de 1951, a Riudarenes hi havia quatre "cors", amb quinze persones cadascun, les quals ingressaren el mateix dia de la fundació, llevat d'una que s'incorporà el 1953, altra al 1954 i dues més el 1955. De manera que entre tots els grups hi havia una quarantena de persones, totes dones i només quatre homes.

Entre els agregats hi havia tres graus. Els del primer –el més inferior– es comprometien a afegir a les seves oracions del matí l'ofertament de les seves pregàries, obres i treballs del dia a intenció del Sagrat Cor de Jesús. Els del segon grau –mitjà– es comprometien, a més, a resar diàriament a la Mare de Déu un parenostre i deu avemaries per la intenció mensual aprovada pel Papa. Els del tercer grau –el superior– a més de fer el que corresponia a qualsevol dels dos graus anteriors, feien setmanalment una comunió reparadora per a la dita intenció mensual de l'Apostolat. I tots els socis guanyaven indulgència plenària quan combregaven amb intenció reparadora.

Aquesta associació durà segurament fins que morí Mn. Joan Llorens.

La predicació a Riudarenes

Entre els documents servats a l'arxiu parroquial de Riudarenes hi ha una carta que ens assabenta de com el rector Mn. Joan Llorens mirava de procurar que les seves ovelles tinguéssim abundantment l'aliment espiritual, mitjançant la predicació. La carta en qüestió ens assabenta que aquest rector havia contractat el jesuïta P. Joan de la Creu d'Abadal, que ja havia predicat altres vegades a Riudarenes i freqüentava Santa Coloma de Farners, on hi tenia un seu cosí de cognom Boix, perquè anés a Riudarenes a predicar la quaresma del 1956. Però sorgí un conflicte de dates amb el rector de Santa Coloma.

Aquest pare jesuïta, el 16 de gener de 1956 des de Barcelona escrigué una carta a Mn. Joan dient-li que s'havia compromès a predicar la quaresma a Santa Coloma, del 5 a l'11 de març, i després anar a Riudarenes. Però que ara el rector de Santa Coloma volia canviar els dies de predicació, perquè el 9, 10 i 11 d'aquell mes tenia la funció de les

Quaranta Hores d'Exposició del Santíssim, i el diumenge 18 de març era san Salvador d'Horta i havia d'anar a celebrar de pontifical el Dr. Narcís Jubany, aleshores bisbe auxiliar de Barcelona. Així que el rector de Riudarenes havia de triar la setmana del 20 al 25 de març per a predicar la quaresma, tot i que amb el canvi de dates perdia el predicador i confessor del dia de Sant Josep (19 de març). La carta acaba donant records a la família Mompió i s'acomia del rector com el seu "amic i servent en Jesús". De fet, no sabem com acabà la cosa, perquè no tenim constància de la predicació d'aquest jesuïta, tot i que en la seva carta deia que preferia deixar Santa Coloma i anar a Riudarenes, perquè la gent d'allà estava més ben servida de predicadors i confessors.

La capella de Montcorb

La capella de la Mare de Déu de Montcorb fou fundada el 25 de novembre de 1251 per Pere d'Hostalric i la seva esposa Sibil·la, propietaris de la casa Montcorb, per a poder-hi oir missa i servir-los de sepultura familiar. El permís els el donà el bisbe de Girona Berenguer de Castellbisbal, fent que la capella fos filial de la parròquia de Sant Martí de Riudarenes. El fundador, per a que pogués sostenir-se el prevere que l'havia de servir i el seu escolà, la dotà convenientment amb terres de Cuques, de Sils, i d'altres terres prop de l'estany de Riudarenes, juntament amb el Mas Església i certa quantitat provinent del Mas Puig. El capellà havia de dir missa cada dia i resar-hi les hores canòniques, i era elegit pels senyors de Montcorb, que tenien el dret de patronat i per tant el de presentació del prevere que havia de servir dita capella. La imatge de la Mare de Déu, articulada i vestida, desaparegué durant la guerra civil del 1936-39. Des de fa pocs anys s'hi celebra l'Aplec el primer diumenge de setembre, i des que arribà Mn. Ernest Zaragoza el 2003 s'hi diu missa a la tarda, seguida d'un berenar popular. El 2004 se celebrà l'Aplec amb el doble de persones que l'any anterior –una quarantena- i a la capella hi hem trobat bancs per seure, que fins ara no n'hi havia cap. També hi havia un quadre amb una reproducció d'un gravat de la primeria del segle XIX que, a més de la Mare de Déu amb l'infant Jesús als braços, tenia una inscripció, que deia, que el papa Sixte IV, el 6 de juny de 1484 "*concedió in perpetuum los 100 días de indulgencia ya concedidos por muchos cardenales los días 2 de febrero, 11 de mayo, 2 de julio, día de la dedicación de la capilla, 15 de agosto, 8 de setiembre, día de su fiesta, 11 de noviembre y en otras fiestas de Nues-*

tra Señora y el Ilmo. y Rmo. Sr. D. Juan Agapito Ramírez de Arellano, obispo de Gerona –ho fou des del 1798 al 1810-, concedió 40 días de indulgencia a los que devotamente rezaren un Salve delante de la Santa Imagen. Desde 1251 tiene beneficio fundado”.

Anys després de la Guerra Civil es restaurà la capella de Montcorp, que fou beneïda pel rector de Riudarenes, Mn. Joan Llorens, el 30 de maig de 1950, com a delegat pel Sr. Bisbe de Girona. I l'1 de juny del mateix any s'hi celebrà el primer casament, que fou el de Ramon Soler i Morell, fill del propietari Ramon Soler i Jubert, amb Maria Mercè Massó i Subirana, tots dos fills i veïns de Barcelona. Amenitzà tota la jornada, començant per la missa de casament, l'orquestra de Caldes de Malavella i un violinista. El banquet es féu a la Casa Soler, servint els setanta invitats la fonda Bou de Santa Coloma de Farners, amb general satisfacció.

El full parroquial a Riudarenes

Feia ja onze anys que sortia setmanalment la *Fulla Dominical* del bisbat de Girona, que en el número 40, corresponent al primer diumenge d'octubre de 1917, començà a sortir el primer i tercer diumenge de mes la *Fulla parroquial de Sant Martí de Riudarenes*, per iniciativa del nou rector Mn. Lluís Gonzaga Perramon, el qual en la seva salutació diu que el full “portarà les noves que hi hagi, constituint un medi de comunicar-nos tots els que, cobejats baix l'ombra de l'església de Sant Martí de Riudarenes formem una sola família (...) comunicarà les impressions de la parròquia, sense descuidar qualque altra bona nova que ens arribi de fora”, tot anunciant que el Sr. Bisbe ha destinat com a vicari de Riudarenes a Mn. Emili Lloveras, i que pren el càrrec d'obrer del Santíssim Sagrament Ramon Clapés i Campà. A més, anuncia que el dimarts passat es féu el funeral per Pere Montaña i Oliveras.

Pel full, veiem que cada diumenge hi havia missa matinal a 3/4 de sis del matí; missa d'ofici a les 10, a l'altar del Roser; a les 2 de la tarda doctrina pels infants; a les 3 vespres cantades, exercici del mes i processó, resant el rosari. I en acabat, aquell diumenge hi havia reunió reglamentària de les senyores zeladores de l'Apostolat de l'Oració. A més, cada dia feiner del mes d'octubre hi havia rosari a les 6 de la tarda. I naturalment dues misses diàries, una dita pel rector i l'altra pel vicari, i l'església s'omplia. Quina diferència amb el dia d'avui, en que tenim una sola missa dominical i mai l'església s'emplena del tot.

La publicació quinzenal d'aquesta full parroquial dins la *Fulla Dominical* del bisbat durà fins el 1936. Després de la guerra civil no es tornà a publicar més. L'1 d'agost de 1961 morí Mn. Joan Llorens i Rubies, als 84 anys d'edat, que en feia 22 que era rector de Riudarenes, i fou nomenat rector Mn. Joan Solà i Triadú, provenint de Sant Sadurní de la Bisbal d'Empordà. El nou rector tornà a publicar, dins el mateix *Full Dominical* diocesà, el full corresponent a Riudarenes, però ara setmanalment, des del diumenge 31 de desembre de 1961, amb el resum dels sacraments administrats durant tot l'any, a saber: 12 batejos, 6 casaments i 9 defuncions. Tenim exemplars de tots el números del full corresponents a l'any 1962. Per ells sabem que en aquell any s'instal·là per primera vegada a l'església la megafonia, que es pagà a base de donatius de particulars, que superaren el cost inicial de 10.300 pessetes i així es continuà recollint donatius per ampliar la instal·lació elèctrica. També el 1962 es constituí l'Associació de Pares de Família, la primera junta de la qual estava formada pels senyors Emili Serra, Josep Xargayó, Josep Delàs, Modest Casadevall, Joaquim Mas, Mateu Terradas, Emili Ros i el rector. Aquesta associació es féu càrrec del cinema infantil i del Casal d'Estiu, aleshores dirigit pel rector, per un seminarista i per una xicota de confiança. Sabem que per la Festa Major d'aquell any, els dies 16, 17 i 18 de setembre, es féu una tómbola benèfica per les necessitats de la parròquia, amb molta col·laboració personal, però amb pocs resultats econòmics, perquè només arribà a cobrir despeses i prou, i el Casal d'Estiu tingué més despeses que ingressos. El catecisme parroquial començava el mes de setembre i es feia el diumenge a la tarda. També sabem que aquest any 1962, després de l'aplec del mes de setembre, es començaren les obres de restauració, tant de la imatge com del santuari d'Argimont. Llàstima que no tinguem els fulls dels anys següents per a conèixer més notícies parroquials!

El salpàs a Riudarenes

Des del segle XIII cada parròquia solia tenir el seu llibre anomenat en llatí *Consueta*, perquè cada nou rector sabés quins eren els actes litúrgics, celebracions de sants, cerimònies, etc. acostumats en diferents diades o situacions. També a Riudarenes tenim un llibre intítulat *Notes interessants que poden il·lustrar als sacerdots que regeixen la parròquia de Riudarenes*, del segle XX.

Avui ens fixarem en la cerimònia del *salpàs*, que feia el rector després de Pasqua, acompanyat d'un escolà. Visitava les cases de pagès i beneïa l'aigua d'un recipient, i la sal i candela posats en un plat. Amb l'aigua i la sal beneïdes beneïa la casa i el bestiar. L'aigua sobrant es guardava per omplir durant l'any la pica per a l'aigua beneïta que hi solia haver a cada habitació, i la sal es donava al bestiar quan emmalaltia. Algunes poques cases donaven dinar o berenar al rector i a l'escolà, però el més corrent era donar-los una dotzena d'ous. La paraula *salpàs* venia del *salpasser*, que era, i és, l'estri per espargir l'aigua beneïda de la caldereta. Segons dita *Consueta*, a Riudarenes el *salpàs* es feia cinc dies diferents, una per cada veïnat. El primer era el de *Torrent de Camins* o *Montcorb*, i comprenia els masos de Montcorb, Junoi, Salariachs, Patufo, Gabaix, Plata, Pobric, Casa Nova, Quinze Cames, Teresa Bayona, Artigaire, Pinoi, Gelats Vell, Pau Ruscada, Calçada, Campets i Mas Vern.

El segon veïnat que visitava el rector era el de *Can Bualous*, que comprenia Can Cardà, Can Torreies, Can Peix, Can Xifra, Can Ribas, Can Rampell, Can Bualous, Can Maidó, Can Tort, Can Guilla i Can Gelats Nou.

El tercer veïnat era de l'*Arrupit*, amb els masos Bou, Hostal de l'Arrupit, Molí de l'Arrupit, Puigpardina, Sala, Pruna, Barretó Vell, Barretó Nou, Nadal, Rupité, Cleris, Comes, Rafel, Bernat Faner, Hostal de Maïllorquines, Gònac, Roig de Pagès, Maleta i Adroguer.

El quart veïnat, era el de la *Carretera*, tenia les cases Mir, Font, Blavi, Barnades, Alemany, Pastells, Molí d'En Pastells, Moragues, Molí d'En Caldes, Pol, Cassanyes, Falquers, Caldes, Pellicer, Mompíó, Recs i Pelegrí.

El cinquè i últim veïnat era el de *Serra Magre*, i comprenia les cases Prats, Manyana, Alou, Bataller, Hortolà, Bosch, Rajoler, Sastre, Pla, Mariano i Andreu.

Testaments fets pels mossens de Riudarenes (1915-1943)

Ordenant els arxius parroquials, he trobat un plec de testaments fets pels rectors de Riudarenes, cosa gens estranya si tenim en compte que el mossèn feia de notari per a fer testaments d'urgència als llocs on no hi havia notari.

A l'arxiu parroquial de Riudarenes es conserven els testaments de: Miquel Company i Trull, casat amb Josefa Romagós (16-V-1915); Joan

Albertí i Vilà, casat amb Maria Oliveras i Boades (17-II-1940); Maria Gascons i Suñer, viuda de Joan Boada i Martís (1-II-1941); Margarida Gubau i Iglésias, viuda de Salvador Llinàs i Basí (2-VI-1942); Dolors Villalonga i Dalmau, soltera (8-I-1943); Maria Llopart i Verdura, casada amb Benet Pons i Pastells (27-I-1943); Miquel Rovira i Roca, vidu de Joaquina Font i Trull (24-IV-1943); Teresa Vallmajó i Reyné, viuda de Joan Campasol i Nogué (8-X-1943). Tots fets per Mn. Joan Llorens, rector de Riudarenes.

N'hi haurien d'haver encara de més antics, però a la passada guerra civil espanyola (1936-39) desaparegué molta documentació, que ha deixat els nostres pobles sense fonts documentals feaents per a la història religiosa i àdhuc civil. Una autèntica i irreparable llàstima, que mai no serà prou lamentada.

Rectorologi riudarenc (segles XIV-XV, XX-XXI)

1. Mn. Pere Esteve 1323. Feia el servei Mn. Berenguer Serra.
2. Mn. Guillem de Masson 1323. El segon domer era Mn. Pere Guitart.
3. Mn. Pere Guitart 1329. Era segon domer Mn. Sebastià? de Masanes. Clavari: Mn. Bernat de Soms, no resident.
4. Mn. Guillem Sabater 1383. Segon domer: Mn. Ponç Calvet, abans rector de l'Esparra i clavari de Riudarenes. Mn. Pere Ferrer fou clavari des de l'1 de juny de 1382.
5. Mn. Berenguer Sa Plana 1402. Segon domer: Mn. Ponç Calvet (1382-1402).
6. Mn. Joan Garriga 1423-1440. Segon domer: Mn. Ponç Calvet (1382-1432) i també Mn. Bernat Bertran (1437-47). Clavari Mn. Joan Daniu (1423-40). Beneficiat de l'altar de la Mare de Déu: Mn. Antoni Fàbrega (1440), però servit per Mn. Raimon Despuig.
7. Mn. Antoni de Camps 1447-1470. Segon domer: Mn. Bernat Bertran (1437-47), Mn. Antoni Canaltera o Ça Naltera (1470). Clavaris: Mn. Joan Reverter (1447) i Mn. Pere Regs, aquest absent, però feia l'ofici Mn. Antoni Ferragut (1470). Beneficiats de l'altar de la Mare de Déu: Mn. Baltasar Batllori, servit pels domers (1447-78) i Mn. Antoni Fàbrega (1447), servit pel rector Antoni Camps. Beneficiats de Sant Ponç: Mn. Joan Sunyer (1447) i Mn. Salomó Rupit, canonge de Girona (1470-98).

8. Mn. Jaume Silvestre 1475. Segon domer: Mn. Bartomeu Abria (1475). Beneficiats de l'altar de Santa Maria: Mn. Baltasar Batllori (1478), servit per Mn. Ponç Costerer, i Mn. Joan Cendrèr (1478).
9. Mn. Pere Carbonell 1498, servit per Mn. Bartomeu Abria. Segon domer Mn. Jaume Noell, resident. Beneficiats de l'altar de la Mare de Déu: Mn. Joan Folguer i Mn. Antoni Metge. Beneficiat d'un dels beneficis de Sant Ponç continua Mn. Salomó Rupit, però servit per un altre.
(...)
10. Mn. Francesc Rufí (1709).
11. Mn. Joan Simon (1768).
(...)
12. Mn. Joan Llorens i Rúbies, natural de Port de la Selva, a l'Alt Empordà, on havia nascut el 6 d'agost de 1876. Després d'estudiar al Seminari de Girona, fou ordenat prevere el 20 de setembre de 1902. Exercí com a vicari –en aquell temps se'n deia coadjutor- a La Jonquera, Borrassà, Sant Pere Pescador, Llers i Torroella de Montgrí, fins que passà a Medinyà com ecònom (1917-27) i després com a rector (1927-39) fins el 1939.
13. Mn. Pere Poch i Llobet era ja rector de Riudarenes el 1858 i ho fou fins el 1878⁸⁷.
14. Mn. Salvi Martí i Ballart, fou primer rector de Sous (1864-67) i després de Riudarenes per nomenament del capítol de la catedral de Girona des del 15 de desembre de 1878 fins a la seva mort el 17 d'octubre de 1902, als 70 anys d'edat⁸⁸.
15. Mn. Lluís Burch i Solanich, nascut a Sant Pere Espuig el 1871, fou tonsurat i rebé els quatre ordes menors el desembre de 1893, al 1894 fou ordenat sotsdiaca el maig i diaca el desembre, i prevere el juny de 1895. Fou coadjutor de Ridaura fins el 24 de desembre de 1896, que passà a Sant Privat d'En Bas i el 7 de juliol de 1897 a Olot, ecònom de Riudarenes des del 20 d'octubre de 1902 fins el 31 de gener de 1904 que passà a ser-ho de Sant Esteve de Llèmena i el 25 d'octubre de 1904 de La Cot, d'on fou també rector des del 18 de maig de 1905 fins el 1913, que

87. BOOG, 1858, 376; 1866, 598; 1868, 597.

88. BOOG, 1864, 621; 1866, 592; 1867, 598; 1878, 762; 1880, 54; 1898, 32; 1902, 348.

passà a la casa missió de Banyoles com a organista, i el 4 d'abril de 1914 a Calella de la Costa com a capellà de les monges de l'Ensenyança fins que fou assassinat *in odium fidei* el 28 d'agost de 1936, només pel fet de ser mossèn⁸⁹.

16. Mn. Josep Bosch i Arnau, nascut a Sant Gregori el 4 de juliol de 1873 i tonsurat i ordenat dels quatre ordes menors el desembre de 1895, sotsdiaca el 4 d'abril de 1896, diaca el 3 d'abril i prevere el 12 de juny de 1897. Fou nomenat coadjutor d'Aiguaviva el 7 de juliol de 1897, de Blanes el 26 de novembre de 1898, de la parròquia de la catedral el 22 de setembre de 1899, rector de Riudarenes el 13 de novembre de 1903, prengué la possessió el 10 de febrer de 1904 i ho fou fins el 4 de novembre de 1912, que passà a ser rector de Palafrugell, on morí el 8 de març de 1950⁹⁰.
17. Mn. Francesc Poch i Ribas, nascut a Verges el 25 d'octubre de 1872, fou tonsurat i ordenat dels quatre ordes menors l'abril de 1897, sotsdiaca el 18 de setembre del mateix any, diaca el març i prevere el 4 de juny de 1898. Fou nomenat coadjutor d'Espolla el 23 de juny de 1898, de Salt el 4 de juliol de 1898 i de Llagostera el 6 de juliol de 1900. El 16 de setembre de 1901 passà a ser beneficiat de Camprodon, amb el càrrec de preceptor de llatí, on estava encara el 1911. Després fou nomenat ecònom de Fallines, de Sant Miquel de Péra el 17 de febrer de 1912, de la Vall del Bac, de Riudarenes el 6 de novembre de 1912 i de Porqueres el 12 de febrer de 1913. Fou també capellà del monestir de benedictines de Sant Daniel de Girona i finalment regent i ecònom de Fortià, on morí el 18 d'abril de 1946⁹¹.
18. Mn. Lluís Perramon i Oliva, nascut a Girona el 1877, fou tonsurat i ordenat dels quatre ordes menors el 24 de juny de 1902, sotsdiaca el 30 de novembre del mateix any, diaca el 28 de març i prevere el 19 de setembre de 1903. Fou llicenciat en teologia, nomenat coadjutor de Caldes de Malavella el 8 de juny de 1904, d'Hostalric el 23 de maig de 1906 i de Llanars el 6 d'octubre

89. BOOG, 1893, 762; 1894, 138, 369; 1895, 536; 1897, 564; 1902, 375; 1904, 58, 325; 1905, 562; 1913, 40; 1914, 206; 1942, 11.

90. BOOG, 1895, 727; 1896, 53; 1897, 403, 482, 563; 1898, 266; 1899, 600; 1904, 54; 1950, 67.

91. BOOG, 1897, 405, 594; 1898, 90, 134; 1900, 181; 1901, 673; 1912, 146; 1913, 39, 116; 1946, 89-90.

del mateix any, i de Sant Feliu de Girona el 4 de febrer de 1908, de Castell d'Aro el 10 de febrer de 1910, regent de Campdorà el 12 d'agost de 1911, d'on fou també ecònom des del 10 de desembre de 1911. També fou nomenat ecònom de Santa Maria de Camós el 6 de juliol de 1912 fins a prendre la possessió com a rector de Riudarenes el 31 de gener de 1913 on estigué fins a la Guerra Civil espanyola, en la qual fou assassinat *in odium fidei* a Figueres el 1936⁹².

19. Llic. Ferran Simón i Crehuet, nasqué a Santa Coloma de Farners el 13 de febrer de 1888 i fou ordenat prevere el 10 d'abril de 1911. Fou coadjutor de Sant Pere Pescador des del novembre de 1912, passà després a Banyoles el 25 de maig de 1914, després a Figueres el 12 de març de 1915 i a la parròquia de la catedral de Girona el juliol de 1918, ecònom de Breda el novembre de 1919, d'on passà a ser vicari de Sant Feliu de Guíxols el 9 d'octubre de 1920, i regent de Sant Feliu de Pallerols el 8 de novembre de 1924, i beneficiat de Calella de la Costa des del 20 de gener de 1927 fins el 29 de juliol de 1930 que fou nomenat ecònom de Pineda. Fou també encarregat de Riudarenes (1939). El 14 d'agost de 1944 fou nomenat arxipreste de Banyoles i rector el 26 d'agost de 1946. Morí el 19 d'abril de 1960⁹³.
20. Mn. Joan Llorens i Rúbies, nascut a Port de la Selva, a l'Alt Empordà, el 6 d'agost de 1876. Després d'estudiar al Seminari de Girona, fou tonsurat i va rebre els quatre ordes menors el juny de 1901, ordenat diaca el 15 de març de 1902 i prevere el 20 de setembre de 1902. Exercí com coadjutor de la Jonquera des del 16 de març de 1903, que cessà per malaltia, i fou adscrit a Port de la Selva el 14 de setembre de 1903, però el 13 de novembre de 1903 passà a Borrassà, a Sant Pere Pescador el 18 de març de 1904, a Llers el 27 de juny de 1904 fins que el 6 de juliol de 1905, que per malaltia passà a ser adscrit a Port de la Selva, i després fou encarregat de Vilabertran (1906-13...), vicari de Torroella de Montgrí, fins que passà a Medinyà com ecònom el gener de 1918 i després com a rector l'1 de desembre de 1926

92. BOOG, 1902, 161, 363; 1903, 455, 591; 1904, 173; 1906, 180, 279; 1908, 89; 1910, 51; 1911, 484, 628; 1912, 427; 1913, 57, 115; 1939, 65; 1942, 20.

93. BOOG, 1913, 64; 1914, 206; 1915, 86; 1918, 327; 1919, 57; 1920, 296; 1925, 68; 1960, 101-102.

fins el 1939. El 10 de juliol de 1939, fou nomenat ecònom de Riudarenes i rector el 22 d'agost de 1946. Durant quinze anys serví pastoralment la parròquia, fins a la seva mort l'1 d'agost de 1961 i hi fou enterrat⁹⁴.

21. Dr. Joan Solà i Triadú, nascut a Llanars el 1929, ordenat prevere el 1952, fou ecònom de Riudarenes (1961-67), el primer que ho fou alhora també de l'Esparra. Després fou rector de Tordera, vicari episcopal i encarregat del patrimoni del bisbat fins el 2005. Canonge penitencier de la Catedral de Girona (02/09/2002) i rector de Bonmatí i d'altres llocs (2006ss).
22. Mn. Miquel Jordà i Mayoles, rector de Riudarenes (1967-78). Nascut a Mieres el 1927. Ordenat prevere el 31 de maig de 1952. Entre altres càrrecs fou arxipreste del Montseny i del golf de Roses i rector de Sant Pere Pescador i encarregat de Sant Tomàs de Fluvià (1982-2004) i alhora de Torroella de Fluvià i de Vilacolum (1986-2006). Morí adscrit a la parròquia de Sta. Maria dels Turers de Banyoles el 24 de novembre de 2013. [2004 es](#)
23. Mn. Pere Artigas i Reverter (1978-1984). Ecònom. Nascut a Fornells de la Selva el 1936, ordenat prevere el 9 de juliol de 1961, que després fou vicari de les parròquies de Palamós. Nomenat adscrit amb facultats de vicari, a Calella de Palafrugell, Llofriu i Mont-ràs, el 2013. Administrador Parroquial de Torrent, el 2018. Capellà de la Residència Mare de Déu de Montserrat de Palafrugell des del 2002.
24. Llic. Jaume Julià i Vidal (1984-1990). Rector. Nascut a Anglès el 1943, ordenat prevere el 18 de desembre de 1966. Professor del seminari des de 1997, vicari general (2002), del consell per assumptes econòmics, canonge president de la catedral de Girona (2018) i rector de Riudellots de la Selva i de Franciac des de 2002, i de Campllong el 2007. Professor no estable de l'ISCRG de Girona 2011. Membre del Col·legi de Consultors 2018. Arxipreste de la Selva 2015.
25. Llic. Felip Hereu i Pla (1997-2001). Rector. Nascut a Miànegues el 1952, ordenat prevere el 27 de setembre de 1987, que fou arxiprest de Farners i delegat del servei d'orientació vocacional, rector de Pineda de Mar i Sant Pere de Riu (2001-06) i

94. BOOG, 1901, 514; 1902, 69, 308, 324; 1903, 448, 665 ; 1904, 170, 173 ; 1905, 563; 1913, 17, 52 ; 1918, 19; 1926, 514 ; 1961, 223.

- de Santa Susanna (2005-06). Rector de Palafrugell fins el 2016 i ara de Canet de Mar, Sant Pol de Mar i Sant Cebrià de Vallalta.
26. Dr. Josep Mª Marquès i Planagumà (2001-03). Rector. Nascut a Cruïlles el 1939 i ordenat prevere el 7 de juliol de 1963, fou professor, gran historiador, acadèmic C. de la R. A. de la Història, amb moltes publicacions importants. Entre altres càrrecs, fou director de l'Arxiu Diocesà, que catalogà i digitalitzà acuradament, curador del patrimoni documental del bisbat (2003ss) i finalment rector de Quart (2003-07). Morí a Girona el 8 de novembre de 2007⁹⁵.
 27. Dr. Ernest Zaragoza i Pascual (2003-06). Rector, guixolenc, ex-monjo benedictí i oblat benedictí de Silos, teòleg, historiador i corresponent de les RR. AA. de la Història i de Bones Lletres, que havia estat vicari de les parròquies madrilenyes de Ntra. Sra. de les Delícies (1980-83) i Ntra. Sra. del Castañar (1983-86) i alhora capellà del convent de clarisses de Sant Pasqual, coadjutor i capellà en funcions de l'hospital municipal guixolenc (1986-91), rector d'Olzinelles (1991-2003), Vallgorguina (1991-2001), Vilalba Sasserra (1994-2003), Collsabadell (1998-2003) i Sanata (1998-2002), i curador de Santa Maria de la Serra (1994-2003) i Sant Llorenç de Vilardell, historiador de les parròquies d'Olzinelles i Vilardell, que després de Sils fou rector de Castell d'Aro, Platja d'Aro (Fenals d'Aro) i S'Agaró (2006-2018...) ⁹⁶.
 28. Mn. Ramon Alventosa i Montfuleda (2006ss). Rector. Nascut a Blanes el 1947. Ordenat prevere el 1978. Ha estat consiliari de l'Hospitalitat de Lourdes, rector de Roses, Sant Gregori, Sant Narcís de Girona (1990-2003) i de Santa Coloma de Farners, Castanyet, Sant Miquel de Cladells i Sant Pere Cercada el 2003 i a més de Riudarenes i l'Esparra el 2006. Coordinador de l'agrupació de parròquies 2003. Membre del equip de la delegació de pastoral litúrgica 2007. Arxipreste de Farners-Montseny

95. Cf. la seva biografia al Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya II, Barcelona, 2000, 558.

96. Cf. la seva biografia completa a A. LINAGE CONDE, *Biobibliografia del Dr. Ernest Zaragoza i Pascual, prevere i historiador del monaquisme de la Península Ibèrica*, Montserrat, 2002 i resum al *Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya III*, Barcelona, 2001, 729-730, afegint que és Corresponent de les RR. AA. de la Història i de Bones Lletres.

2015. Consiliari de la delegació episcopal per a la Vida Consagrada 2017.

Vicaris de Riudarenes (1864-1936)

Ara que Riudarenes ha de compartir rector amb altres parròquies, sembla que no pugui ser que mig segle enrere, no solament tingués rector propi, sinó també un o dos vicaris, aleshores anomenats també coadjutors, quan ho eren més del rector vell o malalt que de la parròquia. Ací donem les dades biogràfiques dels que hem pogut trobar que foren vicaris de Riudarenes.

1. Mn. Francesc Garriga i Amadó, fou nomenat vicari de Riudarenes el 21 de novembre de 1864, però el 1865 era ja coadjutor del Sallent⁹⁷.
2. Mn. Josep Prat i Cabratosa fou nomenat vicari de Riudarenes el setembre de 1865 i morí el 8 de novembre de 1867⁹⁸.
3. Mn. Pere Canals i Guri era vicari de Riudarenes el 1866⁹⁹.
4. Mn. Pere Vallicrosa i Fortet, fou nomenat vicari de Riudarenes l'abril de 1867, però l'any següent era ja coadjutor de Palafrugell¹⁰⁰.
5. Mn. Martirià Font i Dalmau, fou nomenat vicari de Riudarenes el novembre de 1868¹⁰¹.
6. Mn. Vicenç Llobet i Ripoll, fou nomenat vicari de Riudarenes el novembre de 1869¹⁰².
7. Mn. Francesc Coll i Juncà, nascut a Vilanant el 1841 i ordenat prevere el 1868, fou nomenat vicari de Riudarenes el febrer de 1870. El 1913 era rector de Santa Maria de Lladó¹⁰³.
8. Mn. Joaquim Coma i Pujolar, fou nomenat vicari de Riudarenes el 9 de març de 1876¹⁰⁴.
9. Mn. Jaume Planagumà i Vila, coadjutor de Vilopriu, fou nomenat coadjutor de Riudarenes l'1 de novembre de 1876¹⁰⁵.

97. BOOG, 1864, 569; 1865, 627.

98. BOOG, 1865, 536; 1867, 15.

99. BOOG, 1866, 598.

100. BOOG, 1867, 291, 584; 1868, 582.

101. BOOG, 1868, 597; 1869, 4.

102. BOOG, 1869, 469; 1870, 4.

103. BOOG, 1870, 91; 1913, 43.

104. BOOG, 1876, 49.

105. BOOG, 1876, 120.

10. Mn. Pere Moré i Jané, nascut a Pineda el 1844 i ordenat prevere el 1871 fou nomenat coadjutor de Caldes de Malavella l'1 de novembre de 1876, de Riudarenes l'1 de setembre de 1877 i ho fou fins el 3 d'octubre de 1880, que fou nomenat coadjutor de Pineda, on era adscrit el 1913¹⁰⁶.
11. Mn. Salvador Soliva i Desumvila, nascut a Tordera el 1844, tonsurat el març de 1868, ordenat dels quatre ordes menors el desembre de 1868 i de prevere el desembre de 1872. Fou coadjutor de Pineda, nomenat vicari de Riudarenes el 3 d'octubre de 1880 i ho fou fins el 26 de juny de 1882 que passà a ser rector de Llampaies, on encara hi era el 1913¹⁰⁷.
12. Mn. Miquel Gispert i Botó, nascut a Casavells el 1837 i ordenat prevere el 1867, essent ecònom de Vallveralla, fou nomenat vicari de Riudarenes el 8 d'agost de 1883. El 1913 estava adscrit a Torroella de Montgrí¹⁰⁸.
13. Mn. Jaume Ribot i Boada, nascut a Cassà de la Selva el 1843 i ordenat prevere el 1874, essent coadjutor de Calonge, fou nomenat coadjutor de Riudarenes el 25 de juliol de 1884 fins l'agost de 1886 que fou nomenat ecònom de Campllong i el 22 de juliol de 1889 de Llambilles. Posteriorment fou beneficiat de Cassà de la Selva, on residia el 1913¹⁰⁹.
14. Mn. Josep Caritj i Buada, nascut a Besalú el 26 d'agost de 1857 i ordenat prevere el 18 de juny de 1886, fou nomenat coadjutor de Riudarenes el 5 d'agost de 1885 i de Quart el 22 de juliol de 1889. El 18 d'octubre de 1890 passà a servir el benefici de Santa Cecília de Besalú, essent també capellà del col·legi del Cor de Maria de la mateixa població, on morí el 29 de juliol de 1928¹¹⁰.
15. Mn. Lluís Albó i Coronas, nascut a Riudarenes el 1868 i ordenat prevere el 1892, fou nomenat coadjutor de Riudarenes el 15 de maig de 1893 i de Caldes de Malavella el 23 de juliol de 1895, que deixà el 3 de maig de 1896 per un benefici de Castanyet, que encara tenia el 20 d'agost de 1936, quan després de ser

106. BOOG, 1877, 180, 376; 1880, 327; 1913, 54.

107. BOOG, 1868, 127, 550; 1972, 193; 1880, 328; 1882, 121; 1913, 64.

108. BOOG, 1883, 447; 1913, 49.

109. BOOG, 1884, 255; 1886, 216; 1889, 676; 1913, 60.

110. BOOG, 1885, 216; 1889, 679; 1928, 282.

portat amb engany a Santa Coloma de Farners, fou afusellat en el terme de Brunyola. Demanà temps per a resar l'acte de contrició, però no el pogué acabar, perquè fou abatut per les bales ¹¹¹.

16. Mn. Leandre Mir i Pugnau, nascut a Caldes de Malavella el 1867 i ordenat prevere el 1894, essent coadjutor d'Aiguaviva, fou nomenat vicari de Riudarenes el 23 de juliol de 1895 fins el 14 de febrer de 1896 que passà a Fornells de la Selva i després a Massanes el 15 de juny de 1896. Fou també regent de Campllonc i ecònom del mateix lloc des de l'11 de desembre de 1906. Des de l'octubre de 1910 estigué adscrit a Llagostera¹¹².
17. Mn. Tomàs Coll i Teixidor, nascut a Besalú el 27 de juliol de 1868 i ordenat prevere el 30 de maig de 1896, fou nomenat coadjutor de Riudarenes el 25 d'agost de 1896 i ho fou fins el novembre del mateix any, que passà a ser beneficiat de la parròquia de Besalú, on morí el 16 d'abril de 1935¹¹³.
18. Mn. Josep Costa i Colomer, nascut a Girona el 29 d'octubre de 1868 i ordenat prevere el 27 de maig de 1893, essent coadjutor de Fornells, fou nomenat de Riudarenes el 14 de febrer de 1896. Després fou ecònom de Vila-robau i rector de Santa Pelalla, d'on prengué possessió el 13 de juliol de 1897 i on morí el 17 de maig de 1931¹¹⁴.
19. Mn. Pere Julià i Gardella, nascut a La Cot el 24 de desembre de 1864 i ordenat prevere el 30 de maig de 1896, fou nomenat coadjutor de Riudarenes el 3 de novembre de 1896 fins el 13 de maig de 1907, que fou traslladat a Talaixà. El 17 de febrer de 1912 fou nomenat ecònom de Sant Cebrià de Lladó i el 2 de setembre de 1912 de Sant Aniol de Finestres, d'on també fou rector i prengué possessió de la parròquia el 5 de novembre de 1912. Morí l'1 de desembre de 1930¹¹⁵.
20. Mn. Josep Morell i Aragonés, nascut a Pineda el 14 de març de 1882, després d'estudiar als seminaris de Barcelona i Girona, fou ordenat prevere el 20 de setembre de 1906 i es llicencià en

111. BOOG, 1893, 585; 1895, 401; 1895, 572; 1896, 88; 1906, 47; 1913, 32, 38; 1942, 19.

112. BOOG, 1895, 572; 1896, 39; 1906, 353; 1913, 29, 54.

113. BOOG, 1896, 203; 1935, 116.

114. BOOG, 1896, 39; 1913, 44; 1931, 230.

115. BOOG, 1896, 306; 1898, 32; 1907, 515; 1912, 148, 672; 1930, 590.

dret civil. Fou nomenat coadjutor interí de Palafolls el 17 de març de 1907 i després de Riudarenes, de Pals i de Palafrugell 22 d'abril de 1909, Vicari exempt de Port de la Selva, professor del Collell (1913) i beneficiat de la catedral (1926ss). A partir de 1929 fou secretari canceller del bisbat, examinador prosinodal, membre del Consell d'Administració Diocesana, secretari de la visita pastoral, vocal de la Junta Superior Directiva de les Conferències Eclesiàstiques i de la Comissió Diocesana de Cases Rectorals. Morí el 9 de maig de 1958¹¹⁶.

21. Llic. Francesc de Paola Perramon i Oliva, nascut a Girona el 13 de novembre de 1884, que creiem que era germà del rector Mn. Lluís Perramon i Oliva. Havia estat ordenat prevere el 5 de juny de 1909. Fou nomenat coadjutor d'Aiguaviva el 10 de febrer de 1910, de Riudarenes el 12 de juny de 1910 i d'Arenys de Munt el 7 de desembre de 1912 i de Sant Feliu de Girona el 27 de juliol de 1914. Fou també beneficiat i preceptor de llatí de Castelló d'Empúries i capellà de les Vetlladores de Figueres, des del 3 d'agost de 1923 fins a la seva mort el 16 de febrer de 1950¹¹⁷.
22. Mn. Salvador Pujolàs i Bruñol, nascut a Banyoles el juliol de 1884 i ordenat prevere el 21 de maig de 1910, fou coadjutor de les parròquies de Vall del Bac, de Riudarenes des del 7 de desembre de 1912 i fins el 17 de maig de 1913 que passà a Sant Miquel de Campmajor, de La Péra el 12 de març de 1915, de Figueres al maig de 1919, de Navata al desembre de 1919 i de Villalonga de Ter. Serví en diversos bisbats d'Amèrica des del 1924 fins el 1947, que retornà a Barcelona. Més tard fou adscrit a la parròquia de la catedral de Girona, fins a la seva mort el 16 d'octubre de 1960¹¹⁸.
23. Mn. Vicenç Piera i Prats, nascut a Palafrugell el 1884 i ordenat prevere el 1909, el gener de 1913 era adscrit a Palafrugell i fou nomenat coadjutor de Riudarenes el 17 de maig de 1913 i ho fou fins l'agost de 1916, que passà amb el mateix càrrec a Sant Feliu de Guíxols¹¹⁹.

116. BOOG, 1907, 480; 1909, 222; 1958, 90.

117. BOOG, 1910, 51, 228; 1912, 723; 1914, 320; 1950, 67.

118. BOOG, 1912, 723; 1913, 60, 297; 1915, 85; 1919, 236, 624; 1960, 216.

119. BOOG, 1912, 57; 1913, 297; 1916, 394.

24. Mn. Joaquim Pou i Prats, nascut a Lladó el 1877 i ordenat prevere el 1908, el 1913 era coadjutor de l'Escala fins que fou nomenat vicari de Riudarenes el 28 d'octubre de 1915¹²⁰.
25. Mn. Emili Lloveras i Raurich, nascut a Llagostera el 1887 i ordenat el 1991, fou nomenat vicari d'Agullana el 1913, de Riudarenes al novembre de 1917 i d'Amer al setembre de 1918. Després ho fou de Blanes fins a ser nomenat ecònom de Gaserans el 29 de setembre de 1922 i de Parlavà el 8 de novembre de 1924¹²¹.
26. Mn. Joan Planas i Rebuget, nascut a Sant Climent Sescebes el 9 de juliol de 1893 i ordenat prevere el 5 de juliol de 1917, fou coadjutor de Maià, de Navata, de Riudarenes de del desembre de 1919 i de Vallmanya el 21 de març de 1922. Després fou missioner diocesà a Banyoles (1924-39), encarregat de Peralada (1939), ecònom de Garriguella (1939) i d'Arbúcies (1943), rector de Sant Jordi Desvalls el 13 de setembre de 1946, ecònom de Palamós el 22 de juny de 1948 i d'Arenys de Munt el 17 de gener de 1955, rector de Borrassà el 31 d'octubre de 1956, capellà de les religioses del Sagrat Cor de Jesús, de Banyoles, el 10 de setembre de 1967 i finalment adscrit a la parròquia de Vista Alegre de Girona el 1974 i fins a la seva mort l'1 de febrer de 1980¹²².
27. Mn. Bartomeu Giralt i Masdeu, fou nomenat vicari de Riudarenes el setembre de 1918. Després fou coadjutor d'Hostalric fins el 25 de setembre de 1920, que fou nomenat capellà de la Misericòrdia de Requesens¹²³.
28. Mn. Antoni Plana i Buch fou nomenat coadjutor interí de Riudarenes el 21 de març de 1922¹²⁴.
29. Mn. Narcís Trayté i Mención, natural de Ventalló, fou nomenat coadjutor de Sant Aniol d'Aguja el 5 de febrer de 1924, coadjutor de Riudarenes el 28 de febrer de 1924 d'on passà a Camprodon el 15 de desembre de 1924. Després fou coadjutor de Palafrugell el 4 d'agost de 1927 i d'Olot el 9 de setembre de

120. BOOG, 1913, 58; 1915, 204.

121. BOOG, 1913, 52; 1917, 468; 1918, 444; 1922, 197; 1925, 68.

122. BOOG, 1919, 624; 1922, 55; 1980, 62.

123. BOOG, 1918, 444; 1920, 296.

124. BOOG, 1922, 55.

- 1929 fins el 2 de juliol de 1930, que fou nomenat ecònom de Montiró i essent-ho fou afusellat a Ventalló després d'acomiar-se de la seva mare i família "fins al cel", el 23 d'agost de 1936¹²⁵.
30. Mn. Jaume Ayats i Giralt, nascut a Olot l'1 de febrer de 1894 i ordenat prevere el 24 de setembre de 1921, fou nomenat coadjutor de Villalonga de Ter el 27 d'octubre de 1921, de Riudarenes el 21 de juny de 1922, de Llagostera el 28 de febrer de 1924 i Arbúcies el 9 de novembre de 1926. Després de la Guerra Civil espanyola residí a Barcelona, on morí el 2 de juny de 1952¹²⁶.
 31. Mn. Miquel Feliu i Vilanova, nascut a Tortellà el 19 de gener de 1897 i ordenat prevere el 22 de setembre de 1923, fou nomenat coadjutor de Maçanet de Cabrenys l'11 d'octubre de 1923, de Crespià l'1 de juliol de 1924, de Riudarenes el 15 de desembre de 1924 i d'Arenys de Munt amb residència a Torrentbó el 22 de novembre de 1927, després fou regent d'Ultramort, rector de Jafre des del 20 de juny de 1939 i adscrit a la parròquia del Mercadal de Girona, essent també capellà de la clínica Sant Narcís. Morí el 4 de desembre de 1981¹²⁷.
 32. Mn. Lluís Guillaumes i Jou, nascut a Olot el 16 d'abril de 1902 i ordenat prevere el 19 de juny de 1927, fou nomenat coadjutor de Riudarenes el 22 de novembre de 1927, de Riadoura el 25 d'agost de 1928, de Llagostera el 3 de juliol de 1929 i després d'Arenys de Mar, ecònom i rector des del juliol de 1939 al 20 d'octubre de 1948 de Sant Antoni de Calonge, regent i ecònom de Santa Maria de Lladó i finalment rector de Darnius des del 17 de juny de 1957 fins a la seva mort el 18 d'abril de 1981¹²⁸.
 33. Mn. Josep Poch i Marimon, nascut a Garrigàs l'11 de juliol de 1879 i ordenat prevere el 20 de setembre de 1906, fou adscrit a Sarrià el 3 de novembre de 1906, nomenat coadjutor de Lliuro-na el 7 de febrer de 1907, coadjutor de Riudarenes el 13 d'agost de 1908, de Fornells de la Selva, capellà custodi de Sant Pere del Bosch, de Lloret de Mar, regent de Vilamalla el 9 d'agost de

125. BOOG 1925, 69; 1924, 78, 150; 1927, 383; 1929, 489; 1930, 463; 1936, 22.

126. BOOG, 1921, 539; 1922, 158; 1924, 150; 1926, 541; 1952, 131.

127. BOOG, 1923, 389; 1925, 69; 1981, 385.

128. BOOG 1928, 137, 154; 1929, 330; 1981, 167.

1928, i vicari de Sarrià de Dalt des del 3 de juliol de 1929 fins a la seva mort el 25 de novembre de 1962¹²⁹.

Mossens fills de Riudarenes

Cercant notícies sobre els mossens que passaren per les nostres parròquies, n'hem trobat alguns que foren fills de Riudarenes, si bé no conservem les seves partides baptismals, perquè els llibres sacramentals foren cremats el 1936.

1. Mn. Pere Ribas, fill d'Esteve i Maria, que fou tonsurat el 22 de desembre de 1752, ordenat de sotsdiaca el 5 de març de 1757, diaca el 4 de juny de 1757 i prevere el 17 de desembre de 1757¹³⁰.
2. Mn. Josep Mir, tonsurat el 23 de setembre de 1746, que fou ordenat sotsdiaca el 6 de març de 1751 i prevere el 17 de març de 1753¹³¹.
3. Mn. Martí Dillet i Tort, fill de Dalmau i Anna, que fou tonsurat el 5 de març de 1773, ordenat sotsdiaca el 23 de març de 1776, diaca el 6 d'abril de 1776 i prevere el 21 de setembre de 1776¹³².
4. Mn. Pere Xifré, ordenat sotsdiaca el 22 de desembre de 1786, diaca el 22 de desembre de 1787 i prevere el 20 de desembre de 1788¹³³.
5. Mn. Joan Alemany i Boades, fill de Ramon i Maria, tonsurat el 8 d'abril de 1791, ordenat sotsdiaca el 22 de setembre de 1792, diaca el 24 de maig de 1793 i prevere el 5 d'abril de 1794¹³⁴.
6. Mn. Pere Montràs i Simon, fill de Dalmau i Caterina, tonsurat el 19 de setembre de 1794¹³⁵.
7. Mn. Josep Dalmau i Torrellas, nascut el 1785, que fou ordenat prevere el 20 de desembre de 1823¹³⁶.

129. BOOG 1906, 314; 1907, 402; 1928, 154; 1929, 331; 1908, 397; 1962, 250-251.

130. ADG, R-001-05687.

131. ADG, R-001-04192.

132. ADG, R-001-02178.

133. ADG, R-001-07407.

134. ADG, R-001-00095.

135. ADG, R-001-04310.

136. ADG, R-001-02082.

8. Mn. Martí Roig i Colomer, ordenat prevere el 16 de desembre de 1825, que morí essent beneficiat excedent de la catedral de Girona, el 19 de maig de 1867¹³⁷.
9. Mn. Joan Xifra i Muntanyà, nascut el 1821, fou ordenat prevere el 24 de setembre de 1853. Morí essent adscrit a Santa Coloma de Farners el 8 de setembre de 1893¹³⁸.
10. Mn. Pau Bosch i Soliva, nascut el 1847 que fou ordenat diaca el 10 de juny de 1876 i prevere el 23 de setembre del mateix any. Fou nomenat coadjutor de Lliurona l'1 de novembre de 1876, d' Espinavesa el 18 de setembre de 1877, d'Espolla el 20 d'octubre de 1877, de Campmany el 25 d'abril de 1879, de Palafrugell l'1 de desembre de 1880, de Maçanet de la Selva el 26 de juny de 1882 i del Mercadal de Girona el 2 d'octubre de 1885. Després fou nomenat regent de Fontcuberta l'1 d'agost de 1887, d'on fou també ecònom des del 30 d'octubre de 1888 al 22 de juliol de 1889, que passà com a regent de Miànegues, d'on també fou ecònom des del 12 de febrer de 1891. El 25 de juny de 1894 fou nomenat ecònom de Riudellots de la Selva i el 29 de setembre del mateix any, regent de Garrigàs, d'on també fou ecònom des del 26 de desembre de 1895 fins el 1897 que passà a ser beneficiat de Figueres i des del 1898 alhora també capellà confessor del monestir de Clarisses de la Divina Providència d'aquella ciutat, on morí el 2 de juny de 1918¹³⁹.
11. Mn. Pere Bosch i Soliva, nasqué el 19 de març de 1860, després d'estudiar al Seminari de Girona rebé la tonsura, els quatre ordes menors i el sotsdiaconat el maig de 1883, el diaconat el desembre del mateix any, i fou ordenat prevere el 7 juny de 1884. Aquest mateix any el 25 de juliol fou nomenat coadjutor de la parròquia de Lliurona, el 25 de juliol de 1885 de la de Caldes de Malavella, el 1886 de la de Verges i el 30 de desembre de 1888 de la de Lloret de Mar, d'on passà a ecònom de Palau Saverdera el 22 de juliol de 1891 i d'aquí a coadjutor de

137. ADG, R-001-05848; BOOG, 1867, 292.

138. ADG, R-001-07405; BOOG, 1893, 649.

139. BOOG 1876, 43, 110, 119; 1877, 376, 388; 1879, 429; 1880, 442; 1882, 121; 1885, 616; 1887, 544; 1888, 425; 1889, 675; 1891, 747; 1894, 227, 322, 371; 1895, 387; 1913, 17, 39; 1918, 272.

Santa Maria de Blanes el 3 de febrer de 1892. Des del 23 de juliol de 1895 fins el 1928 fou beneficiat de Lloret de Mar, i finalment adscrit a la parròquia de Riudarenes, on morí l'1 de maig de 1933¹⁴⁰.

12. Mn. Josep Bosch i Soliva, creiem que fou germà de l'anterior, que fou tonsurat i rebé els quatre ordes menors el desembre de 1886, el sotsdiaconat el juny de 1887, el diaconat el desembre del mateix any i fou ordenat prevere el 26 de maig de 1888. Fou nomenat coadjutor d'Estanyol el 28 de juliol de 1888 i de Riudarenes el 22 de juliol de 1889 i ho fou fins el 15 de maig de 1893, que amb permís del bisbe de Girona ingressà a la Congregació de Missioners del Cor de Maria, fundada per Sant Antoni Maria Claret¹⁴¹.
13. Mn. Lluís Albó i Coronas, nascut a Riudarenes el 1868 i ordenat prevere el 1892. Mireu els coadjutors de Riudarenes¹⁴².
14. Mn. Josep Bidó i Mas, nascut a Riudarenes el 26 de juliol de 1881, després d'estudiar al Seminari de Girona, fou tonsurat i rebé els quatre ordes menors el setembre de 1907, sotsdiaca el 12 de juny de 1908, diaca el desembre del mateix any, prevere el 5 de juny de 1909. Fou destinat com a coadjutor de Massanes el 24 de juliol de 1909, de Verges el 6 de setembre de 1912, de Fornells de la Selva l'1 de febrer de 1913 i de Besalú el 3 de març de 1914, d'on també fou encarregat des de l'octubre de 1916. Després fou nomenat vicari de Banyoles l'abril de 1917 i del Mercadal de Girona el febrer de 1918, ecònom de Sant Martí Sapresa el 25 de setembre de 1920, rector de Sant Pere de Cercada l'1 de desembre de 1926 i ecònom (1934) i després rector de Santa Maria de Palafolls, d'on prengué la possessió el 7 de maig de 1939 i fins a la seva mort el 25 de desembre de 1963¹⁴³.

140. BOOG 1883, 375, 553; 1884, 185, 253; 1885, 613; 1886, 14, 213; 1889, 426; 1891, 750; 1892, 55; 1895, 571; 1906, 48; 1913, 39; 1933, 196.

141. BOOG 1886, 345; 1887, 457, 622; 1888, 134, 329; 1889, 678; 1893, 585.

142. BOOG 1893, 585; 1895, 401; 1895, 572; 1896, 88; 1906, 47; 1913, 32, 38; 1942, 19.

143. BOOG 1907, 153; 1908, 275, 635; 1909, 310, 312, 674; 1913, 39, 116; 1914, 135; 1916, 439; 1917, 159; 1918, 88; 1920, 294; 1926, 514; 1934, 378; 1939, 90; 1964, 43.

Religioses filles de Riudarenes

Mariàngela Aragay i Blavi, ingressà a les Butinyanes de Girona el 27 de gener de 1882¹⁴⁴. Concepció Besa i Bosch, ingressà a les Bernardes de Girona el 17 de novembre de 1911¹⁴⁵. Josepa Besa i Bosch, ingressà a les Beates de Girona l'11 d'octubre de 1910¹⁴⁶. Socors Besa i Bosch, ingressà a les Bernardes de Girona, on professà el 7 de novembre de 1912 i solemnement el 14 de desembre de 1915¹⁴⁷. Concepció Bosch i Masó, ingressà a les Beates de Girona el 10 de setembre de 1909¹⁴⁸. Rita Fradera i Bota, ingressà a les Vetlladores el 2 d'abril de 1898 i professà el 2 de maig de 1900¹⁴⁹. Magdalena Fradera i Ferragutcases, ingressà al Cor de Maria d'Olot el 25 d'abril de 1923, professà simplement el 6 de juny de 1924 i perpetuament el 17 de maig de 1927. Fou màrtir de la guerra civil el 1936¹⁵⁰. Rosa Fradera i Ferragutcases, ingressà al Cor de Maria d'Olot el 25 d'abril de 1923, professà simplement el 12 de juny de 1924 i perpetuament el 17 de maig de 1927. Germana de l'anterior i, com ella i amb ella màrtir de la fe el 1936. Mireu el capítol que segueix¹⁵¹. Maria Gubau i Bosch, ingressà a les Vetlladores de Girona el 19 de juny de 1914¹⁵². Joaquim Niell i Amat, ingressà a les Butinyanes de Girona el 17 de juliol de 1893¹⁵³. Teresa Planiol i Sabater, ingressà en les clarisses de Salt el 28 de gener de i professà el 7 de gener de 1884¹⁵⁴.

Riudarenes: el poble de les tres germanes màrtirs

Riudarenes exulta feliç de goig, perquè pots mostrar el món un fet únic en la història de l'Església. Em refereixo al cas de Carme, Rosa i Magdalena Fradera i Ferragutcasas, les tres germanes, filles d'un mateixos pares i d'un mateix poble i casa, les tres religioses i del mateix

144. ADG, R-002-00487.

145. ADG, R-002-01219.

146. ADG, R-002-01220.

147. ADG, R-002-01221,01222.

148. ADG, R-002-01384.

149. ADG, R-002-03700, 03701.

150. ADG, R-002-03704, 03705, 03706.

151. ADG, R-002-03704, 03705, 03706.

152. ADG, R-002-04690.

153. ADG, R-002-06797.

154. ADG, R-002-07745.

institut del Cor de Maria, les tres màrtirs al mateix lloc i dia i pel sol fet de ser religioses, perquè mai es posaren en política, sinó que visqueren entregades a l'ensenyament de la fe i de les lletres als infants. El que això escriu, igual que d'altres, que forem alumnes dels seus col·legis, els devem la pietat, de la qual com terra abonada brotà la vocació sacerdotal.

Com tots sabeu, les tres germanes, filles de Can Pellicer de Riudarenes, a l'esclatar la Guerra Civil vivien als col·legis de Mataró, Cassà de la Selva i Santa Coloma de Farners. Es refugiaren a casa seva i d'allà se les endugueren violentament fins a un indret de la carretera que va a Lloret, on les afusellaren i cremarem, després d'haver-les atormentat d'una manera ferotge volen marcir la seva virginitat. Mena de persones, que volien esborrar de la societat el nom de Déu i com sempre passa, quan es va contra Déu s'acaba anant contra els homes, només pel fet de no pensar com ells. Però els seus assassins naturalment sense saber-ho, volent-les eliminar de la terra les hi obriren les portes del cel, i volent que desapareixessin per sempre, les feren màrtirs de la fe i de la castedat, honor que Déu té reservat només als seus elegits, que així tindran dins l'Església un nom etern.

Acabada la guerra, foren recollides les seves despulles i des del 14 d'octubre de 1952 que s'obrí a Girona el procés diocesà de beatificació i canonització, fins el 27 de novembre de 1953 on hi hagueren 38 sessions dedicades a recollir la declaració de testimonis de la seva vida i del seu martiri, que el postulant Mn. Martirià Brunsó Verdaguer portà a Roma, a la Congregació per a la causa dels Sants. Quedà la causa parada, perquè el papa sant Pau VI el 1964 decretà la suspensió de totes les causes dels màrtirs de la Guerra Civil espanyola, fins que el gran papa sant Joan Pau II tirà endavant aquests processos i així el d'elles es tornà a reobrir el 18 de gener de 1988. Es completà la informació amb nous testimonis i documents, i el 3 de març de 1996 fou presentada tota la documentació a la mateixa Congregació dels Sants, que el 28 de gener de 2005, en un Congrés especial de teòlegs, on després d'estudiada i debatida, fou aprovada per unanimitat, en el sentit que patiren veritablement martiri *in odium fidei*, és a dir per causa de la fe, perquè com diu Sant Agustí, el martiri no el fa el molt sofriment del màrtir, sinó la causa per la qual pateix.

Ben aviat vam poder veure les tres germanes beatificades a Roma en 2007 –a la qual beatificació assistí el que això escriu– des d'on es va donar a conèixer el seu martiri al món i entraren així dins la gran his-

tòria de l'Església, inscrits els seus noms en el martirologi, i cada any al seu dia els seus noms seran pronunciats, apareixeran als calendaris catòlics i serà invocada la seva protecció, de manera que gaudiran de fama i honor etern. I arreu del món os es coneixi el seu martiri, també el nom de Riudarenes serà conegut i el nostre poble tindrà el goig de donar a conèixer al món les seves tres filles, aureolades amb la corona del martiri i amb la fama de santedat. En elles es compleix una vegada més, el que la Verge Maria proclamà en el seu cant del Magníficat: *Déu derroca del soli als poderosos i exalta els humils*. Lloat sigui Déu, admirable en els seus sants!

Goigs de les nostres tres màrtirs Magdalena, Rosa i Carme Fradera

Germanes, les tres germanes,
filles de Can Pellicer,
poncelles de Riudarenes,
del nostre preuat verger.

Cridades una per una
al Crist les tres va servir,
amb la mateixa fortuna,
que marcà vostre destí.

Vostra jornada esmerçada,
en la tasca ensenyar,
s'omplia de llum i joia
a l'hora de combregar.

Dies terribles veiéreu
de lluites entre germans,
i a Riudarenes tornàreu
amb els pares com abans.

De casa us arrebossaren
per vostra virtut marcir,
però jamai no pogueren
el seu afany assolir.

I quan us assassinaren
pensant-vos aniquilar,
sense voler us obriren
camí segur a l'altar.

Ara que de llum sou plenes,
i del cel sou estadants,
pregueu perquè a Riudarenes
visquin com a bons germans.

Que no sigui la fe escasa,
ni mai fred cap cor humà,
perquè tot home fracasa
si no viu per estimar.

Filles del Cor de Maria,
esposes del Fill Diví,
sigueu nostre ajut i guia
i consol en el camí¹⁵⁵.

MN. ERNEST ZARAGOZA

A les nostres tres germanes màrtirs

Tres germanes,
tres Fraderes,
tres cors plens
d'amor diví.

Tres amigues,
tres espigues,
tres virtuts
i un sol destí.

155. La música d'aquests goigs es la mateixa que el seu autor va fer servir després pels goigs de la Mare de Déu del Patrocini, patrona de Fernals d'Aro.

Tres poncelles,
tres estrelles,
tres màrtirs,
prop del camí.

Tres corones,
tres patrones,
tres filles
de Sant Martí.

MN ERNEST ZARAGOZA

Una dominica màrtir, filla de Riudarenes

Es tracta de Sor Lourdes Bosch i Masó, nascuda al Molí de l'Arrupit de Riudarenes el 9 de desembre de 1888 i batejada amb el nom de Concepció. No sabem quan fou batejada, confirmada ni quan rebé la primera comunió, perquè els llibres sacramentals de la parròquia foren cremats el 1936.

Als seus 19 anys, el 10 de setembre de 1909 ingressà al convent de Terciàries Dominiques Claustrals de Girona, anomenades popularment les *Beates Dominiques*, on vestí l'hàbit el 12 d'octubre de 1909 i féu els vots perpetuus el 12 d'octubre de 1910.

Es distingí en les classes de labors domèstiques que donà a les alumnes del col·legi, especialment de planxa, a les quals acudien unes 150 col·legiales cada any, pel seu estil agradable que influïa suaument i ca-tequitava les alumnes. Era alta, de tracte molt agradable, jovial, sempre somrient, molt de la broma, i sempre estava disposada a servir a qui tingués necessitat. Fou procuradora-dispensera i com una mare per a les germanes, sempre sol·lícita de subvenir a les seves necessitats. En algunes ocasions se li advertia algun sofriment moral i llàgrimes, que desapareixien després de consultar el seu director espiritual Mn. Jaume Arcelós.

Segons declaracions dels seus familiars i coneguts de les alumnes i beates dominiques, era molt piatosa. Mentre planxava resava el rosari, i sovint visitava el sagrari per a pregar. Estimava molt sant Domingo i el seu Orde i també la seva família, per la qual cosa es preocupava pels seus nebots. Era tinguda per santa i treballadora.

Després de la proclamació de la segona República, quan la situació feia preveure alguna matempsada, un dia digué a la seva alumna Gaietana Guix: “Vindrà una persecució i ens mataran”. I a Mn. Juan Guix Marsal, que també fou màrtir, “Mossèn Joan: ens mataran a tots! I ell li respongué: “No pateixis, serem màrtirs!”

El 20 de julio de 1936 obligaren a les monges abandonar el seu convent, del qual els marxistes destruïren els objectes religiosos i robaren el que pogueren. Les monges es refugiaren en una casa, on sor Lourdes digué: “Si ens maten, que la nostra sang sigui vessada per Déu”. I també: “Tenim la guerra a sobre, si hem de donar la sang per nostre Senyor, donem-la amb generositat”. Amagada a casa familiar de Riudarenes, amb els seus germans solters Carles i Rosa, que eren pagessos benestants i cristians exemplars i caritatius, el comitè revolucionari de Riudarenes, seguint consigna que: “Moscú havia dit que s’havia que destruir la religió i matar tots els capitalistes...” la nit del 22 al 23 de setembre enviaren uns milicians a buscar el seu nebot Pere, que s’havia escapat. Resgistraren la casa i s’emportaren els tres germans fins el Km. 10 de la carretera que va de Santa Coloma de Farners a Sant Hilari Sacalm, i en el terme municipal de Sant Miquel de Cladells, al lloc anomenat “Els quatre camins”, les germanes foren lligades a un arbre, on foren torturades i assassinades després d’haver-las-hi punxat el ventre i tallat els pits, a més de clavar-los canyes a les ungles dels dits per a que delatessin on s’havien amagat els seus familiars, cosa que no feren. Davant d’aquest horror, el seu germà Carles s’exclamà que no podia soportar veure tanta tortura i els assassins li traguieren els ulls dient-li: “Ara miraràs i no hi veuràs”.

El 24 de setembre, alguns veïns de Sant Miquel de Cladells recolliren i enterraren els cossos en el cementiri parroquial, on deu mesos després els del comitè de Santa Coloma de Farners desenterraren al cadàver de Carles per a robar-li alguna peça d’or de la dentadura. Acabada la guerra, el 16 d’agosto de 1939, en presència de familiars i de la dominica Sor Dominga Besa, s’identificà el cadàver i tots tres foren traslladats al cementiri de Riudarenes, al nínxol 41, propietat de la seva família. I al lloc del seu martiri es col·locà un monolit amb la següent inscripció: *AQUÍ, EN LA NOCHE DEL 23 DE SEPTIEMBRE DE 1936, ASESINADOS POR LA HORDA MARXISTA, DIERON SU VIDA POR DIOS Y POR LA PATRIA, LOS HERMANOS CARLOS, ROSA Y SOR LURDES BOSCH MASSÓ, DE RIUDARENAS. R. I. P.*

PARRÒQUIA DE SANT MARTÍ DE L'ESPARRA

Les primeres visites pastorals a l'Esparra (s. XIV-XV)

Les actes de visita pastorals, passades pels bisbes de Girona o els seus delegats, proporcionen força informació sobre l'estat de les parròquies. Des del segle XIV incideixen sobre tot en les qüestions de culte i de la moralitat dels clergues i laics. Més tard, s'enriqueixen amb l'inventari dels objectes de culte i ornaments, i miren de remeiar les deficiències en edificis i equipaments litúrgics i de la casa rectoral.

A l'Arxiu Històric Diocesà de Girona es conserven les següents actes de visites pastorals de la parròquia de Sant Martí de l'Esparra. *Tres del segle XIV*: 1323, 1329, 1383; *vuit del segle XV*: 1402, 1406, 1423, 1432, 1437, 1440, 1447, 1478; *setze del segle XVI*: 1506, 1510, 1511, 1514, 1520, 1529, 1532, 1539, 1545, 1548, 1551, 1557, 1563, 1573, 1588, 1591; *vint-i-una del segle XVII*: 1601, 1602, 1606, 1608, 1610, 1615, 1617, 1626, 1629, 1632, 1634, 1637, 1639, 1641, 1658, 1663, 1671, 1679, 1681, 1689, 1699; *tretze del segle XVIII*: 1700, 1716, 1723, 1732, 1734, 1736, 1746, 1758, 1762, 1768, 1776, 1780, 1786; i *tres del segle XIX*: 1828, 1851 i 1857.

La primera visita pastoral de la parròquia de l'Esparra, que es conserva a l'Arxiu Històric Diocesà de Girona es del 30 de juny de 1323, passada per Girald Calvet, prior del monestir de canonges regulars de Santa Maria de Roca-rossa, en el terme d'Hostalric. L'acta de visita només anota els noms dels testimonis seglars: Martí de Vilardell i Pere de Roca, que havien de declarar sobre l'estat de la parròquia, i el nom del primer rector conegut, Berenguer Masson¹⁵⁶.

La segona visita pastoral de l'Esparra fou feta pel visitador delegat el 27 d'octubre de 1329. Segons la declaració jurada de diversos testimonis, Bernat de Cadafalt era el prevere domer de l'Esparra, Bernat Sureda el diaca, i el clergue Pere Oller, el capellà "d'Argimont", el qual estava infamat de tenir tracte carnal amb la muller de Pere de Vilarràs, de la mateixa parròquia. Per la qual cosa, el visitador li mana que no es vegi amb ella, sota pena de 50 sous de munta¹⁵⁷.

156. VP, vol. 168, f.19v.

157. VP, vol. 5, ff. 96v-97r.

La tercera visita pastoral fou passada pel visitador Vicenç Carbonell, el 17 de gener de 1383. Per ella sabem que el rector era Pere Lledó (Ledon) –que tenia també el benefici de Montcorb- i el diaca Berenguer Sa Plana, tots dos residents. Tot estava bé: Santíssim, sants olis, roba, llibres i ornaments litúrgics. Però el visitador mana tancar amb clau la pica baptismal i fer abans de Pasqua, un cobertor per a l'altar de Sant Miquel, sota pena d'interdicte. La teulada de l'església necessitava reparació i per això el visitador mana reparar-la abans de la Pentecosta. El benefici d'“Argimonte” el servia el clergue Berenguer Salvi, que hi residia. En realitat el benefici d'Argimon l'obtenia Francesc Simon, domer de Santa Coloma de Farners, que estava infamat de relacionar-se amb una tal Sibil·la o Francesca, de la qual tenia un fill anomenat Joan, que vivia en una casa de l'Esparra. El benefici del càrrec de rector rendeix anualment entre 25 i 30 lliures, el de diaca entre 12 i 15 lliures, i el d'Argimon entre 25 i 30 lliures. Cap dels clergues estava infamat d'incontinència; el rector tenia una serventa d'uns 45 anys d'edat i el d'Argimon una de més de 70, anomenada Alamanda, i el diaca no en tenia cap, però un dels testimonis diu que era sospitós de pecar carnalment amb una tal Oliva, muller de Pere Ametller, que algunes vegades es quedava de nit a casa seva. La vivenda d'Argimon necessitava reparació, igualment que la rectoria de l'Esparra, que havia d'haver reparat el seu antecessor Ponç Calvet, ara clavari de Riudarenes, amb qui Pere Lledó permutà el càrrec de rector de l'Esparra, i el visitador manà a Berenguer Salvi i a Pere Lledó que les reparessin abans de la Pentecosta, sota pena de 20 sous barcelonesos¹⁵⁸.

La quarta visita conservada –primera del segle XV – és del 3 de juliol de 1402 i fou passada per fra Joan arquebisbe d'Arborea, que regentava la diòcesi de Girona com a delegat del cardenal Berenguer d'Anglesola, que era també bisbe Portuense i tenia l'administració de la seva antiga diòcesi de Girona. Per la visita sabem que el prevere Berenguer Salvi servia l'altar de “Sancta Maria Castri Argimonte” i que hi residia; també que el rector de l'Esparra era Guillem Sa Trilla, que vivia a Anglès feia més d'un any, suplint allà al domer Francesc de Pedralta i que a l'Esparra ningú feia el servei des del passat 24 de juny. També era absent el diaca Bernat Corbera, que residia a Sant Hilari Sacalm i a l'Esparra feia el servei l'obrer Joan Poch. Aquest últim i Antoni Colomer, també obrer, i Pere Ponç, Pere de Vilardell, Bernat Calvet, Pere Espriu i Salvador

158. VP vol. 14, ff. 12r-13v.

Massot, demanen al visitador que faci tornar el rector i diaca absents o que porti clergues del bisbat de Girona i no francesos: “istius nationis que deserviant personaliter per eisdem et non clericos aliene nationis sive gannaus...seu francigena”. I diuen que el rector no va voler arrendar el seu càrrec de rector al prevere gironí Pere Juliol, que els havia servit el darrer any a satisfacció de tots. Declaren que el benefici de rector rendia anualment 30 lliures i el de diaca 15 i el de capellà d’Argimon 12, i que de tots tres oficis són de col·lació el prior del monestir de Sant Pere de Cercada; i demanen al visitador que faci conrear bé al rector –cosa que fins ara no feia- la propietat anomenada “l’Alou del Rector”, composta de terres de cultiu, arbres fruiters i vinya, perquè no es perdin. Per la seva part, el visitador constata que la casa del diaca necessita reparació i la mana reparar. També mana fer abans de quinze mesos un sagrari de plata amb pany i clau per a guardar l’Eucaristia i també tancar amb parets el cementiri, sota pena d’interdicte¹⁵⁹.

El bisbe Andreu Bertran passà personalment visita pastoral a l’Esparra l’1 d’octubre de 1423. El rector era Francesc Maçana, que vivia al castell d’Argimon, tenia una renda de 15 lliures anuals.

El bisbe troba que el Santíssim es guardava dins una píxide de fusta “apta”, que penjava d’una corda sobre l’altar major, però les hosties eres “egrestes” i els corporals nets. Manà al rector que d’ací a un any fes fer un sagrari per a guardar el Santíssim en un copó de plata i renovar-lo cada quinze dies. Hi havia un copó de plata per a dur la comunió als malalts. Els sants olis, dins ampolletes d’estany, estaven tancades amb clau en una caixa de fusta, llevat de l’oli dels malalts, que estava dins una ampolleta de vidre, la qual mana que es posi dins una caixeta, perquè no es trenqui i es vessi. Que faci fer un cobertor per a la pica baptismal, que està tancada amb clau, i que la vigília de la Pentecosta, cada any posi un ciri pasqual nou per batejar.

L’altar major té mantell, pàl·lia, corporals, cobertor de cuir, missal votiu antic, calze de plata, quatre vestimentes i no té ara perquè es diu que és consagrat. L’altar de Sant Miquel té també mantell, pàl·lia, corporals i cobertor de cuir. El bisbe mana completar el text ratat de l’epistolari i evangeliari, en els marges dels fulls, i guardarlos dins l’armari que hi ha.

Al temple cremen dues llànties a càrrec de l’obra, però sovint resten apagades. El bisbe mana que hi hagi algú que en tingui cura, el qual per

159. VP, vol. 15, f. CXXXVIr.

cada dia que les vigili guanyarà quaranta dies d'indulgència. I mana escriure en un pergami les paraules de la consagració i les de posar l'aigua dins el calze.

Finalment, interrogat el rector sobre el seus feligresos, diu que els costa confessar-se per Pasqua, però ho fan després. I preguntats els obrers, diuen que la vida i fama del rector són bones.

El mateix dia, el bisbe visita la capella d'Argimon, on hi ha dos altars, un dedicat a Santa Maria i l'altre a de Sant Jaume i Sant Cugat, i tots dos estan ben adornats¹⁶⁰.

Essent bisbe de Girona el cardenal dominic Joan de Casanova (1431-36), el visitador accedeix a l'Esparra el 23 d'octubre de 1432, però el prevere és absent. Tot està igual que en la visita anterior, bé i net. A l'altar major hi ha fundat un benefici, que obté Francesc d'Orcata, absent. L'altar de Sant Miquel no té cap benefici fundat. A la capella de Santa Maria (d'Argimon) hi ha fundat un benefici, que obté Francesc Vallet, el qual renda 8 lliures anuals i és de col·lació del prior del monestir de Sant Pere de Cercada¹⁶¹.

El 29 de febrer de 1437 es passà visita a l'Esparra. El rector continua essent Francesc Maçana i ara les rendes del seu benefici pugen a 20 lliures anuals. Sagrari, sants olis, fonts baptismals, altars, tot estava bé i com en la visita anterior. El visitador mana que abans d'una any es cobreixi el presbiteri de l'església –sens dubte malmenada pels terratrèmols– perquè s'hi pugui resar l'ofici diví i que en els tres anys vinents continuï l'obra de dita església, sota pena d'interdicte¹⁶².

El 26 d'agost de 1440 el visitador ho trobà tot igual que la de 1437 i no enregistra el nom del rector. El visitador mana sota pena d'interdicte, que abans d'un mes es posin els sants olis en anforetes d'estany, i que s'acabi l'obra de restauració de l'església¹⁶³.

Novament es passà visita pastoral el 24 de no sabem quin mes de 1447. Llibres, ornaments, llànties, tot està igualment de bé que a la visita anterior, però ara el rector és Agustí Codonyer¹⁶⁴.

L'última visita del segle XV feta a Vallcanera es féu el 27 de novembre de 1478. El Santíssim es guardava en una capsa de cera dins

160. VP, vol. 18, ff. LXIIIr-v.

161. VP, vol. 19, f. CXCVIIIr.

162. VP, vol. 168, s. f.

163. VP, vol. 21, f. 226r.

164. VP, vol. 22, ff. 229v-230r.

el sagrari tancat amb clau, al mig del retaule (per primera vegada surt el retaule). L'altar major té mantells, pàl·li de vellut morat amb una creu daurada, corporals i cobertor de cuir. Tota la resta està bé, però el visitador mana als obrers que facin una pica baptismal nova, perquè la que hi ha està trencada. De llibres hi ha: un missal amb un col·lectani malmés i que el visitador mana fer de nou, un evangeliari i epistolari en un sol volum, de lletra antiga, oficiari, un breuari en pergami, un llibre de consuetas, que mana relligar, així com el de l'ofici del Corpus Christi. Hi ha els següents objectes i vestimentes litúrgics: una casulla de colors, altra de blanca de ras de Pompolara amb el signe de la creu al mig; un calze amb la seva patena –que mana fer nova- i una custòria amb vericle; cremen sempre dues llànties a càrrec de la sagristia –que és de presentació de laics- la qual serveix també les candeles. El benefici “del cos de l'església” l'obté Joan de Ribas, renda 10 lliures l'any i és de presentació del prior de Sant Pere de Cercada. Hi ha dues campanes, de les quals els obrers en tenen cura. La capella de Santa Maria d'Argimon té un altar ben adornat. Tenia un benefici, que obtenia Joan de Ribas, absent, que rendia 3 lliures anuals i era de presentació del prior de Cercada¹⁶⁵.

Fundacions pietoses de l'Esparra

Fins fa no molts anys, algunes persones feien fundacions pietoses, consistents en deixar a l'església algunes quantitats, perquè els interessos que donaven servissin per a dir misses per ells mateixos i pels seus familiars difunts, o per altres fins pietosos, com ara per tenir predicadors, dotar noies pobres, perquè es poguessin casar o fer-se monges, etc. A la parròquia de l'Esparra hi havia tres fundacions pietoses. Una fundada el 1940 per Mn. Francesc Rabassa, rector de Sta. Coloma de Farners, destinada a celebrar un aniversari i missa pel difunts de la família Turreyas; i les altres dues, una feta el 1935 per Dolors Noguer i Faig, de Mataró, anomenada també del Quinari, perquè era per a celebrar anualment un quinari per les Ànimes del Purgatori, i l'altra, feta el 1942, pel rector Mn. Honorat Vinyolas i Vilanova, per afegir tres dies al Quinari de la fundació Noguer i fer-ne així un Octavari d'Ànimes, com succeí a partir del 1946. D'aquestes fundacions en tenim els corresponents quaderns de comptes, fets per Mn. Pius Gispert-Sauch

165. VP, vol. 26, f. 43r-v.

(1940-59) i continuats per Mn. Joan Solà, de Riudarenes, des de 1961 fins el 1977. Per ells, sabem que amb dels diners d'aquestes fundacions es pagava cada any el predicador de l'octavari, que el 1945 cobrà per cinc sermons 155 Ptes. i el 1946 per vuit sermons 168,80 Ptes., sense les 100 o 150 Ptes. que es cobrava el rector pel manteniment del predicador durant els vuit dies de l'octavari. Més tard es reduí a cridar un parell de predicadors cada any, que adoctrinessin els feligresos en dies assenyalats, singularment durant la quaresma o en alguna de les festes més importants.

La Fundació Vall-Llobera de l'Esparra

Es coneguda l'existència de la "Fundació Vall-Llobera de l'Esparra", però aquí donarem algunes dades desconegudes sobre la mateixa. Aquesta fundació fou constituïda per la viuda Marcela Roig i Ortenbach el 8 de maig de 1963, davant del notari de Cassà de la Selva, Lluís L. de Longaria i Cortés, en compliment del testament del seu marit Josep Maria Vall-llobera i Mas de Xaxàs, que havia mort a la mateixa localitat selvatana el 7 d'octubre de 1962. Aquest havia fet testament a Barcelona davant del notari Josep Maria Faura i Ubach el 29 de març de 1945, en el qual, per no tenir fills deixava diverses propietats per a dotar la seva fundació, el patronat de la qual havia d'estar format pel tinent d'alcalde de Riudarenes, que substituïa l'alcalde pedani esparrenc. I dos membres elegits pel rector de l'Esparra.

La fundació fou dotada amb els masos Murgadella, Masferrer, Roig i Campot amb llurs terres, boscos i parts, i d'altres propietats, casi totes a l'Esparra, que quedaven en usdefruit de la muller del fundador, i després de la seva germana Rosa Vall-llobera. Els primers components del patronat foren el tinent d'alcalde de Riudarenes Juan Julià i Font, com a president, i com a membres Joaquim Taberner i Rovira i Josep Formiga i Massaguer, nomenats pel rector Mn. Joan Solà el 22 de març de 1963. Aquests havien d'administrar i conservar el patrimoni fundacional, i rebrien anualment el 10 % de les rendes que produís. Després de retribuir l'administrador amb part d'aquest tant per cent, el 90% restant s'havia d'entregar a l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau de Barcelona pel sosteniment de llits d'assistència gratuïta per a malalts pobres de l'Esparra i no havent-ni, per a malalts de Cassà de la Selva o de Santa Pelaia de Cruïlles, i mancant els oriunds d'aquestes poblacions, els que determinés la junta de l'esmentat Hospital, a qui els tres patrons havien

de donar anualment comptes de la seva administració, el qual podria també promoure la remoció dels patrons en cas de mala administració.

De manera que el rector de l'Esparra només té dret a nomenar i remoure, ja sigui per iniciativa pròpia, ja instat per la Junta de l'Hospital de Sant Pau de Barcelona, els dos membres que amb el tinent d'alcalde de Riudarenes formen el patronat de la Fundació Vall-llobera de l'Esparra.

Testaments fets pels mossens de l'Esparra (1917-1942)

Ordenant els arxius parroquials, he trobat un plec de testaments fets pels rectors de l'Esparra, cosa gens estranya si tenim en compte que el mossèn feia de notari per als testaments d'urgència als llocs on no hi havia notari.

A l'arxiu parroquial de l'Esparra hi ha els testaments de: Joan Bassas i Iglésias (18-XI-1917), fet pel rector Mn. Lluís Besalú i Salvatella. Dolors Noguer i Oliver, soltera, de Can Pons (22-X-1940); Tomàs Ribas i Gelats (16-XII-1940); Josep Hereu i Corominas, casat, de Can Banyes (19-I-1941); Joan Julià i Taberner, casat amb Maria Gubau i Bosch (6-VI-1942). Tots fets pel rector Mn. Pius Gispert-Sauch i Buch.

N'hi haurien d'haver de més antics, però a la passada guerra civil (1936-39) desaparegué molta documentació, que ha deixat els nostres pobles sense fonts documentals fefaents per a la història religiosa i àdhuc civil. Una pèrdua irreparable.

Rectors, ecònoms i vicaris de l'Esparra

1. Mn. Bernat de Cadafalt 1329. Diaca domer era Bernat Sureda. Capellà d'Argimon: Pere Oller.
2. Mn. Pere Lledó 1383. Rector que tenia també el benefici de Montcorb. Diaca Berenguer Sa Plana. Capellà d'Argimon: Berenguer Salvi.
3. Mn. Guillem Sa Trilla 1402. Absent perquè feia de rector a Anglès. El diaca Bernat Corbera residia a Sant Hilari Sacalm i a l'Esparra feia el servei de tots dos l'obrer Joan Poch.
4. Mn. Francesc Maçana 1423-1440. Era rector i vivia al castell d'Argimon. Un dels beneficiats fundats a l'altar major l'obté Francesc d'Orcata (1432), absent. I a la capella d'Argimon hi ha fundat un benefici, que obté Francesc Vallet (1432), que hi viu.

5. Mn. Agustí Codonyer 1447. Es rector.
6. Mn. Joan de Ribas 1478. Rector i també beneficiat d'Argimon.
(...)
7. Mn Jeroni Boada, que l'any 1630 féu l'actual rectoria de l'Esparra per a vivenda del rector, que aleshores vivia a Argimon. Així ho diu la inscripció lapidària del dintell dret de la porta de la rectoria + A HIERO[NIMO] BUADA R[ECTOR] / FUIT 1630 FACTA. Devia ésser un rector molt dinàmic, perquè el 3 de març de 1642 comprà a Baldiri Pere Ferrer, pagès de l'Esparra, la Torre de la Roqueta, amb un troç de terra, que per orient afrontava amb en Vié i en Poc i a migdia amb en Poc, Vié i el cementiri i rectoria de l'Esparra, i a cerç ab la riera de Vilarràs. Dos anys més tard, el 20 de març de 1644 Jacint Pere Ferrer li va vendre a perpetuïtat el dret de lluir i quitar que tenia la força de la Roqueta i la terra venuda el 1642, pel preu de 10 lliures. Poc després passà a ser rector de Sant Feliu de Buixalleu, on el 9 de setembre de 1648 va vendre al seu germà Esteve Boada, pagès de l'Esparra, l'edifici de la Roqueta i el troç de terra adquirits a la família d'en Pere Ferrer per 50 lliures.
8. Mn. Joan Pons, rector, que morí el 2 de setembre de 1717, com diu la seva làpida sepulcral mig esborrada situada a l'església parroquial, en la *via sacra*, que diu: HIC IACET R[EVEREND]VS / IOANNE PONS / REC[TOR] / HVIVS ECCLE[SIAE]. OBIIT / 2ª SEP[TEMBRIS] ANNO / 1717/, que traduïda vol dir: *Aquí jau el Reverend Joan Pons, Rector d'aquesta església. Morí el dia 2 de setembre de 1717.* Creiem que aquest rector fou qui renovà la casa rectoral, perquè a la finestra esquerra dels baixos de la façana hi ha la següent inscripció: AVE MARIA/ SIN PECADO CONCEBIDA. I al damunt la porta aquesta altra: IHS/ 1701/ ALABAT SIA EL S[AN]T NO[M] DE IESVS.
9. Mn. Félix Llirinós, rector, que morí l'11 de desembre de 1727, com diu la seva làpida, trencada per cert, situada entre la primera i la tercera de la *via sacra*, que porta aquesta inscripció recomposta en català amb lletres minúscules i maldestrament executades. Diu: [Aquí jau] / Félix [Llirin]ós / Rector de la Es / parra. Morí als / 11 dexembre 1727/.
10. Mn. Saldoni Soma, rector, que morí l'octubre, segons sembla, de 1795, com llegim a la làpida de la *via sacra* més propera a

la porta del carrer que té lletres majúscules i minúscules: HIC IACET / Celedonius/ Suma Re/ ctor. Obierat / [5?] Octobris 179[5?], que traduïda vol dir: Aquí jau Celoni Soma, Rector, *que morí el 5? d'octubre de 1795?* Aquestes inscripcions sepulcrales esparranes, dites també epitafis, d'aquests tres rectors del segle XVIII, no sabem si estan al seu lloc primigeni o bé han estat posades aquí amb posterioritat, i per tant tampoc sabem si efectivament sota de les mateixes hi ha encara les restes dels rectors esmentats als epitafis.

11. Mn. Miquel Figueras i Bernedas, rector, que es jubilà el 1865 i morí el 30 de juliol de 1867¹⁶⁶.
12. Mn. Llorenç Sala i Coromina, que havia estat nomenat vicari d'Anglès el juny de 1864, de Palafoolls el juny de 1865 i de L'Esparra el setembre de 1865, fou nomenat regent de l'Esparra l'octubre de 1865 i ecònom el juliol de 1867 i ho fou fins el 4 de juny de 1876, que passà amb el mateix càrrec a Montagut, i el 1879 a Solius, fins que el 23 d'octubre de 1881 fou nomenat regent de Garrigàs i el 14 de maig de 1883 rector de Cistella, on morí el 16 de novembre de 1889, essent de 54 anys d'edat¹⁶⁷.
13. Mn. Pere Soler i Pedrosa, que fou nomenat vicari de Montagut el setembre de 1867, ecònom de l'Esparra el 4 de juny de 1876, coadjutor de Batet l'1 de febrer de 1877, ecònom de Biert el 25 de juny de 1879, coadjutor de Llorà el 9 d'agost de 1883 i de Sant Iscle de Colltort el 1886. Finalment fou adscrit a Sant Cristòfol les Fonts el 22 de juliol de 1891 i fins a la seva mort el 27 d'abril de 1903, amb 74 anys d'edat¹⁶⁸.
14. Mn. Narcís Bager i Aulet, nomenat ecònom de l'Esparra l'1 de febrer de 1877, fins l'1 de desembre de 1878 que passà a regent de Sant Salvador de Bianya¹⁶⁹.
15. Mn. Josep Canadell i Verdera, nascut a Vilamarí el 1835, fou tonsurat l'abril de 1867, i el 1868 fou ordenat sotsdiaca el març, diaca el 8 de juny i prevere el 23 de desembre. Fou no-

166. BOOG, 1867, 443.

167. BOOG, 1864, 160, 306; 1865, 312, 536, 627; 1866, 588, 598; 1867, 442; 1876, 51; 1881, 650; 1883, 344; 1890, 44.

168. BOOG, 1867, 442; 1876, 52; 1877, 204; 1879, 484; 1880, 32; 1883, 452; 1886, 21; 1890, 678; 1891, 748; 1903, 538.

169. BOOG, 1877, 201; 1878, 232.

menat coadjutor de Baget el maig de 1869 i de Sant Sadurní de l'Heura el novembre del mateix any, ecònom de Sant Tomàs de Fluvià el 1877 i de l'Esparra el febrer de 1878 i fins el 13 de maig de 1883, que fou nomenat rector d'Usall, d'on prengué possessió el 13 de novembre de 1883. Finalment el 31 de gener de 1904 fou adscrit a Banyoles fins a la seva mort, més enllà de 1913¹⁷⁰.

16. Mn. Sebastià Payet i Regencós, ecònom de Gaserans, passà a ser ecònom de l'Esparra el 9 d'agost de 1883¹⁷¹.
17. Mn. Marià Ricart i Vall-llobera, nascut a Vilobí d'Onyar el 1850, fou ordenat diaca el 10 de juny de 1876 i prevere el 17 de setembre del mateix any i ordenat prevere el 1876, fou adscrit a la parròquia del Mercadal el mateix 1876, nomenat coadjutor de Maçanet de Cabrenys el 28 de març de 1877, de la Jonquera el 23 de juny de 1879, de Sant Iscle de Vallalta el 12 de gener de 1881, de Serinyà el 18 de març de 1882, ecònom de Sant Joan de Mollet el 10 de juliol de 1883 i rector de l'Esparra el 20 de novembre de 1883 fins l'1 d'agost de 1904, que fou nomenat rector de Vilablareix, d'on prengué la possessió el 4 de novembre del mateix any i on morí el 19 de gener de 1923¹⁷².
18. Mn. Lluís Besalú i Salvatella, nascut a Llagostera el 1868, fou tonsurat i rebé els quatre ordes menors el desembre de 1891, el sotsdiaconat l'11 de juny de 1892, el diaconat el desembre del mateix any i el presbiterat el 27 de maig de 1893. Fou nomenat coadjutor de Sant Gregori el 26 de juliol de 1893, d'Anglès el 18 d'octubre del mateix any, de Canet de Mar el 25 de juny de 1894, de Peralada el 23 de juliol de 1895, de Figueres el 3 de setembre de 1897, i ecònom de Borrassà el 31 de desembre de 1897, d'Armentera el 28 de maig de 1898 i d'Ullestret el 10 d'octubre de 1902, regent de Flaçà el 31 de gener de 1904 i ecònom de l'Esparra el 25 d'octubre de 1904 i rector el 19 de maig de 1905. Prengué la possessió el 8 d'agost de 1905 i fou rector

170. BOOG, 1867, 149; 1868, 129, 234; 1869, 215, 465; 1870, 4; 1877, 165; 1878, 469; 1880, 54; 1883, 346; 1890, 13; 1904, 59; 1913, 12, 41.

171. BOOG, 1883, 449.

172. BOOG, 1876, 44, 159; 1877, 230; 1879, 482; 1881, 442; 1882, 62; 1883, 446, 526; 1886, 29; 1898, 31; 1904, 324; 1913, 16, 61; 1923, 93-94.

fins el 1919, que es jubilà i fou adscrit a la parròquia de Santa Coloma de Farners, on el sorprengué la guerra civil espanyola. Tret violentament de casa seva i portat en direcció Girona, l'assassinaren a la carretera general, entre Vidredes i Caldes de Malavella l'11 d'agost de 1936. Deixà escrita una tarjeta amb el següent oferiment a Déu: *“Si la meva inútil vida pot satisfer o servir a la vostra justícia, preneu-la quan vulgueu, vostra és, però en quant vau voler que també fos meva, us la dono des d'ara, oferint-me a la mort per a el triomf de la religió i bé de la pàtria”*¹⁷³.

19. Mn. Pere Masnou i Collell, nascut a Sant Hilari Sacalm el 19 de setembre de 1880 i ordenat prevere el 13 de juny de 1908, fou professor del seminari menor del Collell, coadjutor de Sant Feliu de Girona, ecònom d'Agullana i Ventalló, rector d'Ordís, d'on prengué possessió l'1 de setembre de 1917 i després ecònom de l'Esparra des del setembre de 1919 fins el 1926. El 16 de gener de 1927 prengué possessió de la parròquia d'Olot, d'on fou també arxipreste. Fou també rector consultor i membre del consell de vigilància per a la predicació. Morí el 9 de novembre de 1934¹⁷⁴.
20. Mn. Josep Viñals i Vilà, nascut a Falgons el 16 de juny de 1905, ordenat prevere el 22 de maig de 1932, fou encarregat de la parròquia de l'Esparra en qualitat de coadjutor potser per malaltia o absència del rector Mn. Honorat (1932-33), coadjutor de Begur (1933), Pineda de Mar (1934) i Banyoles (l'abril del 1936), ecònom de Sant Llorenç de la Muga (1939) i de Vilallonga de Ter (1940), d'on fou també rector (1946-56), així com rector de Verges i encarregat de Canet de Verges (1956-70), regent (1970-72) i ecònom (1972-78) d'Arbúcies i finalment adscrit a Santa Maria de Blanes (1978-90), fins a la seva mort el 18 de febrer de 1990¹⁷⁵.
21. Mn. Honorat Viñolas i Vilanova, nascut a Olot el 1886 i ordenat prevere el 1912, el 1913 era adscrit a Olot, el 10 de gener de

173. BOOG, 1891, 889; 1892, 142, 379; 1893, 554, 721, 723; 1894, 223; 1895, 571; 1897, 729, 734; 1898, 15, 149; 1902, 323; 1904, 57, 326; 1905, 562; 1913, 39; 1942, 19; 1942, 19.

174. BOOG, 1919, 484; 1934, 339.

175. BOOG, 1932, 374; 1934, 378; 1936, 128; 1990, 161.

1914 fou nomenat coadjutor de Begudà i el 25 de setembre de 1914 de Sant Joan les Fonts, rector de l'Esparra l'1 de desembre de 1926 i fins al 1936, que l'afussellaren sense judici, i només pel fet de ser capellà, en el terme de Vidreres. Morí pregant i demanant perdó a Déu¹⁷⁶.

22. Mn. Pius Gispert-Sauch Burch, últim mossèn exclusiu de l'Esparra. Era nascut a Vilablareix el 6 d'octubre de 1894. Després d'estudiar al Seminari de Girona, fou tonsurat i rebé els quatre ordes menors el desembre de 1918, fou ordenat sotsdiaca el juny de 1919, diaca el desembre de 1919 i prevere el 12 de setembre de 1920. Fou nomenat vicari de Breda el 25 de setembre de 1920, vicari del rector de Pont de Molins el 14 d'agost de 1921, de Santa Coloma de Farners l'11 de desembre de 1922, on també fou capellà beneficiat del col·legi de les Missioneres del Cor de Maria (1928-62) i encarregat de la parròquia de l'Esparra (1939-61), on va fer obres de restauració ben necessàries, després d'una guerra civil tan salvatge. Quan caigué malalt, el març de 1962, s'encarregà de l'Esparra el nou rector de Riudarenes, Mn. Joan Solà i Triadú, i partir d'ell, tots els rectors de Riudarenes ho han estat també de l'Esparra. Morí el 10 de desembre de 1962¹⁷⁷. Aquest mossèn, el 1942 féu diverses millores servint-se de la fusteria de la Vda. de Joseph Martí Ararà, de Santa Coloma de Farners. El 1944 arranjà la teulada de l'església per un cost aproximat de 1.600 pessetes. I en aquest mateix any comprà a la casa J. Pou Pont, del Carrer Ferran de Barcelona el *Via crucis*, un Sagrat Cor i el Santcrist, que encara existeix. El 30 d'abril de 1949 li ple-gà Pere Hereu, que li feia d'escolà des d'alguns anys enrere, al qual abonava la quantitat de 5 pessetes mensuals. El 1950 arranjà la pica baptismal i el 1951 féu algunes obres a la rectoria de cara a la visita pastoral del novembre del mateix any. El desembre de 1960 féu nova tota la instal·lació elèctrica de l'església, obra del lampista riudarenenc Vicenç Oliveras, que costà 1.805,40 pessetes. Després d'ell i fins ara foren rectors de l'Esparra els rectors de Riudarenes. Cf. el rectorologi de Riudarenes.

176. BOOG, 1913, 67; 1914, 64; 1926, 514; 1939, 66; 1942, 20.

177. BOOG, 1919, 70, 407; 1920, 52, 276, 295; 1921, 513; 1922, 224; 1962, 251.

Mossens fills de l'Esparra

Heus aquí la biografia dels mossens fills de l'Esparra que hem pogut trobar.

1. Mn. Francesc Colomer i Frigola, fill de Josep i Isabel, que fou tonsurat el 22 de febrer de 1782, ordenat sotsdiaca el 21 de desembre de 1782 i prevere el 14 de juny de 1783¹⁷⁸.
2. Mn. Jaume Colomer Guitó, nascut el 1805, que fou ordenat prevere el 1835 y morí el 17 de març de 1870, essent rector de Calonge¹⁷⁹.
3. Mn. Josep Colomer i Ros, que fou ordenat prevere el 1817¹⁸⁰.
4. Mn. Salvi Masferrer i Baixeras, nascut el 1806, que fou ordenat prevere el desembre de 1839 i morí essent adscrit a Sta. Coloma de Farners, el 30 de gener de 1877¹⁸¹.
5. Mn. Antoni Juanhuix i Turon, nascut a l'Esparra el 1878. Estudià al Seminari de Girona, fou tonsurat i rebé els quatre ordes menors el 28 de maig de 1904 i el sotsdiaconat el 4 de desembre del mateix any, el diaconat i presbiterat el 8 d'abril i 23 de setembre de 1905, respectivament. De seguida fou nomenat capellà custodi del santuari dels Àngels el 15 de novembre de 1905, ecònom d'Orsevinyà l'abril de 1917 i rector de Gaserans el 15 de juny de 1927, on estigué fins a la seva mort. Fou assassinat el 1936 només pel fet de ser sacerdot, en companyia d'una germana seva, prop de l'ermita de Serrallonga, a Brunyola¹⁸².
6. Mn. Rafael Mola i Culubret, fill del poble de l'Esparra, on nasqué el 6 de març de 1913. Féu els seus estudis eclesiàstics al Seminari de Girona. Ordenat prevere el 18 de juny de 1936, pogué salvar la vida en temps de la Guerra Civil, acabada la qual fou vicari parroquial de Sant Feliu de Guíxols (1939-42), ecònom de Sant Miquel de Cladells (1942-46), rector de Castanyet (1946-47), que deixà per ser ecònom de Sils (1959-67), fins que després de vuit anys de ministeri sacerdotal passà a Sant Pol

178. ADG, R-001-01660.

179. ADG, R-001-01662; BOOG, 1870, 92.

180. ADG, R-001-01678.

181. ADG, R-001-03997; BOOG, 1877, 20.

182. BOOG 1904, 149, 330; 1905, 436, 587, 628; 1913, 51; 1917, 158; 1927, 237; 1939, 65.

de Mar, primer com a regent (1967-73) i després com ecònom (1973-85) i rector (1985-88) d'aquella parròquia costanera, fins a la seva jubilació. Després fou adscrit a la parròquia de Sant Jaume de Salt i morí a Girona el 16 de febrer de 1998¹⁸³.

7. Mn. Josep Costa i Davesa, nascut a l'Esparra el 14 d'agost de 1899. Després d'estudiar al Seminari de Girona, el 1924 fou tonsurat el 14 de març, ordenat d'ostiari i d'acòlit el 5 de maig, d'exorcista i lector el 18 de maig, de sotsdiaca el 14 de juny, diaca el 20 de setembre, i finalment de prevere el 6 de juny de 1925. Un mes després, el 2 de juliol de 1925 fou nomenat coadjutor de Sant Salvador de Bianya, d'on passà a ser-ho d'Anglès el 4 de juliol de 1927 i després de Camprodon el 7 d'octubre de 1929. El 28 de febrer de 1931 fou nomenat ecònom de Rocabrúna i el 1933 de Vilavenut, d'on fou nomenat rector el 8 de març de 1939, i també encarregat de Vilademí l'abril de 1941 i finalment d'Ollers. Morí el 21 de març de 1982¹⁸⁴.
8. Mn. Joaquím Torras i Torrent, fill de Miquel Torras i Rosa Torrent, nascut a "Can Murgadella" de la parròquia de Sant Martí de l'Esparra el 1907, que morí el 2003 essent capellà a l'oratori de la Residència "Les Vetes", i adscrit a la parròquia de Sant Jaume de Salt. Fou ordenat sacerdot a Vic el 23 de setembre de 1933. I el maig de 1987 va regalar la seva casulla de missa nova, de les de "guitarra" dita així per la seva forma tradicional que s'hi assemblava, a la Mare de Déu d'Argimon, en agraïment de la seva maternal protecció durant tota la seva vida i el seu sacerdoci. Així ho féu constar en un escrit a màquina, signat per ell mateix, que es conserva, juntament amb la dita casulla, a la sagristia del santuari, custodiat per l'Associació d'Amics d'Argimon, de Riudarenes, que poc a poc i amb gran esforç personal i econòmic han anat restaurant aquest nostre santuari marià, encimbellat dalt de la muntanya, amb una vista tan extensa, que en dies clars es veu tota la comarca de la Selva i part del Gironès i Baix Empordà. Durant el meu rectorat (2003-06) es portà l'enllument elèctric al santuari i es feren algunes obres de millora de la terrassa.

183. BOOG, 1999, 175.

184. BOOG, 1912, 26, 271, 404; 1925, 226, 325; 1927, 383; 1929, 489; 1931, 203, 1933, 441; 1935, 112, 178; 1939, 91; 1941, 82; 1982, 91; 1999, 175.

Religioses filles de l'Esparra

Ramona Bassas i Masferrer, que ingressà a les butinyanes de Girona el 31 de maig de 1932¹⁸⁵. Mercè Coromines i Valla, que ingressà a les Vetlladores de Girona el 30 de maig de 1900¹⁸⁶. Maria Masferrer i Martí, que ingressà al Cor de Maria de Girona el 30 de gener de 1863¹⁸⁷.

Llibres sacramentals de l'Esparra

Els llibres sacramentals de l'arxiu parroquial de Sant Martí de l'Esparra, no foren cremats el 1936, però foren dipositats a l'Arxiu Diocesà de Girona, pel rector Mn. Jaume Julià, el 20 de febrer de 1990, són els següents:

De baptismes:

I (1718-1783).

II (1783-1847).

De matrimonis:

I (1810-1857).

II (1852-1957).

D'obits:

II (1849-1857).

III (1851-1929).

De confraries del Roser i de la Minerva (1798-1885)

De visites pastorals (1828-1959), amb notes històriques de 1930.

De manera que ara (2006) a l'Arxiu Parroquial de Esparrenc, a Riudarenes només hi ha aquests llibres:

De baptismes:

I (1910-1992).

II (1993-2004).

De matrimonis:

I (1918-1957).

II (1957-1992)

III (1993-2004)

185. ADG, R-002-01037.

186. ADG, R-002-02573.

187. ADG, R-002-

D'exèquies:

IV (1929-1992)

V (1993-2004).

Restauració de l'Església de l'Esparra

L'any 1928 caigué la volta de l'església parroquial de Sant Martí de l'Esparra, sense que sapiguem si féu mal algú, però sembla que no, perquè no se'n parla. Però els fidels quedaren privats del seu temple per més d'un any, sense poder-hi entrar ni dir-hi missa. Tot seguit però, es mirà de restaurar, cosa que es féu, mercès a l'interès del rector Mn. Honorat Vinyoles (1926-36) i l'ajut econòmic dels propietaris i feligresos de la mateixa parròquia. Mentre es rehabilitava l'església es féu servir l'escola de lloc de culte i en ella s'hi guardava el Santíssim Sagrament. Es féu el sostre de cel ràs que encara hi ha –la solució més barata– i vingué a inaugurar l'església restaurada el bisbe de Girona Dr. Josep Vila i Martínez els dies 5 i 6 d'octubre de 1929, que traslladà en solemne processó el Santíssim des de l'escola al sagrari de l'església i celebrà la missa de comunió general, en la qual predicà, essent-hi presents tots els veïns i les autoritats del municipi. Així ho conta la crònica del bisbat, apareguda al seu butlletí oficial.

Les propietats de la parròquia de l'Esparra

Tres eren les finques propietat de la parroquia de l'Esparra: L'església parroquial, amb el cementiri adjacent; la casa rectoral amb el seu hort, i un bosquet; i el santuari d'Argimon amb una petita franja de bosc.

L'església afrontava al Nord amb les propietats de Sra. Guinart –després de Joseph M. Martí– i de Joaquim Roquet; al Sud amb la plaça de l'Esparra. A l'Est amb les propietats de la Sra. Guinart –després amb les de Joseph M. Martí– i del Sr. Formiga. A l'Oest amb la casa rectoral i la terra de l'esmentat Roquet.

La casa rectoral, situada davant de l'església, afrontava al Nord amb les propietats de Joaquim Puig i Joaquim Roquet; a mijorn amb la carretera que va a Riudarenes; a sol ixent amb els esmentats Puig i Roquet i a ponent amb Josep M. Vall-llobera. La casa rectoral està inscrita en el cadastre de Riudarenes, núm. 182, però no en el registre de la propietat, com tampoc l'església per estar exepuades per la llei.

El santuari de “la Mare de Déu de l’Ajuda d’Argimont” està situat dins els límits parroquials de l’Espanya, del partit judicial de Santa Coloma de Farners i Municipi de Riudarenes. L’església nova té 62 metres quadrats; l’antiga casa de l’ermità 72 m²; l’església antiga 54 m² i el pati interior 221 m², estant tot l’edifici envoltat d’unes cinc vessanes de terreny incult, ple de matolls i alguns arbres surers i castanyers. Aquesta propietat, limita al Nord amb les de Joseph Bascós i Valentí Font. Al Sud amb la de Josep M. Vall-llobera ; a l’Est amb la de l’esmentat Font i a l’Oest amb les dels citats Vall-llobera i Bascós.

El santuari està inscrit al llibre 31, foli 199r del registre de la propietat de Santa Coloma de Farners, en data del 25 d’octubre de 1929; i al cadastre de Riudarenes, tomo 855, finca 533.

El Santuari de la Mare de Déu d’Argimon

Dominant la vall de l’Espanya, sobre el puig d’Argimon, al sector muntanyós de ponent del terme municipal de Riudarenes hi ha el santuari de la Mare de Déu d’Argimon. Està situat dins el clos de l’antic castell “Castro Argimonte”, esmentat ja al segle XI, i anomenat en el *Liber Feudorum*: “Argemundi” (1096), “Argemun” (1106) i “Argemone” (1199). Diuen els filòlegs que es tracta d’un nom germànic. Però com que el 1134 es parla de la “capella de Argimonte” i el 1279 de la “capella d’Argimont”, potser s’hauria d’escriure Argimont i en aquest cas el nom potser seria compost de dues paraules, *Argi* i *Mont*, *Argyros* en grec significa plata, seria doncs muntanya de plata –figuradament valuosa– o tranquil·la, o *Mont d’Argos*, el déu que tenia tot el cos cobert d’ulls i era signe de la nit estrellada, i en aquest cas s’adiria bé amb la meravellosa vista panoràmica que hi ha des del santuari sobre les planes del Gironès i de la Selva, enmarcades pel Montseny, la carena Pirenenca, les Gabarres i les serralades de la costa i la nostra Mediterrània. Estratègicament encimbellat a 446 m. d’alçada sobre el nivell del mar, del castell se’n conserva només la cisterna i la primitiva capella romànica dedicada a Santa Maria, recentment restaurada, amb el seu campanar d’espadanya. Cap el 1076, Ponç I de Cabrera, fill de la vescomtessa de Girona, Ermessenda, posseïa aquest castell, juntament amb els de Blanes i de Cabrera, del qual al segle XIV en depenia la seguretat de les parròquies de Riudarenes, Vallcanera, Castanyet, L’Espanya i Sant Pere de Cercada. El comte Ramon Berenguer III, el 1106 en féu cessió a Guerau Ponç, vescomte de Cabrera. Més endavant, els Vilademany,

senyors de Santa Coloma de Farners, menaren el castell, sota el domini dels Cabrera, i perquè s'alçaren en armes contra el rei Pere III i les tropes reials tingueren assatjat el castell prop de tres anys (1364-67), el rei Joan I, una vegada conquerit, manà enderrocar-lo. La capella d'Argimon ja existia el 1134 i el 1279. Primer tenia rector propi, presentat pel priorat agustinia de Sant Pere de Cercada i confirmat pel bisbe de Girona, el qual al segle XV deia dues misses el diumenge. Després restà com a capella deponent de la parròquia de Sant Martí de l'Esparra. Precisament el rector de l'Esparra, Mn. Francesc Maçana, el 1420 amplià la capella i el 1423 hi anà a viure, però els seus successors residiren sempre a l'Esparra. A començament del segle XVI, expandit-se la vida eremítica, començà a tenir ermità, que vivia de caritats i del conreu de les petites feixes de terra que hi havia.

A principis del segle XVII els Vilademany donaren permís al seu ermità per edificar l'actual capella, enderrocant bona part del castell. La nova església, que té un airós campanar de torre quadrada i conserva restes d'una torre i dels murs de l'antic castell, fou servida per ermitans durant molts anys, alguns dels quals eren sacerdots. També durant molts anys hi vivia el rector de l'Esparra, fins que es bastí l'actual rectoria de l'Esparra. Patí la maltempsada de les guerres del Francès i de les tres guerres carlines del segle XIX, però la seva església fou restaurada el 10 de setembre de 1866, que va ser quan es féu l'actual campanar. També patí les conseqüències de la guerra civil espanyola (1936-39), però des del 1978 els "Amics d'Argimon", de Riudarenes, amb generoses prestacions personals i econòmiques diverses, han aconseguit una completa restauració del santuari, i el 1993 es féu l'altar de fusta de xiprer i el cambril dissenyat per l'arquitecte Narcís Negre. La imatge original de la Mare de Déu, que primitivament seria romànica i després gòtica d'alabastre, ara és de talla dels segles XVI-XVII, amb corones de plata i pedreria, cedides pel Museu Diocesà de Girona, i es guarda a Riudarenes d'on es puja en processó el dia de l'Aplec des de Can Pere Llarg. La que presideix la resta de l'any és una còpia original de Marià Boada feta el 1994, igualment que la de l'església primitiva. Abans del 1936 la imatge anava vestida i s'integrava en el retaule regalat pel Sr. Josep Mundet i Riquer, de Vidreres, que segons conten, el 1842, estant segregat pels trabucaires de la zona, va prometre construir-lo amb una imatge de la Mare de Déu, si podia escapar sà i estalvi del seus segregadors, com succeí. I ell complí la seva promesa. L'aplec es fa el segon diumenge de setembre, a càrrec de l'associació Amics d'Argimon, de

Riudarenes. També s'hi fa, des del 1988, una trobada de primavera el primer dia de maig. La lletra dels goigs actuals és una adaptació feta per Mn. Andreu Soler i Soley, i la música és original de Mn. Frederic Pujol. La terrassa-mirador, sempre oberta, permet admirar en dies clars una magnífica panoràmica de bona part de la Selva, la Costa Brava i el Gironès. El seu refugi per a una vintena de persones, està ocupat quasi tots els caps de setmana.

Les obres d'Argimon

Sabem que el 1905 es reparà la teulada del santuari i que el 1908 es començà a ampliar l'actual camí. El 1915 es feren obres a les teulades de l'església i de la casa de l'ermità, afectades per un temporal i, a l'any següent es féu una barana de ferro pel cor. El 1920 el rector Mn. Pere Masnou reparà les teulades i féu fondre la campana a la casa Vallés de Girona, que juntament amb el transport i la seva col·locació costà casi 700 pessetes, que es pagaren del producte de la venda de suro, cupons i algun donatius de particulars. El 1929 el rector de l'Esparra, Mn. Honorat Viñolas, féu inscriure el santuari i les seves terres al registre de la propietat de Riudarenes (Fol. 159, llib. 31, t. 855, núm. 533). El 1935 un huracà afectà les teulades del santuari i per aixó hagueren de ser reparades aquell mateix any pel mestre d'obres Genís Estrach.

Sabem que el 1936 l'ermità estava malalt, que mataren el rector i que després de la guerra no hi hagué més ermità. El 1939 es féu càrrec de la parròquia de l'Esparra Mn. Pius Gispert fins el 1962, que fou encarregada al rector de Riudarenes Mn. Joan Solà, a qui succeí Mn. Miquel Jordà fins el 1977, en que el nou rector Mn. Pere Artigas arranjà la carretera i posà la porta de ferro al santuari, pagant les despeses a base de títols de 1.000 pessetes.

El 1979 es formà el grup d'Amics d'Argimon, que començaren per netejar el bosc i treure les runes que hi havia dins el santuari, amb un pujador que estrenaren. Els anys següents es restauraren els edificis, amb el supost del rector Mn. Jaume Julià, la primera subvenció de 500.000 pessetes de la Generalitat (1985) i d'altres 100.000 de la Caixa de Girona. El primer de maig de 1987 s'inaugurà la restauració de la capella romànica i el seu entorn. El 1990 es reformà l'altar i cambril de la Mare de Déu. L'any 2004, essent rector el Dr. Ernest Zaragoza, arribà l'electricitat al santuari i el 2005 els joves de l'Esplai Parroquial de Riudarenes es feren càrrec de la celebració de la Trobada del Primer

de Maig, que fou exitosa, igualment com l'aplec de 2005 en que s'estrenà la terrassa novament solada i cantà la missa la coral cassanenca Bell Ressó, que després féu un concert de peces musicals clàssiques i populars que fou molt aplaudit.

Els ermitans d'Argimon

La capella de la Mare de Déu d'Argimon era guardada per un ermità. Aquest ermità conreava les feixes de terra fèrtil dels voltants i feia carbó i llenya, a més de criar algun bestiar. Cada any havia d'entregar una mesura de castanyes al rector de la parròquia de l'Esparra, de la qual depenia la capella, perquè el dia de Tots Sants el rector fes amb els seus feligresos una gran castanyada. Els feligresos de l'Esparra, per part seva, havien de donar a l'ermità certa quantitat anyal pel servei de fer els tres tocs diaris de l'Àngelus i donar avís de foc, quan n'hi havia en algun lloc veí. El primer ermità conegut és Miguel Soria o Sorià, que comença a ser-ho el 1592 i ho fou més enllà del 1599, fins que el succeí Joan Morer, que ho era el 1614. Del segle XVIIè només coneixem l'ermità Benet Rocafort, que començà a ser-ho el 1661. Al segle XVIIIè foren ermitans Josep Gorgals (1738-56), Joan Llapart (1756ss) i la família de Josep Sitjà i la seva esposa Teresa i el fill d'ambdós Ramon (1799-1802). Al segle XIX ho foren el matrimoni Josep Mas i Teresa Mir (1814-1827). El 1864 hi havia altre ermità, però no en sabem el nom. Potser aquest és el que, segons conten, els bandolers mataren a trets contra una paret interior, on encara s'hi pot veure la silueta d'un home, perquè les bales assenyalen tot el voltant del seu cos. Val a dir, que fins a la primera meitat del segle XVIII generalment els ermitans que guardaven el santuari eren solitaris i cèlibes i a vegades preveres. Després ho foren matrimonis que conservaren el títol d'ermitans.

*A la Mare de Déu d'Argimon
(adaptació)*

Puix sou la nostra estimada,
de l'Esparra protectora.
Assistiu-nos, gran Senyora,
d'Argimon intitolada.
Beneiu nostra contrada,
empareu el desvalgut,
retorneu-nos la salut
i aparteu la maltempsada.

Siau Vós nostra advocada
quan arribarem al cel,
puix ara tots plens de zel
a Vós venim cada anyada.

Si qui us aima arreu s'honora,
de ser vostre esclau fidel,
Argimon li sembla el cel,
quan puja a veure-us, Senyora.

Ja que Déu pietós al món
us dóna gràcia Maria,
siau nostra empar i guia,
Verge santa d'Argimon.

Puig tant d'amor ens teniu,
per ser la nostra patrona.
De Riudarenes marona,
els vostres fills protegiu.

ESTADÍSTICA DE LES NOSTRES PARRÒQUIES

Recollim ací les dades estadístiques aportades per Pascual Madoz al seu *Diccionario Geográfico, estadístico-histórico de España*, publicat el 1845, però amb notícies dels voltants de 1840.

Segons ell, a l'Esparra, que ja aleshores era del municipi de Riudarenes, hi havia 30 cases, de les quals 27 eren habitades per 98 persones. Es diu que el clima és “saludable” i que les seves terres produïen blat, llegums, aglans, suro, i fusta de pi. I que hi havia algun bestiar i molts animals de cacera, i que es feia carbó.

A Riudarenes hi havia 250 cases, de les quals només eren habitades 166 per un total de 747 habitants. El clima, diu, “no es de los más sanos, pues son endémicas las fiebres intermitantes causadas por las emanaciones pútridas del próximo estanque de Sils” —com si a Riudarenes no hi haguessin força terres inundables—. La terra produïa blat, civada, blat de moro, patates i llegums, es criava algun bestiar i es caçaven llebres, conills i perdius; i hi havia quatre molins fariners.

A Sils hi havia 70 cases, de les quals només eren habitades 53, per 290 persones. El clima era insalubre per les malalties de febres intermitents i perniciosos. La terra produïa el mateix que a Riudarenes, però hi havia més ovelles i vaques.

A Vallcanera, que aleshores formava part de l'Ajuntament de Riudarenes, hi havia 60 cases, 24 de les quals eren habitades amb un total de 100 persones. El clima diu que era temperat i saludable, llevat de les malalties de febres intermitents. Les terres produïen cereals, llegums, fruites i hostalisses, es criava bestiar domèstic i de cacera.

Com es pot veure, no hi ha situació que sigui definitiva per a res ni per a ningú. El 1840 la parròquia més poblada era la de Riudarenes. Avui, 165 anys després, ho és la de Sils. L'Esparra i Vallcanera s'han anat despoblant poc a poc, passant a ser moltes cases de segona residència, però les urbanitzacions properes els han donat nova crescuda.

ESTADÍSTICA PARROQUIAL 2005					
	Bateigs	Comu.	Confirm.	Casaments	Funerals
SILS	18	23	9	3	19
RIUDARENES	10	-		2	12
VALLCANERA	7	1			3
L'ESPARRA	1	-		2	1
TOTAL	36	24	9	7	35

